

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
THE SANGHA AFFAIR ADMINISTRATION EFFECTIVENESS
OF THE SANGHA ADMINISTRATORS IN PAKCHONG DISTRICT,
NAKORNRAJCHASIMA PROVINCE

พระฐิติรัฐ ฐิตเปโม (รินสาร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

พระจตุริวัตรฐ จิตเปโม (รินสาร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE SANGHA AFFAIR ADMINISTRATION EFFECTIVENESS
OF THE SANGHA ADMINISTRATORS IN PAKCHONG DISTRICT,
NAKORNRAJCHASIMA PROVINCE

PHRA THITIRUT THITAPEMO (RINSANR)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For the Degree of
Master of Arts
(Buddnist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok , Thailand

C.E 2012

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัด
นครราชสีมา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปลัดสุรัสวดี สิริบุญโญ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.

กรรมการ

ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระฐิติรัฐ นิตเปโม)

วิทยานิพนธ์	: ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
ชื่อผู้วิจัย	: พระจิตติวัชร ฐิตเปโม (รินสาร)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

	: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)
	: พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ., พธ.บ., ศศ.ม., ร.ป.ม.(การบริหารความ ขัดแย้ง)
	: ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็น ของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และ (๓) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นพระสังฆาธิการและพระภิกษุสงฆ์ ในอำเภอปากช่อง จำนวน ๕ ตำบล ทั้งหมดจำนวน ๒๒๒ รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมานคือสถิติทดสอบค่าที (t – test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance : ANOVA) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๕ ตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ (๑) ด้านสาธารณะสงเคราะห์, (๒) ด้านสาธารณูปการ, (๓) ด้านการปกครอง, (๔) ด้านการศาสนศึกษา, (๕) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ (๖) ด้านการเผยแผ่ ตามลำดับ

๒) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ประสิทธิภาพ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในเขตปกครอง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาจำนวน ๕ ตำบล เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุที่มี อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ วุฒิการศึกษาทางบาลี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ :กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในเขตปกครอง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๕ ตำบล โดยภาพรวมและรายด้านไม่ได้แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๕ ตำบล พบว่า

(๑) ด้านการปกครองควรส่งเสริมผู้มีความสามารถเหมาะสมเข้ามาบริหารปกครองด้วยหลักธรรมและดูแลพระภิกษุสงฆ์ให้ทั่วถึง มีบทลงโทษที่จริงจังและควรจัดให้มีการประชุมหมู่คณะกันบ่อย ๆ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่มีดี

(๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ทุกรูปในวัดได้เรียนพระธรรมวินัยอย่างเป็นประจำ ปรับปรุงให้มีการคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาภาษาบาลี และให้พระภิกษุศึกษาหลักพระธรรมวินัยให้มากขึ้น

(๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ควรมีการจัดตั้งทุนให้พระภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและควรจัดการศึกษาที่เน้นปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ทางด้านจริยธรรมและให้เข้าใจพระพุทธศาสนา

(๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรนำสื่อรูปแบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่และให้โอกาสพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถด้าน การเผยแผ่ได้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนเป็นประจำ

(๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรจัดตั้งกองทุนและมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลด้านนี้โดยเฉพาะควรทำงานให้รวดเร็วขึ้นและควรจัดการศาสนสมบัติอย่างมีระเบียบและ

(๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ควรกำหนดแผนงานในด้านงานสาธารณสงเคราะห์เป็นประจำให้สถานที่แก่การบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนทุกคนและควรสร้างสถานสงเคราะห์ให้กับคนยากไร้เช่น โรงทาน ถนน สถานพยาบาล หรือบ้านพักคนชรา เป็นต้น.

Thesis Title : The Sangha Administration Effectiveness
of Sangha Administrators in Pakchong District,
Nakornrajasima Province

Researcher : Phra thitirut thitapemo (Rinsan)

Degree : Master of Arts (Buddhism Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prot. Dr.Surapon Suyaprom MA.,Ph.D (Pol.Sc.)

: Phramaha Boonlerd Inthapanno Pali Vll, B.A.,M.A

: Asst.Prot. Dr.TermSak thongin MA.,Ph.D (Pol.Sc.)

Date of Graduation : 13 Mar' 2012

ABSTRACT

The main objectives of research entitled “the Sangha Administration Effectiveness of Sangha Administrators in Pakchong District Nakornrajchasima Province” were: 1) to study the level of Sangha administration effectiveness of Sangha administrators in Pakchong District, Nakornrajchasima Province; 2) to compare the level of Sangha administration effectiveness of Sangha administrators in Pakchong District, Nakornrajchasima Province, classified by personal factors; and 3) to present the suggestions for improvement of Sangha administration effectiveness of Sangha administrators in Pakchong District Nakornrajchasima Province. The survey research was conducted in this study. The sample consisted of Sangha administrators in Pakchong District, Nakornrajchasima Province. The tools used for data collection were questionnaire and interview schedule. The statistics used for data analysis were the frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and analysis ANOVA (One way analysis of variance).

The results of this research revealed that:

1.The overall levels of Sangha administration effectiveness of Sangha administrators in Pakchong District Nakornrajchasima Province, were found at the high level. When considered in each aspect, it was noticed at the high levels in all aspects with means ranking from the most to the least as follows: 1) Social Welfares,

2) Public Utility, 3) Administration, 4) Sangha Education, 5) Educational Welfare, and 6) Propagation of Buddhism, respectively.

2. With regard to comparison of the level of Sangha administration effectiveness of Sangha administrators in Pakchong District Nakornrajchasi Province, classified by personal factors, it was found that personal factors such as age, year of ordination, and position, level of general education, level of Dhamma studies, and Pali studies, were not statistically significant difference, so the relevant hypotheses set forth could be rejected.

3. Suggestions for improvement of Sangha administration effectiveness of Sangha administrators in Pakchong District Nakornrajchasi Province, were presented as follows: 1) in administrative aspect , efficient monks should be supported to righteously administer the temple and take care of all monks and novices living in the temple, there should punishment for those who broke the rules and the regular meeting should be conducted for improvement; 2) in Sangha education, Dhamma,Pali and Dhamma and Vinaya studies should be promoted and all monks and novices should be encouraged to study; 3) in educational welfare ,educational fund should be founded for higher education and education for children and youth should be conducted for the sake of inculcation of morality and ethics and Buddhism; 4) in propagation of Buddhism, new media and innovations should applied for propagation of Buddhism and opportunities for these should be given for those who have competencies to do; 5) in public utilities there should establish the fund for making public utilities with the staffs and the works should be done quickly and Sangha properties should be managed rightly; and 6) in social welfare, the regular plan of social welfare should be done, merit making places should be provided for the public and welfare places for the needed and aging persons such as hospital and aging house should be constructed.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จาก ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม, พระมหาบุญเลิศ อินทปณโณ, ผศ, ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ได้เป็นที่ปรึกษากรุณาแนะนำให้ความรู้ข้อคิดและตรวจทานแก้ไข ทำให้การค้นคว้าศึกษาวิจัยเล่มนี้สมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระครูสุธรรมธีรานุยุต เจ้าอาวาสวัดจันทน์ทิพย์ เจ้าคณะ ตำบลหนองสาหร่าย เขต ๒ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง นครราชสีมา ที่อนุเคราะห์ให้สถานที่อยู่ที่ศึกษาทุกอย่างทุกประการด้วยดีและให้โอกาสแก่ผู้วิจัยได้มีเวลาและได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองตลอดมา

ขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร. สุรพล สุษะพรหมผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และคณะกรรมการบริหารหลักสูตร คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จนทำให้งานวิจัยดำเนินไปด้วยดี

ขอขอบคุณ ผศ.สำราญ อิมจิตร อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผศ.อนุภูมิ โชวเกษม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อาจารย์ผดุง วรรณทอง อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อาจารย์เดช ชูจันออต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผศ.อนุภูมิ โชวเกษม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ที่ได้ให้ความกรุณาตรวจทานแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณคณะครูอาจารย์พิเศษที่ได้เมตตาชี้แนะวิธีการในการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณพระเมธีสุตตาทภรณ์ รองเจ้าคณะอำเภอปากช่อง เจ้าอาวาสวัดศรีวันต์ ที่ได้โปรดเมตตาอนุเคราะห์อนุญาตในการเก็บข้อมูล และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

สิ่งใดที่เป็นความดีมีคุณประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ และคุณมารดาบิดาผู้ให้กำเนิดพร้อมทั้งผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

พระฐิติรัฐ ฐิตเปโม (รินสาร)

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ข)
สารบัญตาราง	(ญ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ฎ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวกับประสิทธิผล	๗
๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๒
๒.๓ แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๑
๒.๔ แนวคิดที่เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๑๓
๒.๕ ข้อมูลการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง	๒๓
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๓๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๖
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๑
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๒
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	๘๔
๔.๓ กผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๙๓
๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	๑๐๐
๔.๕ บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	๑๐๓
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๓
บรรณานุกรม	๑๒๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๓๓
ภาคผนวก ก.หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ	๑๓๔
ภาคผนวก ข.ผลการหาค่าสอดคล้องของแบบสอบถามหรือ IOC	๑๔๐
ภาคผนวก ค.ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา	๑๔๗
ภาคผนวก ง.หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๑
ภาคผนวก จ.แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๗
ภาคผนวก ฉ.แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๖๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๓

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย	๗๗
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาใน ภาพรวม	๘๔
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการปกครอง	๘๕
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศาสนศึกษา	๘๖
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้าน การศึกษาสงเคราะห์	๘๗
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการ เผยแผ่	๘๙
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการด้านการสาธารณูปการ	๙๐
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการด้านการสาธารณสงเคราะห์	๙๑
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ	๙๔
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามพรรษา	๙๕
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง	๙๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๙๗
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๙๘
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	๙๙
๔.๑๕	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการปกครอง	๑๐๐
๔.๑๖	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษา	๑๐๐
๔.๑๗	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๐๑
๔.๑๘	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการเผยแผ่	๑๐๑
๔.๑๙	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสาธารณูปการ	๑๐๒
๔.๒๐	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๐๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ชุ.ชา. (บาลี) ๒๗ / ๒๕๔ / ๗๖. หมายความว่า ระบุถึง พระสุตตันตปิฎก ชุททกนิกาย ชาตกปาติ ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๒๗ ข้อที่ ๒๕๔ หน้า ๗๖ หรือ ชุ.ขุ. (ไทย) ๒๕ / ๙๑ / ๕๗. หมายความว่า ระบุถึงพระสุตตันตปิฎก ชุททกนิกาย ชุททกปาฐะ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๙๑ หน้า ๕๗ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

อง.ทก. = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกกนิบาต (ฉบับภาษาไทย ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดเป็นหน่วยงานหรือเป็นองค์กรหนึ่ง ที่มีความผูกพันใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมไทยทั้งทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยมาช้านาน

การบริหารวัดเพื่อให้มีประสิทธิภาพ นั้นนักบริหารหรือเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีที่เป็นเสมือนเป็นตัวชี้วัด การบริหารงานเบื้องต้น การบริหาร หมายถึงการปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือการจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purposes/Objectives) ขององค์กรหรือวัดนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ(Efficiency) การบริหารองค์กรหรือวัดต่างๆ จึงเป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบ ที่เกี่ยวกับการปกครองบังคับบัญชา (Supervision and Control) การจัดการ (Administrative Measurement) ก็คือ "ประสิทธิภาพ" (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness)

เจ้าอาวาสหรือสมภารคือผู้นำของพระภิกษุสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีอยู่ในวัดนั้นเจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุด ต่อความเจริญรุ่งเรืองสันติสุข และความมั่นคงของ วัดโดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่างๆ ของวัดเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา ดูแลแนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัคปรองดองสามัคคีปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ในการปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรม โครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองสันติสุข และมั่นคงเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการให้การศึกษา อบรมศีลธรรมจริยธรรม และภาวนาธรรมคือวิปัสสนากรรมฐานแก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้ และไกลให้เป็นที่พักพิงใจ แก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง^๑

การบริหารงานของหน่วยงานใดๆ ก็ตามรวมทั้งการบริหารของพระสังฆาธิการ ต้องมีองค์ประกอบ หรือทรัพยากรที่สำคัญ และต้องเป็นพื้นฐาน ในการบริหารนั้นซึ่งประกอบไปด้วยเงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการด้านเครื่องมือเครื่องจักร รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงาน และความสะดวกต่างๆ ในการทำงานด้วยเท่าที่กล่าวมานี้ ล้วนมีความสำคัญ และมีความผูกพัน ต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิด ความสำเร็จในการบริหาร สำหรับพระสังฆาธิการ ทางคณะสงฆ์นั้นจะสำเร็จลงเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ หรือจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ

---

^๑สุพัฒน์ มนัสไพบุลย์, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (บริษัท เอ.พี กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๖.

ความสามารถของพระสังฆาธิการ ที่จะนำทรัพยากรดังกล่าว ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และได้ผลอย่างคุ้มค่ามีประสิทธิผลซึ่งจัดว่า เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ควรให้ความสำคัญอย่างจริงจัง "การบริหาร" กล่าวคือเพื่อให้การบริหารของกิจการคณะสงฆ์ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตลอดทั้งการประหยัดยิ่งขึ้น^๒

การบริหารวัดที่ดีมีประสิทธิผล เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุดแก่พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ ผู้บริหารจะต้องมีหลักการที่ดี ในการเลือกประยุกต์ใช้ทั้งทฤษฎีที่ดี โดยการใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารงานพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้นำเสนอว่า การบริหารหมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้น เป็นรูปธรรมสองเดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้นเมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้น ในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหาร คณะสงฆ์วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นเรื่องราวให้เราได้ศึกษา เรื่องพุทธวิธีบริหารนอกจากนี้ ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านี้ ก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^๓

วัดจะเจริญ และมั่นคงก็เพราะมีเจ้าอาวาสที่มีสติปัญญาสามารถวัดจะเสื่อมก็เพราะมีเจ้าอาวาสไม่ดีพอ โง่เขลาและหย่อนความสามารถวัดจะดีจะมีความเจริญมั่นคงจะต้องประกอบด้วย

๑. มีสมภารดี คือมีเจ้าอาวาสผู้ทรงศีลทรงธรรม มีกุศโลบายในการบริหารงานหรือจัดงานวัด และการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ลูกวัดให้อยู่ในพระธรรมวินัยได้ดี

๒. มีธรรมดี คือ มีการให้การศึกษอบรมกาย อบรมศีล อบรมจิตใจ และอบรมปัญญาด้วยทั้งภาคปริยัติ และภาคปฏิบัติภาวนาธรรม ที่ให้เกิดผลเป็นปฏิเวธที่ดี

๓. มีพระดี คือ มีปูชนียวัตถุ ได้แก่ พระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธปฏิมาที่น่าเลื่อมใส

๔. มีการจัดสถานที่วัดคือมีการจัดระเบียบแผนผังภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบร่มรื่น เป็นที่สัปปายะ คือ เป็นที่เหมาะแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรม กล่าวคือเป็นศูนย์รวมของสาธุชนผู้ใฝ่เรียนรู้อุ และปฏิบัติพระสัทธรรมหาความสงบทางใจ และเหมาะสมแก่ผู้ต้องการประกอบการบุญกุศลเป็นอริยทรัพย์^๔

ผู้วิจัยซึ่งมีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง และในนามของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้เห็นความสำคัญของปัญหาด้านต่างๆ เช่นด้านการความรู้ ในหลักการวิธีการบริหารงาน การขาดความรู้ใน

^๒กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘), หน้า ๑.

^๓พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^๔รัฐพล เย็นใจมา, "การบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาล", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เรื่องการปกครอง หรือแม้แต่การขาดหลักธรรมต่างๆที่ไม่สามารถนำมาปรับใช้ ให้ก่อเกิดให้เป็นประโยชน์ได้ กล่าวคือการบริหารงานอาศัยเพียงแต่หลักที่ว่าทำตามๆ กันมา และคงถือเป็นเรื่องปกติที่ว่าเป็นเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการ ก็สร้างก็พัฒนาวัดกันไป ไม่มีจุดหมายอะไรที่แน่นอน ขาดเป้าหมาย หรือขาดการหวังผลที่เป็นเชิงคุณภาพ เพราะแท้ที่จริงแล้ว บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการยังมีอีกหลายด้านซึ่งในแต่ละด้าน ล้วนมีความสำคัญโดยเฉพาะ ด้านการปกครองหรือด้านการศึกษา หรือแม้แต่ด้านสาธารณูปการ การควบคุมการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ หรือการดำเนินการใดๆที่ต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า คุ้มทุน มากด้วยคุณภาพมากด้วยคุณประโยชน์ ตลอดทั้งการดูแล บำรุงรักษาให้อยู่ได้นาน การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ งานด้านศาสนศึกษา ก็มีความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการอย่างยิ่ง

ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่ง ในการริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาวัดและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างมีเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ตน และประโยชน์ของพุทธศาสนิกชน ตลอดทั้งประโยชน์ของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยในเรื่องนี้ขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการสร้างประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย มุ่งศึกษาแนวคิด และประสิทธิผลการบริหารจัดการวัด ในส่วนงานกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่
๕. ด้านการสาธารณูปการ และ
๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent variables) คือปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษานักธรรม และระดับการศึกษาเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent variables) ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๒๒ รูป^๕

๑. พระสังฆาธิการ จำนวน ๓๐ รูป และ
๒. พระภิกษุ จำนวน ๑๙๒ รูป

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เขตพื้นที่^๖ ในส่วนทางการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง ซึ่งได้แบ่งการปกครองออกเป็น ๒๖ ตำบล โดยมีวัดทั้งหมด ๑๙๘ วัดแยกเป็น พัทธสีมา ๗๐ วัด สำนักสงฆ์ ๘๓ วัด ที่พักสงฆ์ ๔๕ แห่ง มีพระภิกษุในปัจจุบันจำนวนทั้งสิ้น ๑,๑๔๕ รูป^๗

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ดำเนินการวิจัย ได้กำหนดขอบเขตด้านสถานที่ จากตำบลกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕ ตำบล คือ

๑. ตำบลหนองสาหร่าย	จำนวน ๗ วัด
๒. ตำบลปากช่อง	จำนวน ๗ วัด
๓. ตำบลจันทึก	จำนวน ๖ วัด
๔. ตำบลชนงพระ	จำนวน ๕ วัด
๕. ตำบลหนองน้ำแดง	จำนวน ๕ วัด

รวม ๓๐ วัด ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๒๒ รูป เป็นสถานที่ในการศึกษา

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

^๕สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอปากช่อง, สัมมะโนครวัพระภิกษุประจำปี ๒๕๕๕, จังหวัดนครราชสีมา ณ วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๖สำนักงานเลขาเจ้าคณะอำเภอปากช่อง, คู่มือโครงการตรวจการคณะสงฆ์เยี่ยมเยียนวัดและประชาชน, คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา ๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการสร้างประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ประสิทธิผล หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น หรือผลของการปฏิบัติงาน ขององค์การในการนำทรัพยากรมาใช้สร้างผลผลิต ที่ตรงตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ จากการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ทั้ง ๖ ด้าน ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่จะใช้ความรู้ ความสามารถในการทำงานคณะสงฆ์ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย โดยการจัดองค์กร วางแผน สั่งการและควบคุม

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำ อันถือเป็นหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุม และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ของพระภิกษุ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ และเป็นกิจการพระศาสนา เน้นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้

พระสังฆาธิการ หมายถึง ตำแหน่งของพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งกำหนดตำแหน่งในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการ

แต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ซึ่งมีตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

การปกครอง หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการใน อำเภอปากช่องจังหวัด นครราชสีมา ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะ ตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการปกครองคณะสงฆ์ใน เขตปกครองของตน โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์

การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แก่บรรพชิตและ คฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนยังสำนักเรียนที่วัด ใกล้เคียงด้วย

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชน ให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อ พระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน หรือศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างทางด้านศาสนา เช่น ให้มีการฟัง พระธรรมเทศนา การอบรมเกี่ยวกับการอบรมสมณะ และวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือ ปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธี และวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือ การสนทนาธรรมแก่คนในชุมชน และสังคมรวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์การเรียนธรรมะ ให้กับนักเรียน ที่ยากจน ที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในวัด และการจัดตั้งห้องสมุดไว้ในวัด การจัดตั้งสถานวิทยุ พระพุทธศาสนาและการจัดหาหนังสือธรรมะ หนังสือสวดมนต์ไว้เพื่อเผยแผ่ ให้ประชาชนได้ศึกษา

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัด ด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุศาสนสถานที่มียุติเดิม ให้มั่นคงถาวร และ ก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสม และจำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติ หรือสาธารณกุศลเพื่อให้ ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และการพัฒนาสังคม และชุมชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ ต่อประสิทธิผลการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ต่อ ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาประสิทธิผล การบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาโดยพิจารณาถึง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ๒.๕ งานวิจัยเกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ให้ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิผลไว้ต่างๆ ประสิทธิผลเป็นการวัดความสามารถในการทำงานบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประสิทธิผลขององค์การ ประกอบด้วยควมมีประสิทธิผล ของบุคคลของแต่ละกลุ่มรวมกัน มุมมองควมมีประสิทธิผลขององค์การก็โดยการพิจารณาว่า ควมมีประสิทธิผล ขององค์การนั้น มีมากกว่าผลบวกของควมมีประสิทธิผลของบุคคล และของกลุ่มรวมกัน องค์การนั้นก็จะมีผลการดำเนินงาน ที่ดีควมมีประสิทธิผล ขององค์การเป็นปัจจัยที่สำคัญ ขององค์การที่ผู้จัดการจะประเมินผลของบุคคล และของกลุ่มโดยประเมินจากการดำเนินงาน โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบที่จะสามารถนำไปเปลี่ยนแปลงตัวองค์การเองไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดควมสำเร็จ

ธงชัย สันติวงษ์ มีความเห็นว่าประสิทธิผลขององค์กร จะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า องค์กร สามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อม จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลัง ควบคุมประสิทธิผล ก็คือควมมีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงสุด โดยได้ผลผลิตที่มีคุณค่าของทรัพยากรที่ใช้ไปนอกจากนี้ ประสิทธิผลขององค์กร จะบรรลุผลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย และแผนงานต่างๆเป็นสำคัญที่สุดโดยเป้าหมาย และชนิดของแผนงานที่องค์กรกำหนดขึ้น เพื่อการดำเนินงานในสภาพแวดล้อมที่ระยยะสั้น และระยยะยาวย่อมจะมีผลทำให้้องค์การ ต้องเกี่ยวพันกับเทคนิควิทยาการ

(technology) แบบใดแบบหนึ่ง และปัจจัยองค์การที่เป็นทางการ ได้แก่ การกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติกฎเกณฑ์ วิธีการทำงาน และนโยบายเป็นต้นทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นหลักประกันมิให้ผลเสียหาย และเพื่อป้องกันมิให้มีการก้าวท้าวล้ำซ้อน สับสนหรือขาดระเบียบ รวมทั้งปัจจัยคนซึ่งเป็นผู้ทำงานต่างๆ จะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับคน และความสามารถศิลปะ ของผู้บริหารประสิทธิผล เป็นการศึกษาถึงผลที่ได้รับของงาน ลักษณะกิจการหรือกิจกรรมสนับสนุนในการลด หรือปรับปรุงสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจให้ดีขึ้นดังนั้น ประสิทธิผลจึงวัดระดับของการบรรลุจุดมุ่งหมาย และเป้าหมายที่คาดหวังไว้ตามแผนงานการบริการ และลักษณะกิจการที่กำหนดไว้การวัดประสิทธิผลมุ่งหมายที่จะปรับปรุงการกำหนด^๑

สมาน รังสิโยภุชงค์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์ ได้กล่าวถึงการบริหารไว้ในการบริหารองค์การว่า มีลักษณะเป็นกระบวนการที่กำหนด กฎ ระเบียบ แบบแผน ในการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งรวมถึงวิธีการการทำงานเป็นกลุ่ม นอกจากนั้น ยังหมายถึง การแบ่งอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานออกเป็น ส่วนต่างๆ แต่ละส่วนกำหนด อำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดความสัมพันธ์ของหน้าที่ การงาน ที่แบ่งออกไปกำหนดสายการบังคับบัญชา ตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดคือ ตำแหน่งต่างๆ จนถึงหน่วยงานขนาดใหญ่ของหน่วยงานนั้น ๆ จนครอบคลุมอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานทั้งหมด^๒

ดับเบิล เจ ริตเตน (Dupbel J Rieddien) ได้กล่าวว่าประสิทธิผลพิจารณาได้ ๓ ระดับ คือระดับองค์การ (corporate) ระดับหน่วยงาน (departmental) และระดับบุคคล (managerial) ประสิทธิผลระดับองค์การจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ กำไรตำแหน่ง ในการแข่งขันการเจริญเติบโต และขยายตัวขององค์การผลิตภาพความยืดหยุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรความรับผิดชอบต่อ สาธารณะ และความสัมพันธ์กับส่วนราชการประสิทธิผลระดับหน่วยงานเป็นเรื่องที่หน่วยงานในระดับย่อยขององค์การ สามารถทำผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่องค์กรใหญ่ ในภาพรวมได้ประสิทธิผลระดับบุคคลเป็นเรื่องของผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ที่ดำรงตำแหน่งต่างๆในองค์กร^๓

ฟิคเลอร์ (Fickler) กล่าวว่า ประสิทธิผลคือการทำงานที่กลุ่มงานสามารถทำงาน ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งเป็นประสิทธิผลของกลุ่ม^๔

เบอร์นาร์ด (Barnard) นิยามว่าการกระทำที่มีประสิทธิภาพ ถ้าบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจง^๕

^๑ รัชชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

^๒ สมาน รังสิโยภุชงค์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์ โดยสวัสดิการสำนักงาน ก.พ. ๒๕๔๔), หน้า ๒๓.

^๓ อ่างถึงใน นฤมล บุณรอด, “ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงานด้านวิชาการกรมศุลกากร”, **หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, พฤศจิกายน ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๒-๑๒๖.

^๕ อ่างแล้ว, หน้า ๑๒๔.

ไพรซ์ (Price) นิยามประสิทธิผลองค์การว่าหมายถึงระดับของการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีหลายๆ เป้าหมาย^๖

ฮอย แอนด์ มิสเกล (Hoy and Miskel)ให้ความหมายประสิทธิผลไว้ว่าหมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ หรือความพึงพอใจในการทำงานของครู หรือขวัญของสมาชิกในโรงเรียนดี^๗

สรุปว่าการบริหารกิจการใดๆ ที่มุ่งเน้นความสำเร็จ ผู้นำหรือผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงเป้าหมาย ที่ต้องการโดยอาศัยส่วนอื่นๆ การบริหารจัดการขององค์การในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์การ และประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งปัจจัยคนซึ่งเป็นผู้ทำงานต่างๆ จะมีความสอดคล้องกับเป้าหมาย หรือจะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคนผู้บริหาร และความรู้ความสามารถและศิลปะของผู้บริหาร ประสิทธิผลที่ได้รับย่อมสะท้อนถึงคุณลักษณะของผู้บริหารเอง

๒.๑.๑ แนวทางการศึกษาประสิทธิผลขององค์การ

ความมุ่งหมายสูงสุดของการดำเนินกิจกรรม ด้านการบริหาร คือการที่สามารถนำองค์กรเข้าสู่ หรือบรรลุถึงประสิทธิผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผน การกำหนดวิธีการ และการดำเนินการการเป็นสิ่งสำคัญดังคำพูดที่ว่า “เริ่มต้นดีเริ่มต้นถูก ทำให้มีชัยไปกว่าครึ่ง” ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางของนักคิดนักทฤษฎีหลาย ๆ ท่านมาประกอบในการดำเนินการวิจัยด้วย อาทิเช่น

روبบิน (Robbins) กล่าวถึงประสิทธิผลขององค์การว่า มีความซับซ้อนด้านมโนทัศน์สามารถนิยามว่า เป็นระดับที่องค์การบรรลุผลในเป้าหมายระยะสั้น (ดูที่ผลผลิต) และการบรรลุผลในเป้าหมายระยะยาว (ดูที่กระบวนการ) ระดับการเลือกสะท้อนต่อผู้มีส่วนได้ประโยชน์ เชิงยุทธศาสตร์ การบรรลุประโยชน์เฉพาะตน ของนักประเมินผล และภาวะวงจรชีวิตขององค์การ ในการศึกษา และประเมินผลขององค์การอาจกระทำได้ ๕ แนวทางและมีรายละเอียด ดังนี้ คือ^๘

๑. แนวทางการบรรลุเป้าหมาย (The Goal Attainment Approach) แนวทางนี้เน้นที่ผล (Ends) มากกว่าวิธีการ (Means) นิยามประสิทธิผลองค์การ คือระดับการบรรลุผลของเป้าหมายที่กำหนดไว้ฐานคติ (Assumption) ของแนวทางนี้ คือองค์การที่มีเป้าหมายแน่นอน (Ultimate Goal) มีเป้าหมายไม่มากเกินไป เป็นที่เข้าใจตรงกัน และมีความคิดเห็นพ้องต้องกันด้วย การวัดความก้าวหน้าของเป้าหมายเป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ยาก สำหรับการวัดประสิทธิผลขององค์การวัดโดยยึดเป้าหมายที่เป็นจริง (Actual) ไม่ใช่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในเอกสารทางการ (Official Goal) ควรให้ความสำคัญแก่ผู้มีอิทธิพล ในการกำหนดเป้าหมายขององค์การ การวัดประสิทธิผลองค์การในแนวนี้เหมาะสำหรับองค์การที่บริหารงานโดยยึดวัตถุประสงค์เป้าหมายแน่นอน (Ultimate Goal) มีเป้าหมายไม่มากเกินไป การวัดประสิทธิผลองค์การ ในแนวนี้เหมาะสำหรับองค์การที่บริหารงานโดยยึดวัตถุประสงค์

^๖ อ่างแล้ว, หน้า ๑๒๔.

^๗ อ่างแล้ว, หน้า ๑๒๖.

^๘ “แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http : // www. Management.co.th](http://www.Management.co.th) [๑๘ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. แนวทางเชิงระบบ (The System Approach) แนวทางนี้เชื่อว่า การพิจารณาองค์การพิจารณาทั้งระบบ นิยามประสิทธิผลองค์การ พิจารณาทั้งระบบนิยามประสิทธิผลองค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในการแสวงหาทรัพยากร การแปรสภาพเป็นผลผลิตการดำรงรักษาเสถียรภาพ และความสมดุลของระบบย่อยภายในองค์การ การมีปฏิสัมพันธ์อย่างประสบความสำเร็จกับสิ่งแวดล้อมภายนอก แนวทางเชิงระบบเน้นวิธีการ (Means) มากกว่าผลที่ได้ (Ends) ทำให้ผู้บริหาร ตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกันในองค์การ การศึกษาตามแนวทางนี้เหมาะสำหรับองค์การที่มีเป้าหมายคลุมเครือ ไม่สามารถวัดได้ชัดเจน จึงเลือกใช้เกณฑ์ความสามารถในการแสวงหาปัจจัยนำเข้า (Input Criterion) แทนเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับทำให้เป้าหมายขององค์การบรรลุผล (Output Criterion) นักทฤษฎีที่ใช้แนวทางนี้ได้แก่ กิบสันและไชน (Gibson and Schien) การประเมินประสิทธิผลตามแนวคิดนี้ คือการเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์ (ความต้องการ) กับผลงานที่องค์การดำเนินการได้ส่วนการประเมินประสิทธิภาพ คือการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลงานกับปัจจัยเพื่อการผลิต มุ่งศึกษาเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับการลงทุน ตลอดจนการศึกษาวิธีการดำเนินงาน ซึ่งโดยปกติในตัวระบบจะมีเกณฑ์ การพิจารณาตัวผลงานอยู่แล้ว ได้แก่ ปริมาณ คุณภาพ ค่าใช้จ่าย เวลาและสถานที่ส่วนองค์การใด หรือระบบใดกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาใหม่เพิ่มเติมก็สามารถทำได้

๓. แนวทางกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเชิงกลยุทธ์ (The Strategic- Constituencies Approach) แนวทางนี้ได้ให้ความสำคัญแก่กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลต่อความอยู่รอดขององค์การ นิยามประสิทธิผลขององค์การในแนวทางนี้คือ ระดับความสามารถขององค์การ ในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมขององค์การ แนวทางนี้ตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยคล้ายกับแนวทางเชิงระบบ แต่มีจุดเน้นต่างกัน คือแนวทางกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเชิงกลยุทธ์ จะพิจารณาสภาพแวดล้อมเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการอยู่รอดขององค์การ ผู้บริหารองค์การจะไม่สามารถละเลยต่อกลุ่มอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การ

๔. แนวทางค่านิยมที่มีการแข่งขัน (The competing – Value Approach) ฐานคติของแนวทางนี้ คือแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์การจะมีลักษณะ เป็นอัตนัยขึ้นอยู่กับค่านิยม ความชอบและความสนใจของผู้ประเมิน จึงไม่สามารถกำหนดเกณฑ์ที่ดีที่สุดได้ แนวทางนี้เมื่อรวบรวมและจัดกลุ่มความชอบต่างๆ เข้าด้วยกันจะได้รายการของเกณฑ์วัดประสิทธิผลองค์การ ที่ครอบคลุมทั้งหมด (Comprehensive Test) โดยจะมีองค์ประกอบร่วม (Common Elements)

๕. แนวทางบูรณาการ (Integrated Model) แนวทางนี้ มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนหลักการและมโนทัศน์ที่ว่า ประสิทธิภาพขององค์การไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ แต่จะต้องผสมผสานกันระหว่างโครงสร้างขององค์การ โดยรวม และบุคคลที่อยู่ในองค์การซึ่งไม่ว่าจะเป็นแนวคิดใด ประเมินก็ต้องพิจารณาทั้งสองส่วนดังกล่าว ควบคู่ไปด้วยบรรยากาศการทำงาน ความพึงพอใจ ความผูกพันต่อองค์การ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพขององค์การ ในการประเมินตามแนวคิดบูรณาการนี้ ใช้มิติต่างๆ การประเมินประสิทธิภาพขององค์การ เน้นการประเมินองค์ประกอบรวม โดยนำมโนทัศน์ของรูปแบบการประเมินดั้งเดิม คือการบรรลุเป้าหมายองค์การ และรูปแบบระบบทรัพยากร ซึ่งเน้นการประเมินปัจจัยการผลิตบูรณาการเข้าด้วยกัน การประเมินตามแนวนี้มีลักษณะครอบคลุมมิติต่างๆ คือ เป็นพหุเกณฑ์ (Multiple criteria) มิติด้านเวลา (TimeDimension) และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง(Multiple Constiencies)

สรุปว่า ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัย ทฤษฎีความรู้ ความเข้าใจ ทางด้านการบริหารการจัดการสมัยใหม่ มาบูรณาการให้เข้ากับหลักการบริหารเชิงพุทธอันมีหลักธรรมวินัย พร.บ.คณะสงฆ์ ตลอดจนทั้งกฎหมาย ระเบียบการต่างๆ เป็นเครื่องกำกับควบคุมดูแล อีกส่วนหนึ่งก็จะยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพ ให้กับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ให้มีมากยิ่งขึ้น

๒.๑.๒ เอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในยุคปัจจุบันเพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว นั้น ก็เพราะนักบริหารมีเทคนิค และวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนการบริหารวัดอย่างเป็นระเบียบ จะส่งผลให้ร่มรื่นน่าอยู่ นำเข้าไปประกอบกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนที่เข้าไปสัมผัสพบเห็นการบริหารจึงมีความสำคัญ ในที่นี้จึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหาร มีผู้รู้ได้กล่าวไว้ตามลำดับ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึง การบริหารคณะสงฆ์ครั้งพุทธกาลไว้ตอนหนึ่งว่า พระพุทธองค์ทรงวางระเบียบต่างๆ ก็เพื่อให้พุทธบริษัท คือ พระสงฆ์ และประชาชน ได้รับประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอน ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยที่ดีงาม เรียกว่า พระธรรมวินัยนั้นแหละ เป็นเป้าหมายของการบริหารคณะสงฆ์ และเป็นหลักเกณฑ์ในการจัดการปกครอง^๙

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *กรณีธรรมกาย*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

พระมหาจรรยา สุทธิธำณ ได้กล่าวถึงบทบาท และหน้าที่ของคณะสงฆ์ในด้านการศึกษา พบว่า เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยจัดให้มีการศึกษาแบบสมัยใหม่ วัดหรือสถาบันการศาสนา รับผิดชอบที่จัดการศึกษาสนอง พระราชดำริทั้งใน กรุงเทพฯ และหัวเมือง องค์กรที่ทำหน้าที่ให้การศึกษา แก่พลเมืองจึงได้แก่ วัด และวัง ส่วนลักษณะที่โดดเด่นของการศึกษาที่สถาบันพระพุทธศาสนาได้จัดขึ้นก็คือ แรงสนับสนุนด้านทุนในการดำเนินการ ส่วนมากเป็นทุนที่ได้มาจากพุทธศาสนิกชน ผู้ใฝ่บุญบริจาครมา ส่วนการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ ที่เต็มไปด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีก็พบว่าพลเมืองส่วนใหญ่ ที่มีความรู้ด้านต่างๆ ดีเยี่ยม แต่ยังขาดความรู้จักตัวเองและชีวิต จึงปรากฏว่า คนมีความรู้ในระดับปริญญา แต่ดำรงชีวิตอย่างเร่าร้อนซึ่งค่อนข้างจะแตกต่างจากสมัยก่อนที่พลเมืองมีความรู้ส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษาแต่ดำรงชีวิตอย่างสงบเย็น^{๑๐}

พระเทพเวที (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐ) ได้กล่าวถึง การจัดโครงสร้างองค์กร การปกครอง คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน พบว่า^{๑๑} นอกจากการจะใช้พระธรรมวินัย เป็นหลักในการปกครองแล้ว ยังใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มาเป็นเครื่องมือในการปกครองด้วย โดยเนื้อหาสำคัญของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีทั้งหมด ๔๖ มาตรา แบ่งเป็น ๘ หมวด มีสาระสำคัญ คือ การมอบอำนาจในการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์ไว้กับมหาเถรสมาคมที่เป็นองค์กรสูงสุด ให้เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ทั้งหมด

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง หน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ว่า หน้าที่ของพระสงฆ์มีความผูกพันต่อสังคมใน ๒ ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ด้วยกันเอง และความสัมพันธ์กับสังคม คุุหัทสธ ข้อมแรก เห็นได้จากพระวินัยบัญญัติให้คณะสงฆ์ จะต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น อุโบสถ การปวารณา กลุฐิน เป็นต้น ส่วนข้อหลัง เช่น การเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน การช่วยเหลือด้วยปัจจัย ๔ เมื่อเกิดปัญหาทางบ้านเมือง เช่น อุทกภัย อัคคีภัยวาตภัย เป็นต้น ก็มีพระสงฆ์ให้การสนับสนุนอีกส่วนหนึ่งด้วยดีมาโดยตลอด^{๑๒}

^{๑๐}พระมหาจรรยา สุทธิธำณ, **ธรรมทรรศน์ปฏิวัติการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประชาธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

^{๑๑}พระเทพเวที (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐ), **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๑-๑๒๗.

^{๑๒}ประเวศ วะสี, **บทบาทวัดและพระสงฆ์ในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๒๑-๒๔.

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามการบริหารองค์กรไว้ว่า “องค์กร คือ บุคคล คณะบุคคล หรือสถาบัน ซึ่งเป็นส่วนประกอบย่อยของหน่วยงานใหญ่ที่ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกัน เช่น คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรบริหารรัฐสภา ผู้แทนราษฎรเป็นองค์กรของรัฐสภา” ในภาษาไทย มีอีกคำหนึ่งที่มีความหมายเหมือนกันคือคำว่า “องค์กร” ที่แปลว่า “ศูนย์รวมของบุคคล หรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือในตราสารจัดตั้ง ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่นองค์กรของรัฐบาลหน่วยงานของเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคม หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ”^{๑๓}

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ นับว่าเป็นภาระงานที่หนักและมีความยากง่ายที่แตกต่างจากการบริหารในหน่วยงานอื่นๆ เพราะจำต้องเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย และในสภาพการณ์เฉพาะ ที่ว่าพระสงฆ์จะต้องอยู่ภายใต้หลักของกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ตลอดทั้งหลักพระธรรมวินัย พร.บ.คณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม อันเกี่ยวเนื่องด้วยการปกครอง หรือแม้แต่กระทั่งวัฒนธรรมประเพณี ความคิด ความเชื่อของผู้คนแต่ละท้องถิ่น ที่มีความแตกต่างกัน ก็ยิ่งเพิ่มความยากง่าย ต่อการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการได้ ดังนั้นการดำเนินการ บริหารจึงต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็น และความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะการคำนึงถึงหลักของพระธรรมวินัย เข้าร่วมประกอบด้วยเสมอ เพื่อให้ภาระงาน เป็นไปอย่างเรียบร้อยจึงต้องทำงานด้วยความระมัดระวัง “โลกไม่ซ้ำ ธรรมไม่ชุ่น” แนวคิดของนักคิดหลายๆท่านอาจสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ดี เช่น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คืออปริหานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอปริหานิยธรรม ๗ ธรรม อันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง^{๑๔}

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกัน เลิกประชุมพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมืองพร้อมเพรียงกัน ทำกิจทั้งหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้(ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดาकुสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ

^{๑๓}ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๒.

^{๑๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

๖) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทาแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลาย ที่ยังมีได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก อปรินิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย ผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรมซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรม นี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือแยกให้แตกสามัคคี

พระธรรมวรนายก (โสภาส นินฺรุตติเมธิ) เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมปริทัศน์” เรื่องการพัฒนาวัด ๘ ส. ว่าการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนให้ดำเนินตามแผนพัฒนา ๘ ส. คือ^{๑๕}

๑.ส. สงฆ์ ได้แก่ การพัฒนาพระภิกษุ สามเณร ให้วัด บ้าน คณะสงฆ์ จัดทำแผนระยะยาว ระยะสั้น สร้างปริมาณและคุณภาพพระภิกษุ สามเณร เพื่อแก้ไขปัญหา และป้องกันการขาดแคลนศาสนทายาท และเสริมสร้างบุคลากรในสถาบันวัด การคณะสงฆ์ตลอดถึงการพระศาสนา

๒. ส. เสนาสนะ ได้แก่ การบูรณะ การพัฒนาสิ่งปลูกสร้างในวัดตามลำดับความ และความจำเป็นก่อนหลัง โดยเรียงจากพุทธवास ธรรมवास สังฆवास เป็นหลักขยายไปถึงอาคารประกอบ เน้นประโยชน์การใช้สอย ประหยัดเรียบง่าย และถูกต้องตามพระธรรมวินัยหรือตามสมควรแก่สถานการณ์

๓.ส. สมบัติวัด ได้แก่ที่ดิน (ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา)ทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของครุภัณฑ์ โบราณสถาน ลหุภัณฑ์ ของเก่าของมีค่า ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและปฏิมากรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามตลอดถึงทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

๔. ส. สัตบุรุษ ได้แก่ การรับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพคนของวัด เช่นศิษย์วัดทายกวัด ไวยาวัจกรวัด กรรมการวัดประชาชนชาวบ้าน ผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนวัดทุกคน ทุกเพศทุกวัย ทุกระดับชั้น ทุกสาขาอาชีพ เน้นการสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อพระศาสนาร่วมกับพระสงฆ์ สนับสนุนการทำงานของพระสงฆ์ ฯ

๕. ส. สวัสดิการ ได้แก่การอำนวยความสะดวกสบาย ในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของความรักความรับผิดชอบและความจริงใจต่อกัน ฯ

๖. ส. สังฆาธิการกิจ ได้แก่การทำงานรับใช้วัดคณะสงฆ์ และพระศาสนาในภาระงานทั้ง ฯ

๗.ส. สมณธรรม ได้แก่ การทำวัตรสวดมนต์ บำเพ็ญจิตภาวนา ธรรมบูชา ธรรมสาธยาย ธรรมสากัจฉา ธรรมเทศนา ฯ

๘.ส. สาธารณะสงเคราะห์ได้การทำบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การบริการประชาชนทั้งใกล้และไกล ทั้งในยามปกติและในยามวิกฤตอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ฯ

^{๑๕}พระธรรมวรนายก (โสภาส นินฺรุตติเมธิ), **ธรรมปริทัศน์ ๕๒**, (นนทบุรี : นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวไว้ใน หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ เล่มที่ ๑ ว่า คำว่า "การ" เป็นคำนามในพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า "งาน" "สิ่ง หรือเรื่องที่ต้องทำ" ดังนั้นเมื่อรวม "การ" กับ "คณะสงฆ์" จึงหมายถึง "งานคณะสงฆ์" "สิ่งหรือเรื่อง ที่ คณะสงฆ์ต้องทำ" "สิ่งหรือเรื่อง ที่คณะสงฆ์ควรทำ" "ฐานะของคณะสงฆ์" "หน้าที่ของคณะสงฆ์" ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑๕ ตรี (๑) และ (๓) และข้อ ๕ แห่งกฎหมายเถร สมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง "การ" ไว้โดยชัดเจน เป็น ๖ คือ^{๑๖}

๑. การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง)
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ กิจการที่คณะ สงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การ ปกครอง) การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และ การสาธารณสงเคราะห์^{๑๗}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงความหมาย การปกครองคณะสงฆ์ หรือ การบริหารคณะสงฆ์ตามที่คณะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายใน พระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อการศึกษากการปกครอง และความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการ ปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัย คือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุ จุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะ ชัดแย้งกันด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจ จึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้ง ใน จิตใจเป็นต้น ไปทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้น ตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๑๘}

^{๑๖} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), คู่มือพระสังฆาธิการ เล่มที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก ๒๕๕๓), หน้า ๓๒.

^{๑๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๑๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นินฺตติเมธี) ได้กล่าวถึง บทบาทของวัดหรือพระสงฆ์ที่ต้องบริหาร ดังนี้^{๑๙}

๑) ทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สบายใจ ทำตัวให้เป็นตัวอย่างแห่งความดี ความสงบ ดับความเร่าร้อนทางจิตใจเป็นที่พึ่งสุดท้ายให้ชุมชน

๒) ทำประโยชน์ให้ชุมชนเต็มขีดความรู้ความสามารถ

๓) จัดหาวัสดุอุปกรณ์การทำบุญเอาไว้มอบให้หีบห่อ หรือให้เช่าแล้วแต่กรณี

๔) จัดให้มีกิจกรรมวันพระวันอาทิตย์ วันสำคัญของชาติ วันสำคัญของศาสนาวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ และกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสม

๕) จัดวัดให้เป็นแหล่งค้ำคูณปัญญาสู่ท้องถิ่น เช่นเป็นอุทยานการศึกษาเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นที่อ่านหนังสือ หรือห้องสมุดประชาชน เป็นศูนย์วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมให้มีห้องน้ำ ห้องสุขา ลานจอดรถ หอกระจายข่าว เพื่อบริการประชาชนตามสมควรแก่สถานะ

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดี จะต้องมามีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารก็คือ จะต้องหนักแน่น มั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงาน ให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักการกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารที่ดีจึงเป็นผู้คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๒๐}

จันทรานี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานเป็นศาสตร์ และศิลป์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม^{๒๑}

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และ สมาน รังสิโยภุชฌ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆอันได้แก่คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๒๒}

^{๑๙} พระธรรมวรนายก (โอภาส นินฺตติเมธี), **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๙.

^{๒๐} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕ – ๓๒.

^{๒๑} จันทรานี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป. ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๒๒} สุธี สุทธิสมบุรณ์และ สมาน รังสิโยภุชฌ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ก.พ. ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า การบริหารหมายถึง การใช้ศาสตร์ และศิลป์นำเอาทรัพยากร การบริหาร (Administration Resources) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๓}

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการใช้ ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มี ประสิทธิภาพได้ และในขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้ อย่างดีที่สุด^{๒๔}

ปราณสุวีร์ อวาร่วมรัมย์ กล่าวว่า การพัฒนาวัดเช่นในอดีต จำเป็นต้องพัฒนาวัดทุกๆ ด้านโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน กิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้าน ศาสนาและวัฒนธรรมเช่น กิจกรรมด้านศาสนบริการ คือ การให้บริการภายในวัดซึ่งได้แก่ กิจกรรมใน ด้านการบำรุงรักษาวัด มีแบบแปลนแผนผัง รักษาความสะอาดปลูกต้นไม้ร่มรื่น และมีบรรยากาศสงบ จัดการสิ่งแวดล้อมให้ดี เป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้เข้าวัดกิจกรรมด้านการปกครองทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ อยู่ในวัด เช่นการทำวัตรสวดมนต์ การสมาทานศีล การฝึกอบรมต่างๆ กิจกรรมด้านให้การศึกษา หรือ สนับสนุนผู้ที่อยู่ในวัดให้ได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรมตลอดจนถึงวิชาการ เทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อความรู้ กิจกรรมด้านสาธารณบริการในวัดการจัดสถานที่ฝึกสมาธิวิปัสสนา ที่พัก อาคันทูเกะ เมรุ ที่เก็บพัสดุภัณฑ์^{๒๕}

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือ ของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร”และ “การ จัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดทำอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ”ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบาย และการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบาย และแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๒๖}

^{๒๓} สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

^{๒๔} ธงชัย สันติวงษ์, *องค์กรและการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช), หน้า ๑๒.

^{๒๕} ปราณสุวีร์ อวาร่วมรัมย์, *การพัฒนาวัด*, (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ : กองพุทธศาสนิกเทศ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘.

^{๒๖} ทองหล่อ เดชไทย, *แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข*, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

นิตย สัมมาพันธ์ ได้กล่าวถึง คุณธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารทุกประเภทตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์การ หน่วยงาน ครอบครัวยุคตลอดจนถึงตนเองควรมีวิสัย และควรก่อให้เกิดวิสัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบ ในฐานะผู้นำด้วยในทางพระพุทธศาสนา วิสัยสำหรับฆราวาสก็คือ ศีล ๕ ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้ผลดี ควรจะต้องมีเบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดีควรจะต้องมีวิสัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัติ นักบริหารนอกจากจะต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์แล้วจะต้องมีธรรมอื่น ๆ ประกอบอีกเช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติ เข้ามาประกอบการตัดสินใจเป็นอันตราย ซึ่งอคตินั้นได้แก่ความลำเอียงมี ๔ ประการ คือ^{๒๗}

- ๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก
- ๒) โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- ๓) โทสาคติ ลำเอียงเพราะเกลียด
- ๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

และนอกจากนี้นักบริหาร จะต้องมีความประจําใจอีกประการหนึ่ง คือ ชนติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ๓ ประการ คือ

- ๑) อดทนต่อความลำบาก
- ๒) อดทนต่อความตรากตรำ
- ๓) อดทนต่อความเจ็บใจ

วิธีช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารเกิดได้หลายแนวคิด เช่นโพสด์คอร์ท (POSDCoRB) เกิดจากแนวคิดของลูเธอร์ กุลิก (Luther Gulick) และลินดอลเออร์วิก (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร ๗ ประการ ได้แก่ การวางแผน(Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ(Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ(Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)^{๒๘}

วิธีช อาพันธ์สุข ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๒๙}

^{๒๗} นิตย สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๒.

^{๒๘} วิธีช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร : โฟร์เพช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

^{๒๙} วิธีช อาพันธ์สุข, พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เรวาริณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๑๐.

เฟรดเดอริก เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principle) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุด ที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้มีการพิสูจน์มาแล้ว ว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ยังมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษ ที่จะให้ได้คนงานที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับวิธีการทำงานควบคู่กับการพิจารณาคคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เข้าจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธี ที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงาน ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น^{๓๐}

กูติกและเออริก (Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick) นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “ POSDCoRB ” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้^{๓๑}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการวางแผน แนวทางการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึงการจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึงการบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน และการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยการ (Pirection) หมายถึงการดำเนินการตัดสินใจ และสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไป และในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำ และควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

^{๓๐}เฟรดเดอริก เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) อ้างใน ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

^{๓๑}กูติกและเออริก (Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick), Papers on the Science of Administration, (Newyork : Institute of Public Administration, 1937), pp. 37 - 38.

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงาน และสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบ และรัดกุมรวมถึงการจัดสรรงบประมาณ และการจัดทำบัญชี

จากหลักการดังกล่าวพบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมา และได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหา และความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบ นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาวิเคราะห์ และปรับปรุงหาทางออกให้ได้ผลที่ดีที่สุด สำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ

แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ของนักวิชาการหลายท่านพอที่จะสรุปได้ว่า เครื่องมือที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือล้มเหลว ควรมีประสิทธิภาพหรือไร้ประสิทธิภาพขององค์กร เรียกว่า "การบริหารงาน" ซึ่งเป็นการวางแผนงานในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในด้านต่างๆ และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปการบริหารงานมักจะมีลักษณะที่เป็นขั้นเป็นตอนในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อีกรูปแบบหนึ่งในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดลำดับขั้นตอน และกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลสูงสุด^{๓๒}

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวคิดเดิมซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์ และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่าการยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคัมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลดังนี้

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย ในระบอบประชาธิปไตย จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัย ก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัตถธรรม ๑ เมื่อถือตามพระวินัย

^{๓๒} นิตย สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๔-๕๓.

๒) ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนักพระพุทโธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็นต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัย เป็นสภาระดับครั้งต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่นการให้บรรพชาอุปสมบท การกรรณกฐินการกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

๓) ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนา มีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหมายหรือระเบียบที่สังคมาวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคมาป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคมา ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองส่วนฝ่ายพุทธจักร มีวินัยเป็นหลักทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาตีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษแต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัย กับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมากความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น^{๓๓}

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องการได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ^{๓๔}

- ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบ มหาเถรสมาคมแต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้^{๓๕}

^{๓๓} อก.ทฎก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

^{๓๔} สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๓๕} สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, ม.ป.ป., (อัสสนา).

๑) ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรม และการศึกษาอื่นๆอันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒) ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์ สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชน และสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

๕) ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษา และก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่าเงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม และกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ การบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของทุกๆ องค์กร ทั้งนี้เพราะการบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นว่าองค์กรนั้น ๆ มีความเจริญมากน้อยเพียงใดการบริหารงานขององค์กรต่างๆ ที่ดีนั้นผู้บริหารองค์กรต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากร สามารถอยู่ และร่วมทำงานด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้ เพราะผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ ร่วมด้วยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ทรงวางหลักการเช่นเดียวกันมาก่อนโดยมาในรูปแบบธรรมะและวินัย หรือกฎระเบียบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารของนักคิดในยุคปัจจุบัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้นก็เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในองค์กรเป็นเรื่องของบุคคลทุกฝ่ายในวัด ได้แก่เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด ตลอดจนทั้งอุบาสกอุบาสิกาหรือพุทธบริษัททั้งสิ้นนั่นเอง

๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

คำว่า พระสังฆาธิการ^{๓๖} มาจากคำว่า “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า ภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการโดยกำหนด ตำแหน่งพระภิกษุดำรง ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่ง ดังกล่าวจะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎมติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วน ในเขตปกครอง หรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำ ในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

^{๓๖} สำนักงาน พระพุทธศาสนา จังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนาโครงการประชุมพระสังฆาธิการ เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

ความสำคัญของพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครอง และวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการ และพัฒนาการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปด้วยดีพระสังฆาธิการ จึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ภิกษุ สามเณร มีจริยวัตรตรงตามประเพณี ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยปกครอง และสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึง ความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการ เป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจ หน้าที่ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๑ ได้ระบุความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า เป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้อง เป็นประโยชน์ทั้ง งานการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ดังนั้นพระสังฆาธิการเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ต่อพระพุทธศาสนาและสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา^{๓๗}

พระธรรมปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์^{๓๘}

^{๓๗} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), คำนำ.

^{๓๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน) ได้กล่าวว่า พระสังฆาธิการ มีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์โดยมีหลักการปกครอง คือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งหมายความเจริญ และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพ ของการปกครองในขณะเดียวกัน ในการปกครองคณะสงฆ์ให้ได้ดีตามหลักการดังกล่าวนี้^{๓๙}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการที่ให้งานสำเร็จ โดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และ กล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหาร เป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคายุ่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ^{๔๐}

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำ และการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

กรมศาสนากระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดให้เป็น ๗ โรง คือ^{๔๑}

๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป

๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากตายอยู่บ้านนั้นอยากจะทำบุญวัดนั้น

๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจาย่าไปรังเกียจโขงหนังละครเพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้านเท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่าง ๆ

^{๓๙}พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน), การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๔๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖๙.

^{๔๑}กรมศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนาวัด ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

๔) วัดเป็นโรงพยาบาลวัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ ประชาชนในเรื่องสุขภาพพลานามัย แต่ก่อนแต่โรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะ แล้วท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่างๆให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียนปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสังขรณ์เป็นที่พักพิงสำหรับพระอัครคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงานไปดูงานไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการการแต่งตั้งและถอดถอนไว้ดังนี้ คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้^{๔๒}

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตผั่นเพี้ยนไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อนหรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
๗. ไม่เคยถูกถอดถอน หรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎมหาเถรสมาคม (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) มีดังนี้^{๔๓}

๑.การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่จะต้องมีคุณสมบัติทั่วไป แล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จ พระราชาคณะสมเด็จ พระสังฆราชทรง แต่งตั้งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของเถรสมาคม

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

^{๔๓} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, “คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา” (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

๒. การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไป แล้วจะต้องมีพรรษา ๒๐ พรรษาและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้น มาไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ สมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชอาคณีสันเทพ หรือเป็นพระราชอาคณีสันซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่เจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุ ที่มีคุณสมบัติเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้

๓. การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด จะต้องมีคุณสมบัติทั่วไป แล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ในจังหวัดนั้น มาไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชอาคณีสันสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณา คัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔. การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ จะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตรหรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัด นั้นคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอ เจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕. การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไป แล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุผู้มีสมณศักดิ์หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักธรรมเอก การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือก พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้วให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖. การแต่งตั้งเจ้าอาวาส ที่เป็นพระอารามราษฎร์จะต้องมีคุณสมบัติทั่วไป แล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ พรรษาและเป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือ ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังฆัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาส ในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือก พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว แล้วให้เจ้าคณะอำเภอ รายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงาน เจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณา แต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ เสนอผู้บังคับบัญชา ตามลำดับเพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗. การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือต้องมีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพและนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นโทต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยอีกเฉพาะส่วนหนึ่งดังนี้ คือ พรรษาพัน ๑๐ พรรษาเป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่า พระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด คัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติ ดังกล่าวแล้วแต่กรณี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด อยู่ด้วยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาค ดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือก พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับ จนถึงมหาเถรสมาคมสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ การปกครองคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือการปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจรัฐ และจารีตเป็นหลักกำหนดการปกครองสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้น ในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐ มาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัฐสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติ ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุให้สมเด็จพระสังฆราชในตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก เป็นประมุขสงฆ์ไทย และสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัย และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด คณะสงฆ์ และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการแต่งตั้งในการปกครองคณะสงฆ์แบบแผนการปกครองสงฆ์แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักกำหนดหน่วยงาน เขตการปกครอง ผู้ปกครอง หรือผู้รับมอบงาน หรือผู้รับมอบหมายงานปฏิบัติงานคณะสงฆ์ และส่วนย่อย ได้แก่ แบบแผนการกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุม บังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบวิธีปฏิบัติอื่น ๆ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ โดยมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางมีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลาง รวมอำนาจการปกครอง และกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทยเป็นศูนย์กลางรวมเขตการปกครอง และเจ้าคณะส่วนกลางซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางโดยกำหนดเขตการปกครองได้แก่ เขตปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ ในส่วนกลางจะแยกส่วนการปกครองเป็นคณะมหานิกายเรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออกและหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุติ จะรวมเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุติเป็นเขตเดียวกันการปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการสังกัดในส่วนกลาง เป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราชมี

มหาเถรสมาคม เป็นหน่วยงานในส่วนกลาง และประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาคปฏิบัติหน้าที่ปกครอง คณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนเรียกว่า หน มี เจ้าคณะใหญ่ ๕ หน คือ^{๔๔}

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้
๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะหนใหญ่ ในเขตของตน มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

๑. ดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินการไปด้วยดี

๓. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นภาคหรือมีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่น จากมหาเถรสมาคม

๔. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕. ควบคุมการบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดจนจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๖. ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดส่วนหลักไว้ชัดเจนในมาตรา ๒๑ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตการปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล จำนวนตำบล และเขตปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ส่วนมาตรา ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค รองคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ ด้วยก็ได้พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่ง เรียกว่า พระสังฆาธิการเป็นพระภิกษุทำงานโดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มรูปแบบ รวมตำแหน่งซึ่งนอกจากตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และเจ้าอาวาสเป็นผู้ทำงาน คณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มกฎหมาย และควบคุมงานทุกส่วนในเขตปกครอง หรือในวัด

^{๔๔} พระครูโสภณพิทยาภรณ์, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖๙.

บทบาทอำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือ มุ่งหมายความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญงอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดองซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องหมายของสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดี ตามหลักการดังกล่าวนี้ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูป ต้องพัฒนาตนเองให้มีอยู่ระเบียบวินัยก่อน เป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกปริยัติธรรมชั้น เช่นนักธรรม แผนกบาลี ชั้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรม ก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาพึ่งพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลาน ชาวบ้านที่ออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดต่อพระพุทธศาสนา ก็บังเกิดกับประชาชนจึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัด พัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วยพระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ “ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ รวมทั้งการนิคหกรรมหรือการวินิจฉัย อธิกรณ์ หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ กุฎุมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการ ซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้^{๕๕}

๑. ต้องเคารพเพื่อเพื่อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒. ต้องเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง และเมื่อได้ตั้งกล่าวมาแล้วนั้น แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้น ในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไปในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓. ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔. ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕. ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตน และผู้อยู่ในปกครอง

๖. ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะ และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

๗. ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

๘. ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผยทั้ง ๘ ข้อนี้ เป็นจรรยาอัน พระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดเพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจรรยา อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการการปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนชั้นให้มีเจ้าคณะมหานิกาย และเจ้า ธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆา ธิการ มีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ดังนี้

มาตราที่ ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์

๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา ๓๗ นี้เป็นหน้าที่โดยภาพรวมลักษณะงานอย่างกว้าง ๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะวิธีปฏิบัตินั้น ได้กำหนดโดยลักษณะงานเป็น ๔ อย่างคือ

๑). หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ได้แก่

๑.๑ การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงงานแรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์ และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่าง ๆ จึงได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่ เจ้าอาวาสข้อนี้

๑.๒ การจัดการกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดการกิจการของวัดตามหน้าที่ ผู้ปกครองวัด และหน้าที่จัดการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน หรือจารีตว่าด้วยการนั้น

๑.๓ การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแลรักษา การใช้ ง่าย การจัดทรัพย์สินของ ตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติ ของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒). หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดได้แก่

๒.๑ การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้ บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความ อนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยพอสมควร หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่าช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ บรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

๒.๒ การสอดส่องบรรพชิต และคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุม และบังคับบัญชาบรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม และรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัด และพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

๓). หน้าที่เป็นธรรมาธิการศึกษาและอบรม

๓.๑ การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนตามจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรง ได้แก่ การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม หรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียง ซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

๓.๒ การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ ฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรม และพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่นการท้าวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถ และปฏิบัติศาสนพิธีอื่น ๆ

๔). หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในสวนวัด และนอกวัด และเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรง และโดยอ้อมซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ คือ

๔.๑ การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศลทั้งที่เป็นส่วนตัว และส่วนรวม

๔.๒ การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเองทั้งที่เป็นการประจำ และเป็นการจร

๔.๓ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษา และความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

๔.๔ การสร้างสถานที่ เพื่อที่จะได้อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่นการสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาเผาศพ ศาลาพักรักษาหรือศาลาบำเพ็ญกุศล และที่เก็บศพเป็นต้น อำนาจของเจ้าอาวาส อำนาจของเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีอยู่พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ดังในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้^{๕๖}

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

๑. ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตรองเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
 ๒. สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปจากวัด
 ๓. สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือหรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานในวัด หรือให้ทำ
 ทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดต่อเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่ง
 โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
 นอกจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามกฎหมายคณะสงฆ์ดังกล่าวแล้ว ได้กล่าวถึงบทบาทความ
 รับผิดชอบของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่า ต้องช่วยพัฒนาท้องถิ่นในการเสริมสร้างคุณธรรม
 ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วย ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาสต้อง
 บริรยากาศในวัดให้ชุ่มห่อด้วยเมตตา สัจจะ สามัคคี คนในวัดรักกัน ซื่อสัตย์ต่อกันปรองดองต่อกัน
 นอกจากนั้น พระธรรมญาณมุนี ยังได้กล่าวว่า ในส่วนสภาพวัด เจ้าอาวาสก็ต้องจัดวัดให้เป็นศาสน
 สถาน คือเป็นที่บำเพ็ญกิจทางศาสนา เป็นบุญสถาน คือเป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกุศล เป็นศึกษา
 สถาน คือเป็นที่ให้การศึกษาเล่าเรียน อบรมเป็นธรรมสถาน คือเป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาท คุณงาม
 ความดี ดังนั้นภายในวัด จึงต้องมีบรรยากาศแห่งศาสนกิจอยู่ตลอดเวลาเช่น มีการไหว้พระ มีการสวด
 มนต์ มีการเข้าทำสังฆกรรมเป็นประจำตามพระธรรมวินัย

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้อง
 ทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจ
 ของคณะสงฆ์ และการพระศาสนามี ๖ ประการ คือ การควบคุม และส่งเสริมการรักษาความ
 เรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ การ
 สาธารณสงเคราะห์วิธีการดำเนินงานการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบ
 กฎมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่

๑ การปกครอง หรือ การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการควบคุม และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึงงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครอง ดูแล พระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระ ธรรมวินัย และตามพระบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครองแปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราชนอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำ หน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง รวมทั้งตลอดควบคุมบังคับ บัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ภายใต้เขตปกครองของตน ชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใน การบังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย พร้อมทั้งการตรวจการ และประชุมพระสังฆาธิการใน เขตปกครองของตนดังนั้น จะเห็นได้ว่า งานควบคุมและการส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม เป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตน ให้ถูกต้องดีงามดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า งานปกครองเป็นงานนำเป็นงานลึกซึ้งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่และ ละเอียดยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่สำเร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่น ๆ ก็ จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็จะไม่ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน ผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระ ศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือหมายถึง ศูนย์กลางแห่งการศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ^{๔๗}

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งวัดและบริเวณ มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เหมาะที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่าง ๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน ที่ แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อย นำไปสู่ความสงบ

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะตั้งอยู่ในศีลจารวัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษาปฏิบัติ และแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบ บำเพ็ญสังคมสงเคราะห์ตามสมณวินัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายกทายิกาที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสก อุบาสิกา มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดถึงคำสั่งสอน และแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสใน คุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

^{๔๗} พระพุทธวรญาณ(ทองย้อย กิตฺตินโน),ธรรมญาณนิพนธ์ ๑๐๐ปี พระพุทธวรญาณ, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๕๒-๕๓.

๕. ศาสนกิจ ได้แก่งานต่างๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแพร่หรืองาน เสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบ ที่สำคัญของพระศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อม ๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยนโยบายที่สุขุม รอบคอบ เหมาะสมกับกาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มงานปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดให้เป็นพื้นฐานในเบื้องต้นนอกจากนั้น จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีภาระหน้าที่สำคัญตามพุทธประสงค์คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบัน ประชาชนนับถือพระภิกษุที่ประพฤติดีมีน้อย นับถือพระที่ผิดมากกว่า การนับถือพระถูกต้องจะต้องนับถือที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพระพุทธประสงค์ การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมากปัจจุบัน พระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอน และการเผยแพร่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรม และสติปัญญาและสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้น^{๔๔} การบริหารการปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีกทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงามสิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กัน ก็คือระบบกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลาสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้วอันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้น มีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัยโดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรอง และกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรก สำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งคุณธรรมและปัญญาแม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดีก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่มาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ดังนั้นคณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษา ด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์นอกจากนั้น การศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัยเป็นเครื่องฝึกฝน พัฒนาตนนั้น การเล่าเรียนทางวิชาการพุทธศาสนา และการฝึกฝนพัฒนาจิตที่เรียกว่า ปริยัติและปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมที่งดงาม และมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้าน เป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยวัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากรแก่ชาวบ้านทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีประชาชน ก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดวาอารามกันมาก

^{๔๔} พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๕-๒๗๗.

ขึ้นซึ่งในอดีตที่ผ่านมาบทบาทและกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดทำก็จะพบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญๆ อยู่ ๕ ประการ ดังนี้^{๔๙}

๑. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสามเณร
๒. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
๓. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
๔. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน
๕. วัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาสู่วัดมากขึ้น

๒. มุ่งในการปกครองศาสนบุคคล ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัด ให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยและสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน และช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ ๓ ข้อ คือ^{๕๐}

๑. การพัฒนาบริเวณวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน

๒. จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม

๓. จัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล และร่วมประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน เป็นผู้นำชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสวัดต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาไปเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งในประเด็นนี้ ได้เสนอแนะว่าวัดที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้น จะต้องประกอบด้วย^{๕๑}

^{๔๙} พระมหาธรรมากร อธิปัตย์, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓-๖๗.

^{๕๐} ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๔.

^{๕๑} นำทรัพย์ จันทรหอม, การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓-๖๗.

๑. พระภิกษุ สามเณร ของวัดจะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุขได้ รวมทั้งสามารถสอนให้ประชาชน นำเอาหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือสอนให้ประชาชนมีความศรัทธา ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจ สงบ มีสมาธิ ในการประกอบสัมมาชีพ

๒. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้

๓. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะไม่มีสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

๔. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจของชุมชน

๕. เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี

๖. ถูกสุขลักษณะ วัดควรจะมีการจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบจัดการเก็บขยะการกำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ

๗. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนราษฎรล้ำเข้ามาในเขต

๘. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด

๙. สัตว์ส่วน วัดควรมีฝั่งบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาส เขตสังฆาวาส

๑๐. สร้างศรัทธา วัดควรสร้างเสริมศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กล่าวถึง มาตรา ๓๗ และ ๓๘ ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วย หน้าที่และอำนาจของเจ้าอาวาส ว่าเป็นบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของเจ้าอาวาสของวัดนั้นๆ อย่างไรก็ตามหากวัดนั้นๆมีรองเจ้าอาวาส และหรือมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเจ้าอาวาสได้มอบหมายหน้าที่ อะไรให้ปฏิบัติก็ต้องถือว่ารองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายนั้นๆ มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้^{๕๒}

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักนิกายอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสไปอยู่อาศัยในวัด

(๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักนิกายในวัดทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิต และคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ดังนั้นการที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสรูปใดของวัดไม่เอาธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยให้แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์แล้วย่อมถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นเจ้าอาวาสที่บกพร่อง

^{๕๒}เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน, คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (ฝ่ายวิชาการกรมการศาสนา : ๒๕๓๕), หน้า ๙.

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การบริหารงาน เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ คือ^{๕๓} การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์วิธีการดำเนินงานการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่

การปกครอง หรือ การควบคุม และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การควบคุม และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งนี้ คำว่า การปกครองแปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการ จึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราชนอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง รวมทั้งตลอดควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ภายใต้เขตปกครองของตนชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในการบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจการ และประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนดังนั้น^{๕๔} จะเห็นได้ว่า งานควบคุม และการส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม เป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัด ให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องดีงาม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า งานปกครองเป็นงานนำเป็นงานหลักซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่มากและละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่สำเร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่น ๆ ก็จะต้องดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็จะต้องดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน ผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการคือหมายถึง ศูนย์กลางแห่งการศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ^{๕๕}

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งวัดและบริเวณ มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเหมาะที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่าง ๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน ที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อย นำไปสู่ความสงบ

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๕๒.

^{๕๔} อ้างแล้ว, หน้า ๗๑.

^{๕๕} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ, หน้า ๕๒-๕๓.

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ในศีลจรรยาวัตรบำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติและแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบ บำเพ็ญสังคมสงเคราะห์ตามสมณวินัยศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายกทายิกา ที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนคำสั่งสอนและแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชู และศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแพร่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา

เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อมๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยนโยบาย ที่สุขุมรอบคอบเหมาะสมกับกาลเทศะและสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มงานปกครองพระภิกษุสามเณรในวัด ให้เป็นพื้นฐานในเบื้องต้นนอกจากนั้น จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีภาระหน้าที่สำคัญตามพุทธประสงค์คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบัน ประชาชนนับถือพระภิกษุที่ประพฤติดีมีน้อย นับถือพระที่ผิดมากกว่า การนับถือพระถูกต้องจะต้องนับถือที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพระพุทธประสงค์ การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมากปัจจุบัน พระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลง ในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอน และการเผยแพร่พระธรรมจึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรม และสติปัญญาและสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารการปกครอง และการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้อุบัติภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้น ได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีกทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้อง ดังามสิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือ ระบบกลั่นกรอง และกล่อมเกล่า ระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกล่าสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้วอันที่จริง การกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรอง และกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ^{๕๖} การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งคุณธรรม และปัญญา แม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดี ก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่มาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ ดังนั้นคณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์ นอกจากนี้ การศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัยเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาตนนั้น การเล่าเรียนทางวิชาการพุทธศาสนา และการฝึกฝนพัฒนาจิตที่เรียกว่า ปริยัติและปฏิบัติ

^{๕๖} พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๕-๒๗๗.

เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมที่งดงาม และมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในการดำรงชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก^{๕๗}

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้านพระกับชาวบ้านเป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยวัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากรแก่ชาวบ้านทุกๆ ด้านได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีประชาชน ก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดวาวารามกันมากขึ้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาบทบาทและกิจการต่างๆ ที่วัดจัดทำก็จะพบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญ ๆ อยู่ ๕ ประการ ดังนี้^{๕๘}

๑. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสามเณร
๒. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
๓. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
๔. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน
๕. วัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้^{๕๙}

๑. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย รมรื่น เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาสู่วัดมากขึ้น

๒. มุ่งในการปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อย และสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนและช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ ๓ ข้อ คือ

๑. การพัฒนาบริเวณวัดให้สะอาดเรียบร้อย รมรื่น เป็นสัดส่วน

๒. จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม

๓. จัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศลและร่วมประกอบ

กิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน เป็นผู้นำชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชน นั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสวัดต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาไปเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งในประเด็นนี้

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๕๘} ข้าหลวง วุฒิจันทร์, การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๔.

^{๕๙} พระมหาธรรมาธิปไตย, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓-๖๗.

ได้เสนอแนะว่าวัดที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้นจะต้องประกอบด้วย^{๖๐}

๑. พระภิกษุ สามเณร ของวัดจะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุขได้ รวมทั้งสามารถสอนให้ประชาชนนำเอาหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือสอนให้ประชาชนมีความศรัทธา ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจ สงบ มีสมาธิ ในการประกอบสัมมาชีพ

๒. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้

๓. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะไม่มีสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

๔. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจของชุมชน

๕. เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี

๖. ถูกสุขลักษณะ วัดควรมีการจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบจัดการเก็บขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ

๗. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนราษฎรล้ำเข้ามาในเขต

๘. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด

๙. สัตส่วน วัดควรมีผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาส เขตสังฆาวาส

๑๐. สร้างศรัทธา วัดควรสร้างเสริมศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด

๑๑. ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุสงฆ์ และสามเณรภายในวัด

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิต และคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศาสนศึกษาดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตร และเนื้อวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ^{๖๑}

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ

๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา

๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๕. เพื่อรักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา

๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม

^{๖๐} นาททรัพย์ จันทรหอม, การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓-๖๗.

^{๖๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่าเป็นฐานะในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา และวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีร่วมจัดด้วย ดังนี้^{๖๒}

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
๒. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด
๓. ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีร่วมจัดด้วย

จากบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการเป็นฐานะเรื่องการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า บทบาทที่วัด และพระสงฆ์จะทำได้คือการศึกษาการเผยแผ่ และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสกอุบาสิกาให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้จะทำให้เยาวชน และสังคมเห็นความสำคัญของวัด และพระสงฆ์ทั้งนี้ องค์กรประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นกับเจ้าสำนักเรียน และหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศึกษาที่ได้ช่วยแบกรับภาระการศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนา และคณะสงฆ์การจัดการศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามากที่สุด คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครู และนักเรียนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลัก และสำคัญยิ่งของพระสงฆ์

การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของพระสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่า โดยลักษณะ ควรแยกออกเป็นลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษา ที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท^{๖๓} คือ

^{๖๒} พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกิลด์ไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า, ๔๘-๔๙.

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติ และพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่ง เป็นเหตุให้เด็ก และเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก และเยาวชนเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักสูตรของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม และศีลธรรมแต่ยังเด็กทั้งเป็นการให้โอกาสวัด และพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรมหมวดธรรมบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น จึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียน และผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษาการจัดการศึกษา และการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภtdังกล่าวนี้นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้สำหรับกิจกรรมที่จะส่งเสริมนั้น วัดควรจัดให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา บางวัดจัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนพระ โรงเรียนสามเณร บางวัดจัดให้มีโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์การสงเคราะห์การศึกษาอื่นๆที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่^{๖๔}

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

^{๖๔}อ้างแล้ว, หน้า, ๗๗.

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวม และผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดำเนินการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการสถานศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีส่วนควบคุม และส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเสียย่อมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการของคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่เจ้าอาวาส ส่วนเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยขวนขวายในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยม และอุดมศึกษา ตามหลักการประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจ และบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงพระประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์(ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และ ปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ ๖๓ ดังนี้ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดตั้งทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒. เป็นฐานะในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยอบรมทางจิต ทั้งหมดมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ของตน

๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความธรรมวินัยตามชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ

พระพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพรศาสนาได้ดี ต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนาได้โดย^{๖๕} สมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแพร่พระพุทธศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแพร่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้น้อยยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ ส่วนคำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วย และแสดงถึงการมีใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”^{๖๖} ในการเผยแพร่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคุณหัตถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแพร่” เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติองค์การ สมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแพร่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่าเผยแผ่ เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้” หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้^{๖๗}

๑. อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องจรรยาบรรณ ตลอดจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมแก่ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธี และการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และให้ได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

^{๖๕} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

^{๖๖} สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ (ช่วง วรบุญโณ), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระ สวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรม ตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภท สำหรับชั้นประถม ขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขัดสนนิยมใช้ในการเรียน กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี และปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น มีการดำเนินการ ดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียวหรือเทศน์ปฐกวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่าง ๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฯลฯ

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุสื่อสารมีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุม และทางสื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสน์ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาธรรม เป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์ จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย นอกจากนั้น กิจกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง จัดให้มีการเทศน์หรือปาฐกถาธรรม เป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา มีการประกวดเทียนเข้าพรรษา วันสงกรานต์ มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น^{๖๘}

การสาธารณูปการ การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “ การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ ” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “ การสาธารณูปการ ” นั้น^{๖๙} หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง ๔ ความหมายนี้ส่วนมาก บัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงาน และทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

๑. เจ้าอาวาส

๒. เจ้าคณะ

๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

^{๖๘} อ่างแล้ว, หน้า ๓๔.

^{๖๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิม หรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น^{๗๐} การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อน เป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัดเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการการควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส^{๗๑} ดังนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัด ให้อยู่ในหลักประหัต และพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่น และก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงิน และบัญชี รายรับ - รายจ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
๕. ควบคุมดูแลเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตาม กฎกระทรวงการส่งเสริมกิจการของวัด เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ ดังนี้^{๗๒}
  ๑. ออกตรวจตราเยี่ยมเจ้าอาวาสให้เร่งรัดการพัฒนาวัด
  ๒. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสดังนี้
    - ๒.๑ จัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง
    - ๒.๒ จัดแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด
    - ๒.๓ ดูแลการหาทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณ
    - ๒.๔ ให้คำชี้แจง แนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อเข้าใจให้ถูกต้อง
    - ๒.๕ ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ
  ๓. แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไร ให้เป็นไปตามระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม
๔. ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้ว เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง
๕. ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดี หรือแม่แต่รองเจ้าอาวาส และหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วยแต่อย่าเกินกว่าเจ้าอาวาส

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๗.

^{๗๑} อ่างแล้ว, หน้า ๕๙.

^{๗๒} อ่างแล้ว, หน้า ๕๙.

๖. แนะนำชี้แจงการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎหมายกระทรวงจะเห็นได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาส และเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่น และการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาส และเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่มักเป็นเหตุก่อปัญหาเช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตรา ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การณ้คณะสงฆ์ และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

การสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงาน หรือของบุคคล หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสากนที่ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติ หรือประชาชนทั่วไปการสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจ และวัตถุด้านจิตใจ กระทำได้โดย

๑. เป็นที่ปรึกษาแนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่น ๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง

๒. ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใสและนับถือสร้าง ความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ด้านวัตถุ กระทำได้โดย

๑. แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำเช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

๒. นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปัน ให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง นำไปบริการสังคมการสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดว่าเป็นวิธีดำเนินการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ ดังนี้^{๗๓}

๑. การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลได้แก่วัด หรือคณะสงฆ์ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ กิจการเหล่านี้อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดเองที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการ ของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งให้ดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่สังคม ชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาตำบล การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น

^{๗๓} อ้างแล้ว, หน้า ๖๑-๖๒.

๓. การช่วยเหลือแก้อุปถัมภ์สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่การช่วยเหลือแก้อุปถัมภ์สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่น ๆ

๔. การช่วยเหลือแก้อุปถัมภ์ประชาชนทั่วไปได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสูติทารก การประสูติครรภ์ การประสูติบุตร หรือคราวอากาศหนาวจัดหรือเมื่อยามปกติตามโอกาส มีการจัดการช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่นสงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการและสงเคราะห์โดยประการอื่นนอกจากนั้น ยังกล่าวได้ว่า กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชนจัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์ และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่างๆ ด้วยเมตตาธรรมการสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนสำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์ โดยส่วนมากได้แก่วัด และเจ้าอาวาส ซึ่งมีบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้^{๗๔}

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เหล่านี้ย่อมเข้าได้กับการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนาเจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่ จัดการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นกิจการของวัดการให้การศึกษอบรมและการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จะมีเจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยประชาชนเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งวิธีการจัดการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลได้กำหนดวิธีการไว้ชัดในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อให้กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีคณะกรรมการ มีการประชุม มีการปฏิบัติงานการอบรมประชาชนประจำตำบล การปฏิบัติงาน ควรจัดในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ^{๗๕}

๑. อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมแนะนำทางวิชาการ โดยมีวิทยากรบรรยายทางวิชาการ

๒. อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยวิธีที่แจ่มแจ้งแนะนำชักชวนความเข้าใจ

^{๗๔} นาททรัพย์ จันทร์หอม, การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย), หน้า ๕๓-๖๗.

^{๗๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺเณ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๖๒-๖๕.

๓. อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำชักจูงความเข้าใจในเฉพาะบางเรื่อง อันเกี่ยวกับผู้นั้นมหาเถรสมาคมกำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติ และควบคุมส่งเสริม วัชต์แจ้ง คือกิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าวกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น รองกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้านการพัฒนาตำบลการช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนกิจสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรจะช่วย เช่น การประสูติทารก หรือช่วยคนชรา หรือคนพิการการสาธารณสุขสงเคราะห์ จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสม และสมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุม และส่งเสริม มีกรรมการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลางการควบคุมการสาธารณสุขสงเคราะห์ ก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบ และการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์นั้น ควรดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวการส่งเสริมพอสรุปได้ดังนี้

๑. ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่
๒. ช่วยในการกำหนดในแผนงานในแต่ละปี
๓. ช่วยในคราวขาดแคลนทรัพยากร
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านการทุนตามที่จะมีโอกาส
๖. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันอันดี
๗. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

งานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน จึงต้องเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรงต่อกิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานเพื่อประโยชน์ดังกล่าวได้ดียิ่ง

สรุปความได้ว่าพระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครอง และบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการ ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้ว จึงจะต้องปรับบทบาทใน ด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้ พระสังฆาธิการ ต้องมีการพัฒนาตนเองในด้ว การศึกษาด้วยการขวนขวายในหน้าที่ของตน และไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่น หรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย ดังนั้นบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงย่อมมีปัญหอันเนื่องมาจากพื้นความรู้ของพระสังฆาธิการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน และพัฒนา กิจการคณะสงฆ์เพื่อสร้างวัด และชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอด และพึ่งพา กันเองในชุมชนต่อไป

๒.๕ ข้อมูลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

คณะสงฆ์อำเภอปากช่องเป็นหนึ่งในจำนวน ๓๒ อำเภอ ของจังหวัดนครราชสีมา ได้มีการ ดำเนิน กิจการงานกิจการคณะสงฆ์ ดังเช่นในหลายๆอำเภอ และการดำเนินการนั้นมีดังต่อไปนี้ คือ

๒.๕.๑. การปกครอง มีพระสมาจารวิมล เจ้าอาวาสวัดมิตรภาพวนาราม เป็นเจ้าคณะ อำเภอปากช่อง พระเมธีสุตาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดศิรีวันต์ เป็นรองเจ้าคณะอำเภอ รูปที่ ๑ พระครูสิริกิตติสาร เจ้าอาวาสวัดโกศลสีตารามเป็นรองเจ้าคณะอำเภอ รูปที่ ๒ พระปลัดวิชัย วิชยเมธี เจ้าอาวาสวัดถ้ำอูดมสุข เป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ

แบ่งการปกครองออกเป็น ๒๖ ตำบล มีวัดทั้งหมด ๑๙๘ วัด แยกเป็นพัทธสีมา ๗๐ วัด สำนัก สงฆ์ ๘๓ วัด ที่พัทสงฆ์ ๔๕ แห่ง มีพระภิกษุจำนวน ๑,๖๔๕ รูป สามเณร ๑๒๐ รูป ชี ๓๘ คน และ ศิษย์วัด ๔๑ คน^{๗๖} มีวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น ๑ วัด คือวัดมิตรภาพวนาราม ตำบลกลางดง อำเภอปาก ช่อง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอปากช่องมีพระสังฆาธิการจำนวนและตำแหน่งดังนี้^{๗๗} ๑.) มีเจ้าคณะ อำเภอ ๑ รูป ๒.) รองเจ้าคณะอำเภอ ๒ รูป ๓.) เจ้าคณะตำบล ๒๕ รูป ๔.) ผู้รักษาการแทนเจ้า คณะตำบล ๒ รูป ๕.) มีรองเจ้าคณะตำบล ๒ รูป ๖.) เจ้าอาวาส ๑๑๖ รูป ๗.) ผู้รักษาการแทนเจ้า อาวาส ๓๑ รูป ๘.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑๔ รูป ๙.) หัวหน้าที่พัทสงฆ์ ๔๕ รูป ๑๐.) พระอุปัชฌาย์ ๑๕ รูป ๑๑.) มีพระราชาคณะชั้นสามัญ ๒ รูป ๑๒.) พระครูสัญญาบัตร ๔๑ รูป ๑๓.) พระครูฐานานุกรม ๕ รูป ๑๔.) พระฐานานุกรม ๑๑ รูป ๑๕.) เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ ๑ รูป ๑๖.) เลขานุการรองเจ้า คณะอำเภอ ๒ รูป และ ๑๗.) เลขานุการเจ้าคณะตำบล ๒๔ รูป

ได้จัดแบ่งกลุ่มการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์ภายในอำเภอทั้งหมด ออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ

^{๗๖} สำนักงานเลขานุการ เจ้าคณะอำเภอปากช่อง, คู่มือโครงการตรวจการคณะสงฆ์เยี่ยมเยียน วัดและ ประชาชน, (คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา, วัดเทพสถิต ๙ กันยายน ๒๕๕๕).หน้า ๑๐.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

๑.๑ กลุ่มที่ ๑ ทานบารมี ประกอบด้วยคณะสงฆ์ตำบลปากช่อง เขต ๑ เขต ๒ เขต ๓ และคณะสงฆ์ตำบลหนองสาหร่าย เขต ๑ เขต ๒ รวมเป็น ๕ ตำบลการปกครองคณะสงฆ์

โดยมีพระครูพัชรปัญญากร เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เป็นประธานกลุ่ม พระครูพิพัฒน์ทีปกร เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒ วัดเกาะอุทการาม พระครูศรีนิคมพิทักษ์ วัดพุทธนิคม ผัง ๑๖ เจ้าคณะตำบลหนองสาหร่าย เขต ๑ และพระครูสุธรรมธีรานุยุต เจ้าอาวาสวัดจันทัก เจ้าคณะตำบลหนองสาหร่าย เขต ๒ เป็นรองประธานกลุ่มมีพระสมุห์พรเลิศวิสุทฺธสีโล เจ้าอาวาสวัดปางแก เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๓ เป็นเลขานุการกลุ่ม มีพระสังฆาธิการในเขตปกครองดังกล่าวเป็นกรรมการ

๑.๒ กลุ่มที่ ๒ ศีลบารมี ประกอบด้วยคณะสงฆ์ตำบลจันทัก เขต ๑ เขต ๒ เขต ๓ และคณะสงฆ์ตำบลวังไทร เขต ๑ เขต ๒ รวมเป็น ๕ ตำบลเขตการปกครองคณะสงฆ์โดยมีพระครูวรภิกษิตยาภรณ์ เจ้าคณะตำบลจันทัก เขต ๓ วัดเวฬุวัน เป็นประธานกลุ่มพระครูอนุรักษสันติธรรม เจ้าอาวาสวัดหนองกระทุ่ม เจ้าคณะตำบลจันทักเขต ๒ พระครูสุนทรธรรมประยุต เจ้าอาวาสวัดไตรรัตน์ เจ้าคณะตำบลวังไทร เขต ๑ และพระครูเนติपालคุณ วัดสิริธรรมคุณ เจ้าคณะตำบลวังไทร เขต ๒ เป็นรองประธานกลุ่ม มีพระมหาจาตุรณ เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอปากช่อง วัดโกศลสีตาราม เป็นเลขานุการกลุ่ม มีพระสังฆาธิการในเขตปกครองดังกล่าวเป็นกรรมการ

๑.๓ กลุ่มที่ ๓ เนกขัมมบารมี ประกอบด้วยคณะสงฆ์ตำบลคลองม่วงเขต ๑ เขต ๒ เขต ๓ และคณะสงฆ์ตำบลวังกระทะ เขต ๑ เขต ๒ รวมเป็น ๕ ตำบลเขตการปกครองคณะสงฆ์โดยมีพระครูบวรภิกษิตคุณ เจ้าอาวาสวัดวังกระทะ เจ้าคณะตำบลวังกระทะเขต ๑ เป็นประธานกลุ่ม พระครูวิมลคีรีวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดมอเมกอก เจ้าคณะตำบลวังกระทะ เขต ๒ เจ้าอธิการพิชิต ปัญญาโร เจ้าอาวาสวัดหนองไทร เจ้าคณะตำบลคลองม่วง เขต ๑ เป็นรองประธานกลุ่ม มีพระครูอมรรตธรรม เจ้าอาวาสวัดชัยพลู เจ้าคณะตำบลคลองม่วง เขต ๓ เป็นเลขานุการกลุ่ม มีพระสังฆาธิการในเขตปกครองดังกล่าวเป็นกรรมการ

๑.๔ กลุ่มที่ ๔ กลุ่มปัญญาบารมี ประกอบด้วยคณะสงฆ์ตำบลหมูสี เขต ๑ เขต ๒ เขต ๓ และคณะสงฆ์ตำบลชนงพระ เขต ๑ เขต ๒ และคณะสงฆ์ตำบลโป่งตาลอง รวมเป็น ๖ ตำบลเขตการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีพระครูบรรพตวานานุกูล เจ้าอาวาสวัดป่าเขาใหญ่ เจ้าคณะตำบลหมูสี เขต ๑ เป็นประธานกลุ่ม พระครูอุทุมพรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดธารอุทุมพร พระครูสิริปริยัติโกศล เจ้าอาวาสวัดโตนดต้น เจ้าคณะตำบลหมูสี เขต ๒ พระครูประโชติศีลคุณ เจ้าอาวาสวัดชัยน้ำเย็น เจ้าคณะตำบลชนงพระ เขต ๑ พระครูโชติวัตรวิมล เจ้าอาวาสวัดคลองตาลอง เจ้าคณะตำบลชนงพระ เขต ๒ เป็นรองประธานกลุ่ม มีเจ้าอธิการสุชาติ สมญาโม เจ้าอาวาสวัดคลองดินดำ เจ้าคณะตำบลหมูสี เขต ๓ เป็นเลขานุการกลุ่มมีพระสังฆาธิการในเขตปกครองดังกล่าวเป็นกรรมการ๑.๕ กลุ่มที่ ๕ กลุ่ม วิริยะบารมี ประกอบด้วยคณะสงฆ์ตำบลหนองน้ำแดง เขต ๑ เขต ๒ คณะสงฆ์ตำบลพญาเย็น และคณะสงฆ์ตำบลกลางดง รวมเป็น ๕ ตำบลเขตการปกครองคณะสงฆ์ โดยมี พระครูสิทธิบุญญา เจ้าอาวาสวัดบุญฤทธิ์ เจ้าคณะตำบลพญาเย็น เขต ๒ เป็นประธานกลุ่ม มีพระครูโสภิตชลทาน เจ้าอาวาสวัดน้ำพุ เจ้าคณะตำบล พญาเย็น เขต ๑ พระครูโสภาสสังฆบรรหาร เจ้าอาวาสวัดปางแจ้ เจ้าคณะตำบลกลางดง พระครูเกษมจารุธรรม เจ้าอาวาสวัดบ้านนา เจ้าคณะตำบลหนองน้ำแดง เขต ๑ และพระครูสถิตปัญญาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเทพสถิตย์ เจ้าคณะตำบลหนองน้ำแดง เขต ๒ เป็นรองประธานกลุ่ม

มีพระปลัดอุ้นใจ จิรสุมภ์ เจ้าอาวาสวัดถนนโค้ง เป็นเลขานุการกลุ่ม มีพระสังฆาธิการในเขตปกครองดังกล่าวเป็นกรรมการ

๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา อำเภอปากช่อง มีสำนักศาสนศึกษาทั้งหมด ๒๐ สำนัก แยกเป็นแผนกธรรมและบาลี ๒ แห่ง แผนกธรรม ๑๘ แห่ง มีครูสอนแผนกบาลี ๗ รูป ครูสอนแผนกธรรม ๑๐๕ รูป จำนวนนักเรียนแผนกบาลีทุกประโยค รวม ๘๗ รูป นักเรียนแผนกธรรมจำนวน ๙,๔๗๒ รูป / คน โดยแยกเป็นนักธรรม ๑,๐๖๕ รูป ธรรมศึกษา ๘,๔๐๗ คน

มีพระปริยัตินิเทศก์ ๑ รูป ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒๗ รูป ครูพระสอนศีลธรรมของกรมศาสนา ๕ รูป โรงเรียนสอนปริยัติสามัญ ๑ แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมชั้นปีที่ ๑ - ๖ ครู สอน ๑๒ รูป / คน นักเรียน จำนวน ๑๔๙ รูป ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ๑๖ แห่ง ครูสอน ๖๕ รูป / คน นักเรียน ๘,๔๐๗ คน

๒.๔.๓ ด้านการเผยแผ่ อำเภอปากช่องมีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ๑๒ แห่ง มีพระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ ๔ รูป ฝ่ายปฏิบัติการ ๑๐ รูป ฝ่ายอนุจร ๔๑ รูป มีพระวิปัสสนาจารย์ที่ผ่านการอบรมจากจังหวัดแล้ว จำนวน ๑๘ รูป พระนักเทศน์ ๕๒ รูป ประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอ ๑ รูป ประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ๑๒ รูป สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ๕ แห่ง สำนักปฏิบัติธรรมประจำอำเภอ ๖ แห่ง สำนักปฏิบัติธรรมประจำตำบล ๒๖ แห่ง สถานีวิทยุเพื่อการเผยแผ่ธรรม ๕ สถานี

การออกเผยแผ่ของพระธรรมทูตประจำปี ๒๕๕๕ มีพุทธศาสนิกชนเข้ารับการอบรมจำนวนทั้งหมด ๒๔,๕๑๕ รูป / คน^{๗๘}

๒.๔.๔ ด้านสาธารณูปการ อำเภอปากช่องมีแผนการดำเนินการพัฒนาวัด จัดสร้างเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบแบบแผนและจัดบริเวณวัดให้สะอาดเหมาะสมสำหรับเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน โดยมีการแบ่งให้เป็นเขตพุทธาวาส รัชมาวาส สังฆาวาส ให้ทุกวัดจัดทำป้ายวัด ป้ายประวัติวัด ป้ายสำนักศาสนศึกษาของวัด ป้ายหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และสมุดเยี่ยมวัด ตามโครงการของคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา

๒.๔.๕ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ในรอบปีที่ผ่านมาคณะสงฆ์อำเภอปากช่องได้ระดมทุนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และประชาชนทั่วไปเพื่อขอรับบริจาคเครื่องอุปโภคเพื่อนำไปช่วยเหลือช่วยเหลือวัดที่ประสบอุทกภัย และสงเคราะห์แก่ชาวบ้านพ่อค้าประชาชนที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมใหญ่ รวมเป็นเงินกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๒.๔.๖ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์อำเภอปากช่อง ได้ดำเนินการระดมทุนเจ้าคณะพระสังฆาธิการถวายนิยัตเป็นเวลา ๑ เดือน มอบให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครราชสีมา เป็นประจำทุกปีได้ดำเนินการจัดหานิยัตถวายพระนิสิต ระดับปริญญาตรี โท เอก ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ที่มาปฏิบัติธรรม ณ มหาจุฬาอาศรมตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นประจำทุกปีได้ดำเนินการระดมทุนจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนทั่วไป ทอดผ้าป่าสงเคราะห์การศึกษามอบให้แก่

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

โรงเรียนพระปริยัติสามัญ ของอำเภอปากช่อง ปีละ ๑ ครั้งได้รับรองค้ำให้พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา สงเคราะห์ให้แก่เด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน ในเขตปกครองของตน และมอบทุนทรัพย์สมทบการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ^{๗๙}

สรุปได้ว่าจากการศึกษาการดำเนินงานกิจการทางคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา การดำเนินกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้ดำเนินการตาม กฎระเบียบข้อคำสั่งต่างๆ ของเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด ในส่วนงานกิจการคณะสงฆ์ทุกๆด้านมี ประสิทธิภาพอยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจ และมีวัดในเขตปกครองอำเภอท้องที่อื่นๆ สามารถนำไปปรับ ใช้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของตนได้เป็นอย่างดี หากบางครั้งยังขาดหลักวิชาการที่นำมาเป็น แนวทาง หรือการกำหนดแผนทิศทางในการดำเนินการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ในอนาคตที่ ชัดเจน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเรื่องของวันพรุ่งนี้ก็เป็นเรื่องของวันพรุ่งนี้ ถึงเวลาค่อยว่ากันค่อยแก้ไข กันตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ จะมีประสิทธิผลเพิ่มมาก ขึ้น หากใช้วิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่มาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เหมาะสม ตามยุคสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอปาก ช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยต่างๆ มาเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบ หาความเชื่อมโยงสอดคล้องกันทางด้าน ประสิทธิภาพของการบริหาร เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับ ประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์สืบต่อไป

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผล

พาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในการ ปฏิบัติงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างเดือนเมษายน ๒๕๒๓ ถึงเดือน มกราคม ๒๕๒๔ ผลการวิจัยพบว่า^{๘๐} ปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อการปฏิบัติงานของอาจารย์ส่วนใหญ่ซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยจนทำให้คิดจะลาออกจากมหาวิทยาลัย หรือย้ายโอนหน่วยงาน ก็คือ นโยบาย ของมหาวิทยาลัยที่มีต่อหน่วยงาน ของกลุ่มตัวอย่างการบริหารงานของอธิการบดี คณบดี และหัวหน้า ภาควิชาโอกาสในการศึกษาต่อ โอกาสในการปฏิบัติงานที่สำคัญการถืออาวุโสและคุณวุฒิ โดยไม่ คำนึงถึงความสามารถ สภาพความแออัดของที่ทำงาน ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวการกับนักศึกษาเพื่อ อาจารย์และผู้บริหารรายได้ ส่วนปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจทำให้กลุ่มตัวการส่วนใหญ่พอใจ

^{๗๙} อ่างแล้ว, หน้า ๑๒.

^{๘๐} พาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคนอื่นๆ, “ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ของอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล”, รายงานการวิจัย, (ม.ป.ท, ๒๕๕๒), หน้า ๓๔.

อำเภอ อินทระเสริฐ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู^{๕๑} โดยการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) โดยมุ่งค้นหา ระดับของความพึงพอใจ และปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ จากระดับสูงสุดถึงต่ำสุด โดยอาศัย ทฤษฎีจูงใจค้ำจุน (motivation-hygiene theory) หรือทฤษฎีสองปัจจัย (two factor theory) ของ Herzberg (๑๙๖๖) เป็นแนวทางในการศึกษารวม ๑๓ ด้าน คือ ปัจจัยด้านความสำเร็จ ในการทำงาน การยอมรับนับถือลักษณะงานที่ทำความรับผิดชอบ ความก้าวหน้านโยบาย และการบริหารของหน่วยงานการนิเทศ งานสัมพันธ์ภาพในหน่วยงาน สภาพการทำงานสภาพการทำงาน หน่วยงานการนิเทศงานสัมพันธ์ภาพในหน่วยงานสถานภาพของตำแหน่ง เงินเดือน ชีวิตส่วนตัว และสวัสดิการ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจเป็นอันดับ ๑, ๒ และ ๓ คือด้านความสำเร็จในการทำงาน สัมพันธ์ภาพในหน่วยงาน และชีวิตส่วนตัว ส่วนปัจจัยที่บุคลากรมีความพึงพอใจน้อยเป็นอันดับที่ ๑๑, ๑๒ และ ๑๓ คือ ด้านเงินเดือน สภาพการทำงานและความก้าวหน้าการขาดความร่วมมือ และประสานงานภายในหมวด / ฝ่ายปัญหามีนักเรียนค้างชำระเงินบำรุงการศึกษามากอุปสรรคเกิดจากผู้ปกครองนักเรียนยากจน ปัญหาจากการให้ยืมเงิน และผู้ยืมไม่ส่งใช้เงินตามกำหนดเวลาอุปสรรคเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจตรงกันในเรื่องกฎ และระเบียบการปฏิบัติโรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีปัญหาการลงบัญชีทะเบียน มีการขาดลบบิดขาดอุปสรรคเกิดจากการขาดความละเอียดรอบคอบ การขาดความรู้ความเข้าใจระบบ และวิธีการลงบัญชีโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มีปัญหาเล็กน้อย และจากการศึกษาปัญหาในการบริหารงานบุคคล ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า

๑. การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนในด้านการจัดหาโรงเรียน ไม่มีโอกาสในการสรรหา และคัดเลือกครูครูใหม่ที่ได้มักเป็นครูที่ย้ายมาจากที่อื่นเป็นส่วนใหญ่ และได้มาไม่ตรงตามความต้องการของโรงเรียน ในด้านการบำรุงรักษาผู้บริหารได้มีการปฏิบัติตามหลักของการบริหารงานบุคคล เป็นส่วนใหญ่เห็นว่าวิธีการบำรุงรักษาบุคลากรที่ได้ผลดีอย่างมากคือการให้ขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครูอยู่เสมอ โดยการใช้วิธีสร้างความสัมพันธ์อันดี กับผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านการพัฒนาครูส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ไปฝึกอบรมมากที่สุด แต่การพัฒนาบุคลากรที่ผู้บริหารเห็นว่าเกิดเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนมากที่สุด คือการประชุมเชิงปฏิบัติการในด้านการให้พ้นจากงาน

^{๕๑}อำเภอ อินทระเสริฐ, “การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๒. ปัญหาในการบริหารงานบุคคล ที่พบมากในด้านการจัดหาได้แก่ ครูมีวุฒิไม่ตรงตามความต้องการ ได้ครูมาล่าช้าไม่ทันตามความต้องการ ในด้านการบำรุงรักษาได้แก่ การจัดครูเข้าปฏิบัติงานทำได้ยาก เพราะคุณสมบัติไม่ตรงตามความต้องการครูขาดความกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาได้แก่ครูไม่เห็นความสำคัญของการสร้างผลงานทางวิชาการ ในด้านด้านการให้พ้นจากงานได้แก่ ครูไม่ได้รับความเป็นธรรมในการย้าย

กิงพร ทองใบ ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะองค์การกับประสิทธิผลขององค์การภาครัฐบาล ในการบริหารราชการไทย โดยศึกษาหน่วยงานของราชการระดับกรม จำนวน ๖๘ กรม ใน ๑๑ กระทรวง ปัจจัยลักษณะองค์การที่ทำการศึกษาแบ่งเป็น ๓ มิติ คือ โครงสร้างองค์การการจัดรูปแบบองค์การ และกลยุทธ์ทางการบริหารผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรความซับซ้อนของโครงสร้างองค์การ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในประสิทธิผลการใช้งบประมาณ และประสิทธิผลรวมขององค์การได้ร้อยละ ๔๒ อย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรลักษณะองค์การทุกมิติ ย่อมรวมกัน สามารถอธิบายประสิทธิผลการใช้งบประมาณ ประสิทธิภาพภายใน และประสิทธิผลรวมขององค์การได้ร้อยละ ๔๒, ๒๓ และ ๕๐ ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับตัวแปรการจัดรูปแบบองค์การ พบว่า ไม่มีอิทธิพลในการอธิบายประสิทธิผลขององค์การได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ศึกษาได้เสนอแนะ การปฏิรูปการบริหารงานของระบบราชการให้มีประสิทธิผลว่า การพิจารณา ปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานราชการควรเน้นที่การลดระดับความซับซ้อนทางโครงสร้างองค์การ โดยการกำหนดจำนวน มาตรฐานของตำแหน่งในสายงานหลัก การกำหนดมาตรฐานการแบ่งส่วนราชการ จำนวนรองอธิการบดี และการกำหนดความสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการสังกัดกรมที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคสำหรับด้านกลยุทธ์ทางการบริหาร ควรเน้นการชะลอ การขยายตัวของหน่วยราชการ และการ กำหนดความสัมพันธ์ของหน่วยงาน ราชการสังกัดกรมที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค สำหรับด้านกลยุทธ์ทางการบริหาร^{๕๒}

เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการให้บริการแก่ประชาชนไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร ใน ๔ มิติ คือ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ความรวดเร็วในการให้บริการความเสมอภาคในการให้บริการ และความเป็นธรรมในการให้บริการ โดยมีตัวแปรอิสระคือ ความชัดเจนในเป้าหมายของนโยบาย ความซับซ้อนของโครงสร้าง ความพร้อมของทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ พบว่า ประสิทธิภาพในมิติความพึงพอใจนั้น ตัวแปรอิสระทั้ง ๔ ตัว สามารถอธิบายได้ ประสิทธิภาพในมิติความรวดเร็วตัวแปรอิสระ ๓ ตัว สามารถอธิบายได้ ยกเว้น การมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ ประสิทธิภาพในมิติความเสมอภาค ตัวแปรอิสระทั้ง ๕ ตัว สามารถอธิบายได้ และประสิทธิภาพในมิติความเป็นธรรมนั้น มีเพียงตัวแปรความชัดเจน ในเป้าหมายนโยบายเท่านั้นที่สามารถอธิบายได้ โดยได้เสนอแนะ แนวทางการแก้ไขไว้ คือ การจัดระบบงานการให้บริการที่ง่ายและรวดเร็วขึ้นเน้นการกระจายอำนาจให้เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เน้นประโยชน์อยู่ที่ประชาชน ประชาสัมพันธ์

^{๕๒} กิงพร ทองใบ, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะองค์การกับประสิทธิผลขององค์การภาครัฐในการบริหารราชการไทย”, *คุษณินพนธ์พัฒนบริหารศาสตรคุษณินบัณฑิต*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).

ขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริการ สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบแก่เจ้าหน้าที่ สนับสนุนให้นำอุปกรณ์การปฏิบัติงานที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อการบริการที่รวดเร็ว สร้างความสมดุลระหว่างปริมาณงานและคน เน้นการกำกับดูแลจากผู้บริหารระดับสูง การจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่จัดให้มีหน่วย ประชาสัมพันธ์และสร้างสิ่งจูงใจ^{๕๓}

พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ของดี) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิด และวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒” โดยผลการศึกษาพบว่า^{๕๔} หัวใจหลักของการปกครองคณะสงฆ์ ก็คืองานด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับมติ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

ประสาธ สุขเกษม ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอู่เม้งค์ จังหวัดเชียงใหม่” โดยผลการศึกษาพบว่า สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาท และความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยนับตั้งแต่พระพุทธศาสนา เริ่มเข้าสู่ดินแดนแหลมทองอันเป็นประเทศไทยปัจจุบัน ในราวปี พ.ศ.๓๐๓ ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน เป็นไปอย่างใกล้ชิด และมั่นคงตลอดมาความสัมพันธ์อันมั่นคงนี้ ได้ขยายตัวต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะชาวชนบทยิ่งจะเห็นได้ชัดว่าพระพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งในวัดและในตำบลนั้นๆ เพราะว่า เป็นที่พักผ่อนใจ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ การประชุมหารือ ตลอดจนประเพณีต่างๆ ก็มีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน^{๕๕}

พระวันชัย ธนวิโส (กัณหะกาญจนะ) ได้วิจัยเรื่อง สำนวนทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษานิสิตที่มีปัจจัยทางชีวสังคม คืออายุพรรษา ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา และการได้รับการสนับสนุนแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทแตกต่างกันหรือไม่ ประการที่สอง เพื่อศึกษานิสิตที่มีปัจจัยทางจิต คือ เหตุผล เชิงจริยธรรมและความเชื่ออำนาจในตนแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทแตกต่างกันหรือไม่ ประการที่สามเพื่อศึกษานิสิตที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อใน

^{๕๓}เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธ์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการให้บริการแก่ประชาชนไปปฏิบัติกรณีศึกษาสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร”, *ดุขภูมินิพนธ์การพัฒนาการบริหารดุขภูมินิพนธ์*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒).

^{๕๔}พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๕๕}ประสาธ สุขเกษม, “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอู่เม้งค์ จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

กฎแห่งกรรมและอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท แตกต่างกันหรือไม่^{๕๖}

๒.๖.๒ งานวิจัยการบริหารกิจการคณะสงฆ์

หลักธรรมสำหรับการบริการ การจะเป็นผู้นำต้องมีคุณธรรม ประจำตัวประจำใจ เพื่อจะได้เป็นเครื่องเตือนสติในการทำงาน เพราะในการทำงานบางครั้ง ก็พบปะเจอเจอกับบุคคลหลากหลายหลายตาจะทำให้เราพร้อมกับสถานการณ์ต่างๆ และได้นำมาเป็นบทเรียน และพัฒนาตนพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการปกครองดูแลวัดๆ แต่ละแห่งจะต้องมีพระสังฆาธิการ หรือเจ้าอาวาสเป็นตัวแทน หรือผู้บริหารงาน จึงทำให้เกิดการพัฒนาได้ในหลายๆ ด้าน เป็นที่รวมศรัทธาของประชาชนตั้งมีงานวิจัย ดังต่อไปนี้

พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์ ได้เสนอปฏิญญาพันธเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ผลการศึกษาพบว่า^{๕๗} พระสงฆ์ทุกวัดได้ร่วมกันพัฒนาวัดทั้ง ๖ ด้าน คือการพัฒนาวัดด้านการปกครองได้มีการวางมาตรการ และออกกฎระเบียบของวัดเป็นไปตามแบบแผนแห่งพระธรรมวินัย และกฎระเบียบของคณะสงฆ์ให้พระภิกษุ และสามเณรได้ยึดถือ และประพฤติปฏิบัติตาม และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมพัฒนาวัดในรูปของคณะกรรมการวัด การพัฒนาวัดด้านการศาสนศึกษาได้ให้การส่งเสริม และสนับสนุนพระภิกษุ และสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนในระบบการศึกษาต่างๆ ของคณะสงฆ์และการศึกษาตามอัยาศัยทางด้านพระสงฆ์วัดเขตุนได้จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมแผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาให้แก่พระภิกษุและสามเณรด้วยการพัฒนาวัดด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้ให้ความอุปถัมภ์ และสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียน และทุนอาหารกลางวัน วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนแก่สถานศึกษา ได้บรรยายอบรมและเป็นครูพระช่วยสอนตามสถานศึกษาต่างๆ ทางด้านพระสงฆ์วัดกุแก้ววัดเกตการามและวัดท่าสะอาดได้เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของเด็กเยาวชนในชุมชนและวัดเขตุนได้ให้บริการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแพทย์แผนไทยแก่ประชาชน และการพัฒนาวัดด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมได้ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรมด้วยการเทศน์ การอบรมบรรยายให้แก่ประชาชนตามโอกาส และสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด และได้ร่วมกับประชาชนจัดกิจกรรม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นเป็นประจำทางด้านพระสงฆ์ วัดสันป่าข่อยได้จัดกิจกรรมปาฐกถาธรรม ให้แก่ประชาชนทุกวันอาทิตย์ในช่วงเช้าพรราชการพัฒนา วัดด้านการสาธารณูปการได้มีการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานได้พัฒนาปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัด และอาคารสถานที่ของวัดและให้ประชาชนได้เข้ามาใช้อาคารสถานที่ของวัดทำกิจกรรมต่างๆ ทางด้านพระสงฆ์วัดเกตการามได้ร่วมกับประชาชนจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในวัดเพื่อเป็นการอนุรักษ์โบราณวัตถุต่างๆ และเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม

^{๕๖} พระวันชัย ธนวิโส, (กัณหาภัญจนะ) “การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๕๗} พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พระมหาสังเขียร ปลูกธารโร (ศรีมันตะ) ได้เสนอปริญญาบัตรเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์ ผลการวิจัยพบว่า^{๘๘} การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและพอเพียง ด้านหลักพุทธธรรมสำคัญที่พระครูสุภาจารวัฒน์นำมาใช้ คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นต้น มาเป็นหลักในการทำงานโดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างหน่วยงานกับชุมชนทำให้ชุมชนมีคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมร่วมกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยการยึดหลักแห่งความเสียสละ และการให้โอกาสคนอื่นเสมอในการทำงานร่วมกัน

พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ธีรบุญโถ ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรีผลการวิจัยพบว่า^{๘๙} บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกัน มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)^{๙๐} โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคม และบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ ของพระธรรมวิสุทธิมงคล ผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกรกรรม ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคาสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ

^{๘๘} พระมหาสังเขียร ปลูกธารโร (ศรีมันตะ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๘๙} พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ธีรบุญโถ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๙๐} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระมหาอานนท์ อานนโท ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗ ผลการวิจัยพบว่า^{๑๑} พระสังฆาธิการ ในจังหวัดชุมพรโดยส่วนมากแล้วได้นำหลักอปริหานิยธรรม ๗ ไปใช้ใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ โดย พระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการประชุมพระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็นประจำ และยังมีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการประเมินผล ให้ความสำคัญกับการประชุมโดยสละเวลาเข้ามาเข้าร่วมประชุม มีการวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้วัดเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ มีการยกย่องพระมหาเถระผู้ทำคุณงามความดี และเชิดชูให้เป็นเกียรติประวัติ ทำความเข้าใจในการบริหารงานตามจารีตพระพุทธรศาสนา มีการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้ความรู้ถึงประโยชน์ของธรรมชาติทั้งนี้ยังส่งเสริมการปรับภูมิทัศน์ภายในอาวาสในเขตปกครองให้เป็นลานธรรม เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านธรรมะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรม และส่งผลให้เกิดทัศนคติใหม่ๆในหลักธรรมศาสนาทางพุทธศาสนาการเปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญไม่พบความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า^{๑๒} พระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะอยู่ในระดับน้อย เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการ มีบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทนเสียสละและยุติธรรมยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุผล ความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้าน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้ทราบ และเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเอง และสังคมช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

^{๑๑}พระมหาอานนท์ อานนโท, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๒}พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคมศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระมหาเชาวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่าพระสังฆาธิการ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ต มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ตไม่แตกต่างกัน^{๙๓}

พระมหาคุณ จินดาพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอ และระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ระดับมาก ๓ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิเคราะห์นโยบาย รองลงมาคือ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการสารสนเทศ ส่วนสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีอายุพรรษาน้อยกว่า ๒๕ พรรษา กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอ และระดับตำบล ที่มีอายุพรรษา ๒๕ พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอ และระดับตำบล ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ๑๐ ปี กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอ และระดับตำบล ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ ปีขึ้นไป โดยภาพรวม และรายด้าน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๙๔}

คุณ โทชน์ และ เทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งผดุงพระธรรมวินัยและพระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนชุมชน และศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัดด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้างมาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุ และเสนาสนะตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัด ดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด^{๙๕}

^{๙๓}พระมหาเชาวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว) , “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๙๔}พระมหาคุณ จินดาพันธ์, “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* : (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

^{๙๕}คุณ โทชน์ และ เทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: งานวิจัยอิสระกรณีศึกษาวัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๕๖).

สมพิศ สวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมของพระสงฆ์ระดับปกครองของวัดที่ ได้รับรางวัลพระราชทาน ปีการศึกษา ๒๕๓๓ พบว่า^{๑๖} ในส่วนพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกนั้นจะต้องแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ปรากฏ จัดให้มีประชุม อบรม สัมมนา โดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงาน จัดให้มีการประสานงาน พบปะสังสรรค์ และให้มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทางรวมทั้งจัดให้มีการนิเทศ และติดตามผลเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ในการนิเทศต้องใช้ทักษะผู้นำ และมนุษยสัมพันธ์ ในการนิเทศงานด้านต่างๆ^{๑๗}

มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลาง^{๑๘} และภาคตะวันออกโดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายพระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธา ๗ รูป จากวัด ๗ แห่งของ ๖ จังหวัดในภาคกลาง และ ๒ รูป จากวัด ๒ แห่งของ ๒ จังหวัดในภาคตะวันออกและพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมพิธีทำบุญ รวมทั้งผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัด จำนวน ๘๘ คน พบว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ การอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่ต้งามถูกต้อง ให้แก่ประชาชนการอบรมสั่งสอน และให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตน การทวิปัสสนากรรมฐานการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยการสอนประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก ประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณร ให้ทันสมัยการส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน

สรุปได้ว่า การบริหารงาน ในภาพรวมการวางแผนงานทั่วไป ให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานของปัญหา การวางแผนทั่วไปตามแผนงาน และโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม การจัดทำแผนงานมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติม เช่นการจัดทำเอกสารประกอบการเรียน แผนการสอน สื่อประกอบการสอน และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยคำนึงถึง ประสบการณ์ของด้านความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และหลักการ และกระบวนการวางแผน ด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและอื่นๆ มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการและกระบวนการวางแผน การฝึกอบรมความรู้ มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และหลักการ พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตัวให้ดีจึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้เป็นที่รัก นับถือ ยกย่อง ศรัทธา ง่ายต่อการชักนำในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

^{๑๖}สมพิศ สวัสดิ์, "พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๓๓", *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓).

^{๑๗}สมพิศ สวัสดิ์, "พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๓๓", *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓).

^{๑๘}มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ "และคณะ, "ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย", *การวิจัยอิสระ (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล๒๕๔๑)*.

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ มีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครอง คือมุ่งหมายความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญงอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องหมายของสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะที่เดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการ ดังกล่าวนั้น พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูป ต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ระเบียบวินัยก่อน เป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกปริยัติธรรมชั้น เช่นนักธรรม แผนกบาลี ชั้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษา ด้านจริยธรรม ก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูง เด็กเล็กให้หันเข้ามาพึ่งพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาท ช่วยเหลือเด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลาน ชาวบ้านที่ออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดกับประชาชน

กรมการศาสนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลัก ประกอบด้วยความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพภาวะผู้นำ เช่นความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหาร และการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กร การบริหารบุคลากร การติดตามงานการบริหารการเงินเป็นต้น และปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่นเป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมและอื่นๆ^{๑๙}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีกุล ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับโดยเรียงลำดับ คือ ด้านการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^{๑๐๐}

^{๑๙} กรมการศาสนา, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กองแผนงาน : กรมการศาสนา ๒๕๔๐).

^{๑๐๐} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘).

พระอวยชัย อินทร์เมือง ศึกษา ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดมี ๒ ปัจจัย คือปัจจัยภายในวัด และปัจจัยภายนอกวัด ปัจจัยภายในวัด ได้แก่ ด้านสภาพทางกายภาพ พบว่าวัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัดมีสภาพพื้นที่เหมาะสม คืออยู่ติดกับชุมชน เป็นพื้นที่ราบ ไม่เป็นอุปสรรคในการก่อสร้าง ขนาดพื้นที่มีความเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมภายในวัด มีอาคารเสนาสนะไว้จัดกิจกรรมอย่างเพียงพอ สภาพป่าไม้ที่ร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกวัด การคมนาคมสะดวกมีถนนลาดยางและคอนกรีต ระยะเวลาเดินทางจากชุมชนถึงวัดไม่นานนักด้านบุคลิกภาพของผู้นำสงฆ์ วัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัด เป็นผู้ที่ประชาชนเคารพศรัทธา เลื่อมใส มีจริยวัตรที่สำรวม สุขุม เมตตา เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำสงฆ์ รู้จักให้อภัย มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลก และทางธรรม มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้ตามความเหมาะสมของสังคมปัจจุบันปัจจัยภายนอกวัด ได้แก่ด้านกิจกรรมบริการชุมชน มีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสาน กิจกรรมวันสำคัญทางราชการ และวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมบรรพชาและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน กิจกรรมรักษาโรค กิจกรรมป้องกันยาเสพติดกิจกรรมการศึกษา และกิจกรรมสงเคราะห์ชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน^{๑๑}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า^{๑๒} พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณรให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณรดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

^{๑๑}พระอวยชัย อินทร์เมือง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒).

^{๑๒}พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้ศึกษา บทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษาสนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความเปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้นจนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๐๓}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ งานวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) วัดโนนเมือง ตำบล โนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ ในการนำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจ และใช้ร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิกอบายมุข โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่การศึกษาคือ ชุมชนวัดโนนเมือง ที่มีพระครูศีลวราภรณ์เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวประกอบการศึกษาการเลือกบุคคลให้สัมภาษณ์ หรือผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ที่เป็นเป้าหมายในการให้ข้อมูลคือ^{๑๐๔}

๑. พระสงฆ์ ได้แก่ พระครูศีลวราภรณ์ พระภิกษุ-สามเณรในวัดโนนเมือง ๕ รูป
๒. กรรมการวัด มีจำนวน ๘ คน ได้แก่ กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ๒ คน ไวยาวัจกร ครูใหญ่ และผู้หญิงกรรมการวัด
๓. ผู้นำชาวบ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต.
๔. ผู้นำกลุ่มกิจกรรม จำนวน ๔ คน
๕. กรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ สมาชิกภายในหมู่บ้าน
๖. สมาชิกภายในโครงการ หรือตัวแทนกลุ่มทั้ง ๔ กลุ่ม
๗. ชาวบ้านทั่วไปที่อาวุโสชุมชน ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชน ผ่านการสนทนา การบรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ คือ ชุมชนปลอดอบายมุข โดยขั้นตอนกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ชุมชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น กิจกรรมการพัฒนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากผลสรุปการวิจัยพบว่า บทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ ได้ส่งผลให้ได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอด และพึ่งพากันเองในชุมชน

^{๑๐๓} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๑๐๔} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุขศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล)”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ศึกษา บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษา สนทนาตอบ ปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรม เมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้นจนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไป ศรัทธาเลื่อมใส แล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวช่วยอย่างการประกอบ ศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๐๕}

พระมหาวิสมัญญา ทุยโสธรงค์ บทวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์ชุมชน ศึกษากรณี กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ๑๒ กลุ่ม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่งมีอายุการก่อตั้งกลุ่ม ๓ ปีขึ้นไป และมีสถานก่อตั้งกลุ่มอยู่ในวัดมีเจ้าอาวาสเป็นประธานกลุ่ม หรือเป็นที่ปรึกษากลุ่ม และผู้เกี่ยวข้องคือพระสงฆ์ คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เกิดจาก พระสงฆ์ที่รับรู้ปัญหาชุมชน จึงมีการประยุกต์หลักธรรม และปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อแก้ไขปัญหา ในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมระบบการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างทุนชุมชนส่งเสริมการไว้น้ำใจเชื่อใจและการสื่อสารต่อกัน โดยประยุกต์หลัก ฆราวาสธรรม พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมองค์ชุมชน ด้วยการเป็นผู้ปลุกจิตสำนึกผู้ให้การเรียนรู้ผู้ ส่งเสริมคุณธรรม และผู้ให้คำปรึกษาโดยอาศัยบทบาทดังกล่าวในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มใน ๓ ขั้นตอน คือขั้นแนะนำเตรียมการ ขั้นก่อตั้งกลุ่ม ขั้นดำเนินกิจกรรมด้วยการให้มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการให้การเรียนรู้ และส่งเสริมคุณธรรม และขั้นดำเนินกิจกรรมมุ่งหมายให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง และส่งเสริมคุณธรรมให้คำปรึกษาเกิดสวัสดิการแก่สมาชิก จนเกิดการพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง^{๑๐๖}

พระมหากมล โปร่งใจ (ขุนตือโร) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า มีประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง แต่พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการปฏิบัติตามหลักและวิธีการในการบริหารจัดการของการบริหารงาน พระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนในการบริหารงานคณะสงฆ์ และจากแบบสอบถามปลายเปิดพบว่าพระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์^{๑๐๗}

^{๑๐๕} พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๑๐๖} พระมหาวิสมัญญา ทุยโสธรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์ชุมชนศึกษากรณีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

^{๑๐๗} พระมหากมล โปร่งใจ (ขุนตือโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

ชาญณรงค์ หินเกิด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๘}

๑. พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดของตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย เผยแพร่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ด้วยดี เสมอมา ปรับปรุงสถานที่ และบริเวณวัดให้สะอาดและร่มรื่น รวมทั้งให้สาธารณสงเคราะห์ได้ ตามฐานานุกรม

๒. การพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคามทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์พระสังฆาธิการประสบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ห้องสมุดและหนังสือประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาเหล่านี้พระสังฆาธิการได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสมทบและชุมชนช่วยแก้ปัญหา ทำให้การพัฒนาวัดดำเนินมาได้ระดับหนึ่ง

พระมหาจตุพร ญาณวีโร (คำพูน) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๙}

พระมหาทองดี อภิณฺจโน (ตรีตระกูล) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เขตภาษีเจริญและเขตบางแค กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำไม่แตกต่างกัน^{๑๑๐}

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนต์วีโร (บำรุงราษฎร์) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๑๑}

^{๑๐๘} ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาไทยคดีศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒).

^{๑๐๙} พระมหาจตุพร ญาณวีโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๑๐} พระมหาทองดี อภิณฺจโน (ตรีตระกูล), “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาษีเจริญ และเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”, **สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๑๑} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนต์วีโร (บำรุงราษฎร์), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่าบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศึกษา^{๑๑๒}

ปกรณัม ต้นสกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงาน และภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่างเพื่อประมวลปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินการของวัดพัฒนาตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามหลักเกณฑ์และแนวทางในการพิจารณาวัดพัฒนาตัวอย่าง ๓ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการจัดการปกครองภายในวัด (๒) ด้านอาคารเสนาสนะและ (๓) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนผลการวิจัยพบว่า^{๑๑๓}

๑. สภาพการบริหารงานโดยรวมของพระสังฆาธิการ ในวัดพัฒนาตัวอย่าง อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยพบว่า ด้านอาคารเสนาสนะ มีสภาพการบริหารงานมากกว่าด้านอื่นๆ

๒. ปัญหาการบริหารงานโดยรวมของพระสังฆาธิการ ในวัดพัฒนาตัวอย่าง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยพบว่าด้านการจัดการปกครองภายในวัดมีปัญหาการบริหารงานมากกว่าด้านอื่นๆ

๓. ภาวะผู้นำโดยรวมของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง อยู่ในระดับมากโดยพบว่าความสามารถทำงานเป็นทีมหรือคณะและร่วมทำงานกับพระสังฆาธิการวัดอื่นได้ดีเป็นภาวะผู้นำที่อยู่ระดับปานกลางเพียงข้อเดียว

๔. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่าง มีปัญหามากคือพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ในปัจจุบันปกครองให้มีคุณภาพเป็นไปได้ยาก ขาดงบประมาณในการก่อสร้างและการพัฒนาวัดเจ้าอาวาสต้องช่วยเหลือตนเอง ประชาชนไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมระหว่างวัดและชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้รับ คือ ควรถวายความรู้ และส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเข้าใจทางด้านการบริหารทั่วไป ควรจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการพัฒนาวัดด้านอาคารเสนาสนะเพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับเศรษฐกิจปัจจุบัน และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชนตามลำดับ

^{๑๑๒} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๑๓} ปกรณัม ต้นสกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ, ๒๕๔๖).

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์ ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานีมีบทบาทในการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้^{๑๑๔}

๑. การพัฒนาด้านวัตถุ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการพัฒนาภายในบริเวณวัดเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่ จัดสร้างห้องน้ำ ห้องส้วม และถังเก็บน้ำฝน เพื่อการจัดการด้านโภชนาการ และสุขอนามัย จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อให้นักศึกษาแก่บุคคลทุกวัยทุกระดับ การอนุรักษ์ป่าไม้รวมทั้งการรักษาสภาพแวดล้อมภายในวัด และสร้างศาลาการเปรียญเพื่อสาธารณูปการ ส่วนนอกวัดได้รับบริจาคเงินเป็นกองทุนการศึกษา หรือสมทบทุนอาหารกลางวัน และสนับสนุนการก่อสร้างศาลาประชาคมในตำบลและหมู่บ้าน

๒. การพัฒนาด้านจิตใจ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้อบรมประชาชนในการสวดมนต์ รักษาศีลพอกๆ กับการแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ อบรมโดยใช้คำคม อุทาหรณ์และสุภาษิตประกอบตามโอกาสอันควร จากกลุ่มคนส่วนน้อยไปสู่กลุ่มคนส่วนใหญ่ รวมทั้งแนะนำและชักชวน ให้ลด ละ เลิกอบายมุขอีกด้วย

๓. การพัฒนาด้านสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ช่วยกระตุ้นจิตใจประชาชนให้กระทำความดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะการทำงานแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคี และความสงบสุขในชุมชน

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการ "แบบธรรมาธิปไตย" กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรงประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดการการบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหารการเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริมคือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะเช่นเป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^{๑๑๕}

^{๑๑๔}เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐).

^{๑๑๕}มนัส ภาคภูมิ และคณะ, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, รายงานการวิจัยค้นคว้าอิสระ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐).

เฉลิม อุตกฤษฎ์ ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ในเรื่องการพัฒนาวัดพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงป่าช้า เมรุเผาศพ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม สถานที่ประกอบกิจกรรมของหมู่บ้านเรื่องการบริการสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียน และจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การบริจาคสิ่งของที่จำเป็นให้โรงพยาบาลและการสร้างโรงเรียน เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ^{๑๑๖}

ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า^{๑๑๗}

๑. เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติศาสนกิจ ๖ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์และด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ การศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

๒. เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกแตกต่างกัน มีการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

๓. เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแตกต่างกัน คือ ต่ำกว่า ๑๐ ปี และตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติศาสนกิจโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติศาสนกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณูปการ ส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์พบว่า มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๔. ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาอุปสรรค ในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการปกครอง การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนด้านการศาสนศึกษา มีปัญหาอุปสรรคอยู่ในระดับมาก

^{๑๑๖}เฉลิม อุตกฤษฎ์, “การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*, คณะสังคมสงเคราะห์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑).

^{๑๑๗}ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

เฉียบ ไทยยิ่ง ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมี กระบวนการแบบ “ธรรมาธิปไตย ” กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นซึ่ง กันและกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวม และสังคมเป็นที่ตั้ง และปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้เป็นอย่างดี มี ๒ กลุ่มปัจจัย คือ^{๑๑๘}

๑. กลุ่มปัจจัยเสริมแบ่งย่อยออกเป็น ๓ ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นจาก การอบรมสั่งสอน และการเลี้ยงดูตั้งแต่เล็กและปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของวัด

๒. กลุ่มปัจจัยหลักหรือปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝนและลง มือปฏิบัติของภิกษุสงฆ์ศึกษาแต่ละรูป จำแนกได้ ๗ ปัจจัยย่อยคือปฏิบัติงานของตนเองและรู้ทิศทาง การดำเนินงานของตนเอง

๒) ปัจจัยด้านความเข้าใจในการทำงานทำให้การมอบหมายงานเป็นไปด้วยดี และมี ประสิทธิภาพ

๓) ปัจจัยด้านการวางแผน และการปฏิบัติงานอย่างมีระบบแม้ภิกษุสงฆ์ศึกษาเกือบทุกรูปไม่ มีระบบการวางแผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ทุกรูปก็มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยพระธรรมวินัย

๔) ปัจจัยด้านความสามารถ ในการใช้คนเจ้าอาวาสทุกรูปที่เป็นภิกษุสงฆ์ศึกษามีหลักและ วิธีการใช้คนให้ถูกกับงานได้ทั้งคนและได้ทั้งงาน

๕) ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ เจ้าอาวาสทุกรูปมีภาวะผู้นำสูงมาก ภาวะผู้นำนี้เป็นผลมา จากศรัทธาเลื่อมใส

๖) ปัจจัยด้านความสามารถในการติดตาม และการควบคุมงาน คือการใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา จึงทำให้งานดำเนินไปตามเป้าหมาย

๗) ปัจจัยการเอาใจใส่ด้านจารีตประเพณี มารยาท และกิจของสงฆ์ เจ้าอาวาสทุกรูป เป็นผู้ที่รักษาภุมระเบียบตามพระธรรมวินัย และกฎหมายตราสามดวงเคร่งครัดมากทุกรูปจึงเป็นพระสุ ปฏิปันโน ปฏิบัติดี ปฏิบัติงาม และปฏิบัติชอบ

^{๑๑๘}เฉียบ ไทยยิ่ง, "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ ชุมชนกรณีศึกษาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ", รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๔๑).

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาระดับปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาดำเนินการตามอรรถาธิบาย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบาย และมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม มีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรม และกิจกรรมนันทนาการ และภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคล และศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็ก และเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัด ไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๑๑๙}

สรุปได้ว่าการบริหารของพระสังฆาธิการ ทุกระดับตลอด จนถึงระดับเจ้าอาวาสที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลตามที่กล่าวมานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความคิดเห็นที่มีความสอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ทางมหาเถรสมาคมกำหนดขึ้น ทั้งนี้พระสังฆาธิการจะต้องมีหลักปฏิบัติในการบริหารมีความรู้ และมีความสอดคล้องตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เพื่อความเรียบร้อยดีงามในหมู่สงฆ์และเพื่อให้กิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสจำเป็นต้องมีคุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคนและคุณธรรมในการครองงาน หากพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น หรือระดับเจ้าอาวาสหากมีคุณธรรมดังกล่าวแล้ว การบริหารงานของเจ้าอาวาส ย่อมมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนาสืบไป

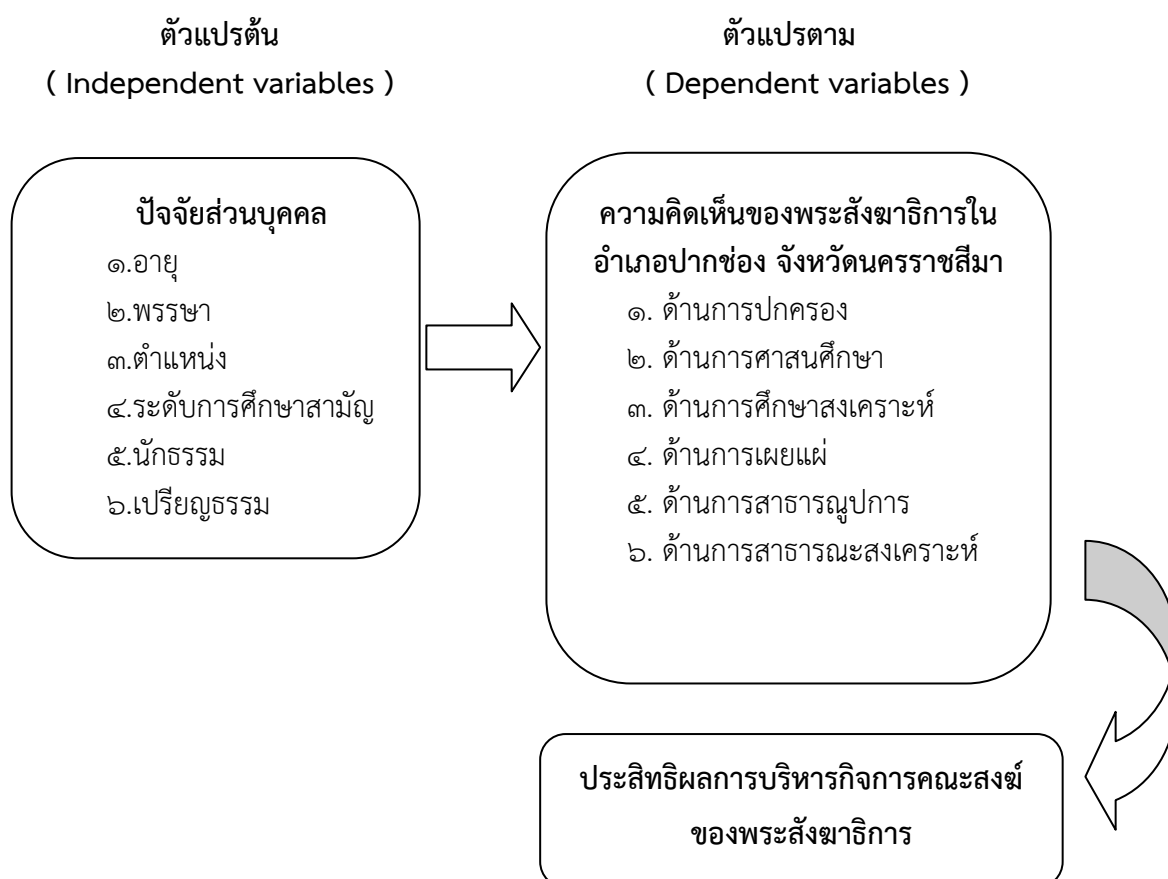
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัย”เรื่องประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้รวบรวมจากแนวคิดทฤษฎี กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พร.บ.คณะสงฆ์และเอกสารงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent variables) คือปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษานักธรรมและระดับการศึกษาเปรียญธรรม

^{๑๑๙} ฉันทนา กล่อมจิต, "รูปแบบการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนธรรม ของวัดในพระพุทธศาสนา, กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี", รายงานการวิจัยค้นคว้าอิสระ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖).

ตัวแปรตาม (Dependent variables) ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาระดับสูง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

แผนภาพ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research), การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reserch) ที่เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และประชากรที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัย ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรที่ใช้ในการวิจัย (Try Out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูล และแปลผลข้อมูล
๙. สรุป และรายงานผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

ประชากรที่เป็นพระสังฆาธิการ และพระภิกษุ ในจำนวน ๓๐ วัด ของอำเภอปากช่อง จำนวน ๓๐ วัด จำนวนประชากร ๔๕๒ รูป ซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง

๒) กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรที่เป็นพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ จำนวน ๔๕๒ รูป โดยวิธีการของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๒๒ รูป ซึ่งใช้พระภิกษุทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา ดังตารางต่อไปนี้

$$\text{ตารางที่ ๓.๑ กลุ่มตัวอย่าง} = \frac{\text{กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{ประชากรแต่ละตำบล}}{\text{ประชากรทั้งหมด}}$$

คณะสงฆ์อำเภอปากช่อง	จำนวนวัด	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑. ตำบลหนองสาหร่าย	๗	๑๐๔	๕๐
๒. ตำบลปากช่อง	๗	๑๑๔	๕๐
๓. ตำบลจันทึก	๖	๙๐	๔๕
๔. ตำบลชนงพระ	๕	๖๘	๓๗
๕. ตำบลหนองน้ำแดง	๕	๗๖	๔๐
รวม	๓๐	๔๕๒	๒๒๒

แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง” โดยมีวิธีการสร้างแบบสอบถามและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง” จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยไว้

๒) กำหนดกรอบ แนวคิด ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา

๔.) สร้างเครื่องมือแล้วนำเสนอร่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข

๕.) นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๖.) ปรับปรุงแก้ไข

๗.) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของ ของประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง” จังหวัดนครราชสีมา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ (Check Lise) อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิก่อนศึกษานักธรรม วุฒิก่อนศึกษาเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง” จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Number Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕. หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

๔. หมายถึง เห็นด้วยมาก

๓. หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

๒. หมายถึง เห็นด้วยน้อย

๑. หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปลายเปิดเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรคและแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๓.๓.๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑.ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือ

๒.หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปหาผู้เชี่ยวชาญ ช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีจำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑) ผศ.สำราญ อิมจิตร ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผศ.อนุภูมิ โขเวชม ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผศ.ชัชชัย ไชยสา ตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์ เดช ชูจันอิต ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์ ผดุง วรรณทอง ตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓.หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ รูป แล้วนำมาตรวจให้คะแนน หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่น ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น เท่ากับ .๙๕๖

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในกวีวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑.การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์

๒.ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังเจ้าคณะอำเภอ แจ้งให้เจ้าอาวาสขอความเมตตาอนุเคราะห์อนุญาตให้ทำการแจกแบบสอบถามกับพระสงฆ์ในวัดนั้น ๆ หลังจากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวมข้อมูล ทำการแจกแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยพร้อมด้วยผู้ช่วยการวิจัยได้นำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทำการเก็บข้อมูล แจกให้กับพระสงฆ์และพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่าง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Standard Deviation)

๒. ระดับความคิดเห็นจากการแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. การทดสอบค่าที (t-test) กรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่า เอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แล้วเขียนพรรณนาเป็นความเรียง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๑ ชุด มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งได้ใช้ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยใช้ค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลเป็น ๖ ตอนดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๕ บทสัมภาษณ์ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๖ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๕๑ คน โดยจำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม ดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๒๒)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
อายุ		
๒๐ - ๓๐ ปี	๖๘	๓๐.๕
๓๑ - ๔๐ ปี	๔๗	๒๑.๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๓๙	๑๗.๕
๕๑ - ๖๐ ปี	๓๕	๑๕.๗
๗๐ ปี ขึ้นไป	๓๔	๑๕.๒
พรรษา		
ไม่มีพรรษา	๔๐	๑๗.๙
๑ - ๕ พรรษา	๙๐	๔๐.๒
๖ - ๑๐ พรรษา	๒๒	๙.๙
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓๓	๑๔.๔
๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓๗	๑๖.๖
ตำแหน่ง		
ไม่มีตำแหน่ง	๑๕๕	๖๙.๕
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๑๑	๔.๙
เจ้าอาวาส	๓๔	๑๕.๓
รองเจ้าคณะตำบล	๑๐	๔.๕
เจ้าคณะตำบล	๑๓	๕.๘
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่ามัธยม	๕๐	๒๒.๙
มัธยม	๑๑๘	๕๓.๔
อนุปริญญา	๑๘	๘.๐
ปริญญาตรี	๒๘	๑๒.๖
ปริญญาโท	๘	๓.๑

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวนรูป	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาทางธรรม		
ไม่มีวุฒินักธรรม	๖๕	๒๙.๑
นักธรรมชั้นตรี	๕๑	๒๒.๙
นักธรรมชั้นโท	๒๙	๑๓.๕
นักธรรมชั้นเอก	๗๗	๓๔.๕
วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม		
ไม่มีวุฒิปเปรียญ	๑๙๔	๘๐.๓
ประโยค ๑-๒-๓	๒๓	๑๖.๑
ประโยค ๔-๕-๖	๔	๓.๑
ประโยค ๗-๘-๙	๑	.๕

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๖๘ รูป ร้อยละ ๓๐.๕ , มีพรรษา ๑-๕ พรรษา จำนวน ๙๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔, ไม่มีตำแหน่ง จำนวน ๑๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๕, มีวุฒิการศึกษาสามัญ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็น ร้อย ๕๓.๔, มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕ และไม่มีวุฒิการศึกษา เปรียญธรรม จำนวน ๑๙๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๓

๔. ๒ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม และรายด้านทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการปกครอง	๓.๕๓	๐.๗๑	มาก
๒. ด้านการศึกษา	๓.๕๒	๐.๗๐	มาก
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๗	๐.๔๒	ปานกลาง
๔. ด้านการเผยแผ่	๓.๓๐	๐.๙๗	ปานกลาง
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๓.๕๖	๐.๗๑	มาก
๖. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๐	๐.๓๔	มาก
รวม	๓.๕๒	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนภาพอื่นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการ
ปกครอง**

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการใน อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการปกครอง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๑.การควบคุมดูแลปกครองพระภิกษุสามเณรให้มีระบบระเบียบและ สงบเรียบร้อยโดยใช้หลักพระธรรมวินัย	๓.๔๓	๐.๖๕	ปานกลาง
๒.มีการอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรด้านข้อวัตรปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๗๕	๐.๗๔	มาก
๓.ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะของพระภิกษุสามเณร	๓.๗๕	๐.๗๒	มาก
๔.มีการวินิจฉัยเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในวัด	๓.๗๘	๐.๗๕	ปานกลาง
๕.มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การ ห้ามเล่นพนัน หรือดื่มสุรารายาเสพติด ภายในวัด	๓.๖๘	๐.๗๓	มาก
๖.มีการบริหารกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ - รายจ่ายให้เป็นไป ด้วยดี มีความโปร่งใส	๒.๘๐	๐.๖๙	ปานกลาง
๗.มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน	๒.๗๓	๐.๗๓	ปานกลาง
๘.การบริหารงานใช้หลักการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเสมอ	๓.๘๑	๐.๖๙	มาก
๙.มีการแบ่งงาน / มอบหมายงานให้พระภิกษุสามเณรหรือ พุทธศาสนิกชนช่วยดูแลงานด้านต่างๆเพื่อแบ่งเบาภาระ	๓.๘๕	๐.๗๓	มาก
๑๐.ใช้หลักธรรม / หลักวิชาการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ เสมอ	๓.๘๑	๐.๖๙	มาก
ภาพรวม	๓.๕๓	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน
อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการปกครอง** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ
๓.๗๘ และเพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ข้อ ๑.การควบคุมดูแลปกครองพระภิกษุสามเณรให้มีระบบ
ระเบียบและสงบเรียบร้อยโดยใช้หลักพระธรรมวินัย, ข้อ ๔.มีการวินิจฉัยเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่
เกิดขึ้นภายในวัด, ข้อ ๖.มีการบริหารกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ - รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี มี
ความโปร่งใส, ข้อ ๗.มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน

และ ข้อ ๗.มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน อยู่ในระดับปานกลางส่วนข้ออื่นๆ มีประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการศาสนศึกษา**

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการศาสนศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๑.มีการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน	๓.๕๔	๐.๗๘	มาก
๒.มีการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเรียนธรรมะ / บาลี	๓.๖๓	๐.๖๓	มาก
๓.มีการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรม / บาลี / ธรรมศึกษา	๒.๘๙	๐.๗๐	ปานกลาง
๔.มีการให้หรือการจัดหาทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนธรรมะ / บาลี	๓.๗๗	๐.๗๐	มาก
๕.มีส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธศาสนิกชนและนักเรียนโดยทั่วไป	๓.๖๘	๐.๗๐	มาก
๖.มีการให้หรือการจัดหาทุนสนับสนุนการศึกษาให้แก่ผู้เรียนธรรมศึกษา	๓.๘๓	๐.๖๘	มาก
๗.มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้สอนพระปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ให้มีขวัญกำลังใจ	๓.๖๓	๐.๖๘	มาก
๘.มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ	๓.๔๕	๐.๑๔	ปานกลาง
๙.มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนธรรมศึกษาประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ	๓.๖๓	๐.๗๓	มาก
๑๐.ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนธรรมะ / บาลี / ธรรมศึกษา	๓.๒๓	๐.๗๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๕๒	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๕๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๓.มีการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียน / บาลี / ธรรมศึกษา, ข้อ ๘.มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ และ ข้อ ๑๐.ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนธรรมะ / บาลี / ธรรมศึกษา อยู่ในระดับปานกลางส่วนข้ออื่นๆ มีประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษา สงเคราะห์

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๑.มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	๓.๗๙	๐.๗๒	มาก
๒.การจัดการและส่งเสริมครูผู้ช่วยสอนวิชาพุทธศาสนา	๓.๗๑	๐.๗๒	มาก
๓.มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๒.๔๙	๐.๗๕	น้อย
๔.มีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๓.๕๔	๐.๘๓	มาก
๕.มีการประสานจัดการงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยธรรมให้กับสถานศึกษา	๒.๖๐	๐.๗๕	ปานกลาง
๖.การตั้งทุน เพิ่มทุน และมอบทุนสงเคราะห์การศึกษา	๓.๖๑	๐.๙๘	มาก
๗.การจัดซื้ออุปกรณ์สื่อการเรียนการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กับสถาน การศึกษา	๓.๕๙	๐.๗๔	มาก
๘.มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษา ต่างๆ	๒.๖๐	๐.๗๗	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๙.มีการทำงานประสานร่วมกันระหว่างวัด, บ้าน, โรงเรียน	๓.๗๑	๐.๗๘	มาก
๑๐.ใช้หลักการมีส่วนในการจัดการศึกษากับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	๓.๗๑	๐.๗๙	มาก
ภาพรวม	๓.๔๗	๐.๗๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ ๓.๔๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๓.มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด อยู่ในระดับน้อย ในข้อ ๕.มีการประสานจัดการงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยธรรมให้กับสถานศึกษา และ ข้อ ๘.มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษาต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการเผยแผ่
(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการเผยแผ่	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๑.มีการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๔.๒๘	๐.๖๕	มาก
๒.การจัดหาหนังสือ สำหรับการไหว้พระสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม รักษาศีลไว้เพียงพอ	๓.๒๑	๐.๖๘	ปานกลาง
๓.มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัดและมีอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม	๓.๒๑	๐.๖๘	ปานกลาง
๔.มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในหลักการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง	๓.๐๓	๐.๖๕	ปานกลาง
๕.มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในการเทศน์การแสดงธรรมอย่างถูกต้อง	๓.๙๗	๐.๗๐	มาก
๖.การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางสื่อวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๒.๖๖	๐.๗๓	ปานกลาง
๗.มีการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์ด้านการเผยแผ่ที่เพียงพอและทันสมัย	๒.๖๔	๐.๗๑	ปานกลาง
๘.มีการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อเป็นประโยชน์ให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาค้นคว้า	๓.๖๙	๐.๗๑	มาก
๙.มีการจัดตั้งทีมงานพระนักเผยแผ่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ	๒.๗๙	๐.๖๙	ปานกลาง
๑๐.ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยการร่วมมือกับวัดและหน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแผ่	๓.๗๒	๐.๗๒	มาก
ภาพรวม	๓.๓๐	๐.๗๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการเผยแผ่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ ๓.๓๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๑.มีการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ, ข้อ ๕.มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในการเทศน์การแสดงธรรมอย่างถูกต้อง และ ข้อ ๘.มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษาต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก, ข้อ ๘.มีการจัดตั้ง

ห้องสมุดภายในวัดเพื่อเป็นประโยชน์ให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาค้นคว้า และข้อ ๑๐.ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยการร่วมมือกับวัดและหน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแพร่ อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการด้านการสาธารณูปการ**

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการสาธารณูปการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๑.การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่าคุ้มทุน มากประโยชน์ใช้สอย การบำรุงดูแลรักษาง่าย	๓.๕๔	๐.๗๒	มาก
๒.การควบคุมดูแลการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่าคุ้มทุน การบำรุงดูแลรักษาง่าย	๓.๕๐	๐.๖๒	ปานกลาง
๓.การควบคุมดูแลการก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก่อนเสมอ	๓.๔๘	๐.๖๕	ปานกลาง
๔.มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมของวัด	๓.๔๓	๐.๖๖	ปานกลาง
๕.มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการประสานดูแลงานด้านสาธารณูปการ	๓.๘๘	๐.๑๐	มาก
๖.การจัดการระบบสาธารณูปการภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ อาคารสถานที่ ให้เรียบร้อยเหมาะสม	๓.๖๘	๐.๖๘	มาก
๗.การบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดเป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด	๓.๘๗	๐.๖๙	มาก
๘.การการก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด	๓.๔๓	๐.๗๐	ปานกลาง
๙.มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และบัญชีศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดอย่างครบถ้วน	๓.๓๔	๐.๗๓	ปานกลาง
๑๐.มีการจัดทำแผนผังสิ่งปลูกสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ ภายในวัดทั้งในปัจจุบันและอนาคตไว้เรียบร้อย	๓.๔๖	๐.๗๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๕๖	๐.๖๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๕๖ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๑.การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด และที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่าคุ้มทุน มากประโยชน์ใช้สอย การบำรุงดูแลรักษาง่าย, ข้อ ๕.มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการประสานดูแลงานด้านสาธารณูปการ, ข้อ ๖.การจัดการระบบสาธารณูปการภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ อาคารสถานที่ ให้เรียบร้อยเหมาะสม และ ข้อ ๗.การบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดเป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการด้านการสาธารณสงเคราะห์

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	แปลผล
๑.การจัดตั้งหน่วยอบรมส่งเสริมสนับสนุนในการให้ความรู้ประชาชนภายในวัด	๓.๖๐	๐.๖๖	มาก
๒.การจัดตั้งและสนับสนุนสถานสงเคราะห์คนชรา คนพิการและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง	๓.๗๕	๐.๗๓	มาก
๓.การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	๓.๗๔	๐.๗๒	มาก
๔.การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น	๓.๔๗	๐.๗๕	ปานกลาง
๕.การช่วยเหลือสนับสนุนทุนในการดำเนินการก่อสร้างถนน สะพาน หรือประปาหมู่บ้าน เป็นต้น	๓.๖๘	๐.๗๓	มาก
๖.การมีส่วนร่วมกับชุมชนทางด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ	๓.๘๐	๐.๖๙	มาก
๗.การช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้ได้มีงานทำโดยการส่งเสริมด้านกิจกรรมการสร้างงานภายในวัด เช่น การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ	๓.๐๓	๐.๗๒	ปานกลาง
๘.การจัดแบ่งพื้นที่ภายในบริเวณวัดสำหรับใช้เป็นที่พักพิงสาธารณประโยชน์ส่วนรวม	๔.๓๑	๐.๖๙	มาก

ตารางที่ ๔.๘ (ต่อ)

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	(S.D)	$\bar{X}$
๙.การมีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชนในดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๘๕	๐.๗๒	มาก
๑๐.การสนับสนุนยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำคุณประโยชน์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๘๑	๐.๖๘	มาก
ภาพรวม	๓.๗๐	๐.๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๗๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๙.การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น และ ข้อ ๑๐.การช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้ได้มีงานทำโดยการส่งเสริมด้านกิจกรรมการสร้างงานภายในวัด เช่น การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ, พรรษา, ตำแหน่ง, วุฒิการศึกษาสายสามัญ, วุฒิการศึกษานักธรรม, และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) ตามสมมติฐาน ดังตารางที่ ๔.๙ - ๔.๑๕

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา	อายุ										F	Sig.
	๒๐ - ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑- ๕๐ ปี		๕๑ -๖๐ ปี		๖๑-๗๐ ปี			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๒๔	๐.๑๒	๓.๓๕	๐.๑๖	๓.๔๗	๐.๑๘	๓.๒๘	๐.๐๒	๓.๑๗	๐.๑๒	๑.๖๐	๐.๖๓
๒.ด้านการศึกษา	๒.๙๓	๐.๒๔	๓.๑๘	๐.๑๖	๒.๖๕	๐.๑๘	๒.๘๔	๐.๑๗	๒.๗๗	๐.๑๗	๑.๔๓	๐.๙๒
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๙๓	๐.๑๓	๓.๑๘	๐.๑๖	๒.๖๕	๐.๑๘	๒.๘๔	๐.๑๖	๒.๗๗	๐.๑๗	๑.๔๓	๐.๐๘
๔.ด้านการเผยแผ่	๒.๙๕	๐.๑๔	๒.๗๔	๐.๑๙	๒.๒๑	๐.๑๖	๒.๓๙	๐.๑๘	๒.๕๕	๐.๑๖	๑.๕๕	๐.๖๒
๕.ด้านสาธารณูปการ	๒.๙๕	๐.๑๙	๒.๗๔	๐.๑๙	๒.๒๑	๐.๑๖	๒.๓๖	๐.๑๙	๒.๕๕	๐.๑๖	๑.๒๘	๐.๘๘
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๐๖	๐.๑๓	๓.๑๕	๐.๑๖	๒.๕๑	๐.๑๖	๒.๗๕	๐.๒๐	๒.๘๐	๐.๑๓	๑.๔๓	๐.๐๘
รวม	๓.๐๑	๐.๑๖	๓.๐๖	๐.๑๗	๒.๖๒	๐.๑๗	๒.๗๔	๐.๑๕	๒.๗๗	๐.๑๕	๑.๔๕	๐.๕๔

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามพรรษา

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา	พรรษา										F	Sig.
	ไม่มีพรรษา		๑ - ๕ พรรษา		๑๑ - ๑๕ พรรษา		๑๑ - ๑๕ พรรษา		๒๐ พรรษาขึ้นไป			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๓๒	๐.๑๕	๓.๑๕	๐.๑๑	๓.๑๖	๐.๒๒	๓.๑๐	๐.๒๐	๓.๓๖	๐.๑๙	๑.๖๐	๐.๙๐
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๓.๓๓	๐.๑๕	๓.๑๕	๐.๑๑	๒.๑๖	๐.๒๒	๓.๐๔	๐.๒๐	๓.๓๖	๐.๑๙	๑.๖๑	๐.๖๓
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๐๖	๐.๑๗	๒.๗๔	๐.๑๔	๒.๒๒	๐.๒๓	๒.๔๒	๐.๑๘	๒.๓๕	๐.๑๘	๑.๒๗	๐.๘๙
๔.ด้านการเผยแผ่	๓.๑๙	๐.๑๕	๒.๙๕	๐.๑๑	๒.๖๙	๐.๒๔	๒.๗๔	๐.๑๖	๒.๗๑	๐.๑๗	๑.๔๒	๐.๘๒
๕.ด้านการสาธารณูปการ	๓.๒๒	๐.๑๕	๓.๐๔	๐.๑๒	๒.๗๓	๐.๒๓	๒.๗๓	๐.๑๙	๒.๘๒	๐.๑๖	๑.๔๕	๐.๘๔
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๓.๑๖	๐.๑๖	๒.๘๓	๐.๑๑	๒.๖๒	๐.๒๓	๒.๖๓	๐.๑๙	๒.๕๑	๐.๑๖	๑.๗๕	๐.๘๔
รวม	๓.๒๑	๐.๑๖	๒.๙๘	๐.๑๒	๒.๖๐	๐.๒๓	๒.๗๘	๐.๑๙	๒.๘๕	๐.๑๗	๑.๕๒	๐.๘๒

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา	ตำแหน่ง										F	Sig.
	ไม่มีตำแหน่ง		ผู้ช่วยเจ้าอาวาส		เจ้าอาวาส		รองเจ้าคณะตำบล		เจ้าคณะตำบล			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๑๕	๐.๐๘	๓.๖๙	๐.๒๗	๓.๔๕	๐.๑๗	๓.๒๑	๐.๓๙	๓.๘๒	๐.๒๖	๑.๖๓	๐.๑๒
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๒.๙๒	๐.๐๙	๒.๗๑	๐.๒๘	๒.๙๗	๐.๑๗	๒.๓๑	๐.๓๔	๓.๐๐	๐.๒๖	๑.๓๙	๐.๑๑
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๗๔	๐.๑๑	๒.๕๖	๐.๓๔	๒.๒๘	๐.๒๑	๒.๒๓	๐.๓๔	๒.๕๘	๐.๒๘	๑.๒๓	๐.๑๓
๔.ด้านการเผยแผ่	๒.๙๔	๐.๐๘	๒.๔๐	๐.๒๙	๒.๗๖	๐.๑๓	๒.๙๗	๐.๑๗	๓.๐๗	๐.๒๙	๑.๓๘	๐.๑๐
๕.ด้านการสาธารณูปการ	๒.๙๕	๐.๐๙	๒.๖๗	๐.๒๘	๒.๙๔	๐.๑๔	๓.๐๔	๐.๓๑	๓.๐๕	๐.๒๘	๑.๔๖	๐.๑๑
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๘๗	๐.๐๙	๒.๗๐	๐.๓๔	๒.๕๙	๐.๑๓	๒.๓๖	๐.๓๔	๒.๗๙	๐.๒๖	๑.๐๔	๐.๐๘
รวม	๒.๙๓	๐.๐๙	๒.๗๙	๐.๓๐	๒.๘๓	๐.๑๖	๒.๖๙	๐.๓๒	๓.๐๕	๐.๒๗	๑.๓๖	๐.๑๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา	วุฒิการศึกษาสามัญ										F	Sig.
	ต่ำกว่ามัธยม		มัธยม		อนุปริญญา		ปริญญาตรี		ปริญญาโท			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๒๐	๐.๑๖	๓.๑๘	๐.๑๐	๓.๓๑	๐.๒๔	๓.๓๑	๐.๒๑	๓.๔๐	๐.๓๖	๑.๖๗	๐.๑๑
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๒.๙๓	๐.๑๖	๒.๙๑	๐.๑๖	๒.๘๑	๐.๒๓	๒.๗๓	๐.๒๒	๓.๕๙	๐.๔๗	๑.๔๙	๐.๑๒
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๕๔	๐.๑๘	๒.๕๖	๐.๑๓	๒.๔๔	๐.๒๕	๒.๔๑	๐.๒๖	๓.๐๒	๔.๗๓	๑.๒๘	๐.๑๓
๔.ด้านการเผยแผ่	๒.๘๕	๐.๑๓	๒.๙๖	๐.๑๑	๒.๘๔	๐.๒๒	๒.๙๙	๐.๑๘	๓.๔๑	๐.๔๑	๑.๕๐	๐.๑๐
๕.ด้านการสาธารณูปการ	๒.๗๙	๐.๑๕	๒.๙๕	๐.๐๙	๒.๖๘	๐.๒๓	๒.๘๖	๐.๑๘	๓.๒๖	๐.๔๒	๑.๔๕	๐.๑๑
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๗๖	๐.๑๖	๒.๘๖	๐.๑๐	๒.๕๔	๐.๒๖	๒.๖๗	๐.๒๐	๓.๐๕	๐.๓๔	๑.๓๘	๐.๑๑
รวม	๒.๘๕	๐.๑๖	๒.๘๙	๐.๑๑	๒.๗๗	๐.๒๔	๒.๘๓	๐.๒๑	๓.๒๙	๑.๑๒	๑.๔๖	๐.๑๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา	วุฒิการศึกษานักธรรม								F	Sig.
	ไม่มีวุฒิ		นักธรรมตรี		นักธรรมโท		นักธรรมเอก			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๑๕	๐.๐๘	๓.๖๙	๐.๒๗	๓.๔๕	๐.๑๗	๓.๒๑	๐.๓๙	๑.๖๓	๐.๑๒
๒.ด้านการศึกษา	๒.๙๒	๐.๐๙	๒.๗๑	๐.๒๘	๒.๙๗	๐.๑๗	๒.๓๑	๐.๓๔	๑.๓๙	๐.๑๑
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๗๔	๐.๑๑	๒.๕๖	๐.๓๔	๒.๒๘	๐.๒๑	๒.๒๓	๐.๓๔	๑.๒๓	๐.๑๓
๔.ด้านการเผยแผ่	๒.๙๔	๐.๐๘	๒.๔๐	๐.๒๙	๒.๗๖	๐.๑๓	๒.๙๗	๐.๑๗	๑.๓๘	๐.๑๐
๕.ด้านสาธารณูปการ	๒.๙๕	๐.๐๙	๒.๖๗	๐.๒๘	๒.๙๔	๐.๑๔	๓.๐๔	๐.๓๑	๑.๔๖	๐.๑๑
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๘๗	๐.๐๙	๒.๗๐	๐.๓๔	๒.๕๙	๐.๑๓	๒.๓๖	๐.๓๔	๑.๐๔	๐.๐๘
รวม	๒.๙๓	๐.๐๙	๒.๗๙	๐.๓๐	๒.๘๓	๐.๑๖	๒.๖๙	๐.๓๒	๑.๓๖	๐.๑๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

(n = ๒๒๒)

ประสิทธิผลการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม								F	Sig.
	ไม่มีวุฒิเปรียญ		ปร.๑ - ๓		ปร.๔ - ๖		ปร.๗ - ๙			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๓.๑๕	๐.๐๘	๓.๖๙	๐.๒๗	๓.๔๕	๐.๑๗	๓.๒๑	๐.๓๙	๑.๒๙	๐.๖๙
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๒.๙๒	๐.๐๙	๒.๗๑	๐.๒๘	๒.๙๗	๐.๑๗	๒.๓๑	๐.๓๔	๑.๖๑	๐.๗๐
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๗๔	๐.๑๑	๒.๕๖	๐.๓๔	๒.๒๘	๐.๒๑	๒.๒๓	๐.๓๔	๑.๐๔	๐.๗๗
๔.ด้านการเผยแผ่	๒.๙๔	๐.๐๘	๒.๔๐	๐.๒๙	๒.๗๖	๐.๑๓	๒.๙๗	๐.๑๗	๑.๑๖	๐.๖๖
๕.ด้านสาธารณูปการ	๒.๙๕	๐.๐๙	๒.๖๗	๐.๒๘	๒.๙๔	๐.๑๔	๓.๐๔	๐.๓๑	๑.๑๔	๐.๑๕
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๒.๘๗	๐.๐๙	๒.๗๐	๐.๓๔	๒.๕๙	๐.๑๓	๒.๓๖	๐.๓๔	๑.๑๑	๐.๖๖
รวม	๒.๙๓	๐.๐๙	๒.๗๙	๐.๓๐	๒.๘๓	๐.๑๖	๒.๖๙	๐.๓๒	๑.๒๓	๐.๖๐

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ปัญหา และ อุปสรรค ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการปกครอง

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	พระภิกษุ-สามเณรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองคณะสงฆ์	๒๕	๙.๙๖
๒	พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถไม่ค่อยได้รับโอกาสที่จะแสดงความสามารถ	๒๐	๗.๙๖
๓	พระภิกษุ-สามเณรบางวัดมีจำนวนมากต้องเข้มงวดในการกวดขัน	๑๖	๖.๓๗
๔	พระระดับพระสังฆาธิการยากต่อการพิจารณาตรวจสอบโทษที่ทำผิด	๑๐	๓.๙๘

โดยมีข้อเสนอแนะ ควรปกครองดูแลบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรโดยให้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้ง ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้โอกาสพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำหน้าที่มีบทบาทด้านการบริหารปกครองดูแลกวดขันทางด้านระเบียบวินัยพระสงฆ์สามเณรให้มากกว่านี้ ควรมีบทลงโทษที่จริงจังมากกว่านี้โดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่ทำผิดวินัยร้ายแรง

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศาสนศึกษา

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	พระภิกษุ-สามเณรขาดทุนในการศึกษาในระดับสูง ๆ	๒๓	๙.๑๖
๒	พระภิกษุ-สามเณรควรจะได้รับโอกาสได้แสดงบทบาทมากขึ้น	๒๑	๘.๓๖
๓	ควรศึกษาค้นคว้าตำราใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	๑๘	๗.๑๗

โดยมีข้อเสนอแนะควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องงบประมาณทุนในการศึกษาของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ควรให้โอกาสพระสงฆ์ผู้มีความรู้ในเขตปกครองได้มีบทบาทมากกว่านี้ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ควรปรับระบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องและทันสมัยมากกว่านี้

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	กองทุนสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรยังมีไม่เพียงพอ	๓๐	๑๑.๙๕
๒	เด็กเรียนดีและยากจนมักจะถูกทอดทิ้งในการศึกษา	๒๔	๙.๕๖
๓	การติดต่อเชื่อมโยงระหว่างกันยังมีน้อย และห่างเหินจากวัด	๑๗	๖.๗๗

โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนในระดับที่สูงขึ้น ควรมีการให้ทุนการศึกษาช่วยเหลือเด็กเรียนดีแต่ยากจน ควรมีความร่วมมือกันระหว่างวัดกับสถานศึกษาให้มากกว่านี้

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการเผยแผ่

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	การเรียนรู้พระธรรมวินัยในทางที่ถูกต้องจริงจึงยังมีส่วนน้อย	๓๕	๑๓.๙๔
๒	ควรส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรได้มีความรู้มากขึ้นเพื่อที่จะได้นำไปเผยแผ่ต่อไป	๒๔	๙.๕๖
๓	รูปแบบการเผยแผ่ยังไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันมากนัก	๑๗	๖.๗๗
๔	ในปัจจุบันมักมีการนำไสยศาสตร์แทรกมากับหลักพุทธศาสนา	๒๑	๘.๓๖

โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเผยแผ่หลักธรรมที่ถูกต้อง ไม่สอนในทางที่ผิดพระธรรมวินัย ควรมีการจัดหน่วยอบรมให้ความรู้ด้านการเผยแผ่ให้แก่พระภิกษุสามเณร มีการปรับประยุกต์รูปแบบการเผยแผ่ให้เหมาะสม ไม่นอกหลักธรรมวินัย ควรส่งเสริมแนะนำในสิ่งที่เป็นหลักพุทธศาสนาแท้ๆไม่มีไสยศาสตร์ มารยาเล่ห์กลต่าง ๆ

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสาธารณูปการ

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	การสร้างถาวรวัตถุในปัจจุบันมักไม่คำนึงถึงความจำเป็นมากน้อยในการสร้าง	๓๗	๑๓.๙๑
๒	การใช้สอยประโยชน์ในถาวรวัตถุที่สร้างยังไม่เต็มที่	๒๒	๙.๕๒
๓	ยังขาดการดูแลบำรุงรักษารวมทั้งความสะอาด	๑๖	๖.๗๖
๔	มักปลูกสร้างโดยขาดการวางแผนที่ดี	๒๐	๘.๓๖

โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรคำนึงถึงความจำเป็นในการสร้างถาวรวัตถุหรือสิ่งอื่น ๆ ภายในวัดให้มากกว่านี้ ควรคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยของสิ่งปลูกสร้างมากกว่านี้ ควรคำนึงถึงการดูแลและบำรุงรักษาสิ่งปลูกสร้างให้มากกว่านี้ ควรมีการจัดทำแผนผังสิ่งปลูกสร้างให้เรียบร้อย

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสาธารณสงเคราะห์

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	ขาดการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกันในชุมชน	๓๕	๑๓.๙๔
๒	ขาดการจัดสรรงบประมาณในด้านเหล่านี้.	๒๔	๙.๕๖
๓	ขาดศูนย์ฝึกที่ดี โดยใช้วัดเป็นและไม่ใช้วัดเป็นศูนย์กลาง	๑๗	๖.๗๗

โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้มากกว่านี้ รู้จักที่จะเป็นผู้ให้ ควรมีแผนงบประมาณประจำปีด้านสาธารณะสงเคราะห์ สร้างคนสร้างวัดรักษาศาสนา ควรจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณีท้องถิ่น โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

๔.๕ บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากพระเดชพระคุณ ที่เป็นพระสังฆาธิการหลายท่านที่ให้ความกรุณาให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่องและยังให้ข้อเสนอแนะ ชี้แนะแนวทางที่หลากหลายที่เป็นประโยชน์ ในการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่องให้ก่อเกิดเป็นประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำเป็นแบบสำเร็จ ระบุในแบบสัมภาษณ์เป็น ๖ ประเด็น คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่
๕. ด้านการสาธารณูปการ และ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ได้กรุณาให้สัมภาษณ์เป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการปกครอง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอปากช่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในภาพรวม ก็ถือว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจเป็นไปตามคำสั่ง มติมหาเถรสมาคมต่างๆ ที่ได้กำหนดให้ดำเนินการ โดยทางพระสังฆาธิการแต่ละท่านก็พยายามทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ ในภาระงานทั้ง ๖ ด้าน เพราะพระสงฆ์ทุกรูป มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ตามคำสั่ง มติต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมอันเป็นหน่วยงานเหนือตนขึ้นไป ทางด้านหน้าที่ทางการปกครองหรืองานด้านดูแลความสงบพระเถระเป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ ของตนแต่ในกิจทั้งปวงสงฆ์ยอมเป็นใหญ่ ไม่เลือกว่าจะเป็นอาจารย์ หรือสาธุศิษย์ทั้งฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์จะต้องชวนช่วยช่วยกัน เพื่อให้การบริหารวัดพระศาสนาเป็นไปด้วยดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งยังสามารถสร้างความน่าเลื่อมใสศรัทธา ในข้อวัตรปฏิบัติอันดีงาม ให้เกิดมีกับพุทธศาสนิกชนสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน ความพร้อมเพรียงกันทั้งฝ่ายบรรพชิตภิกษุสงฆ์ และฆราวาสญาติโยมในวัดในชุมชนจะต้องช่วยกัน ให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม แต่บางครั้งก็ยังมีปัญหาอยู่โดยเฉพาะทางด้าน ความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารจัดการ การปกครองคนจะเริ่มตั้งแต่การคัดเลือก แต่งตั้งพระสังฆาธิการผู้ที่จะมาสนองงาน ของคณะสงฆ์ต้องมีความรู้ความสามารถเป็นเรื่องสำคัญอันดับต้นๆ ที่จะมองข้ามไม่ได้ กล่าวคือ พระสังฆาธิการต้องมีความรู้ เรื่องการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หรือด้านการสาธารณูปการ เป็นอย่างดี เพราะภาระงานทุกด้าน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สิ่งนี้มีสิ่งนี้ดีสิ่งนั้นจึงมีสิ่งนั้นจึงดี เช่นการ

^๑สัมภาษณ์ พระครูโชติวัตรวิมล เจ้าอาวาสวัดคลองตาลอง เจ้าคณะตำบลขุนพระ เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

ปกครอง^๒ หากผู้ปกครองตีมีเมตตา มีความเที่ยงธรรม มีความยุติธรรม มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ มีความสุจริตจริงใจจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน พวกพ้อง ก็ยังเป็นการสร้างความน่าศรัทธาเลื่อมใส และยิ่งง่ายต่อการปกครอง และง่ายต่อการกำกับดูแลงานด้านอื่นๆ งานด้านปกครองมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ต้องทำตามคำสั่ง กฎหมาย ระเบียบ ของมหาเถรสมาคม แล้ว ยังเป็นการแสดงบทบาทของพฤติกรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ให้สังคมเพื่อให้สังคมรับรู้ด้วยเป็นสิ่งที่มีผู้ปกครองคณะสงฆ์ต้องทำ และต้องทำให้ครบ ทำให้ดี ทำให้ถูก พระอาศัยชาวบ้านก็ต้องให้ชาวบ้านอาศัยด้วย เราจะให้ชาวบ้านอาศัยเราตรงไหนก็ตรงที่ตัวเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำทางการกระทำ ถ้าไม่ทำตรงนี้หรือทำแล้วไม่ดีไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมความสำคัญของพระหรือแม้แต่ความสำคัญของพระศาสนาก็หมดกัน^๓ การส่งเสริมสนับสนุนใส่ใจพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการหรือแม้แต่ทางด้านจริยาของพระสังฆาธิการ นับว่าเป็นเรื่องสำคัญมากมีผลต่อการปกครอง มีความสุจริต มีความโปร่งใส เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง เป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านความประพฤติ ผู้นำต้องดีก่อน ผู้ปกครองต้องดีก่อน ก่อนที่จะปกครองใครควรปกครองตัวเองให้ได้ให้ดี จนเป็นที่ยอมรับและเจริญศรัทธาแก่ผู้พบเห็นเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

๒. ด้านการศาสนศึกษา การให้การศึกษาด้านพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ พิจารณาความหมายแยกได้ ๒ ประเด็นดังนี้**การจัดการศาสนศึกษา**จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม หรือส่งเสริมให้ผู้อยู่ภายในวัดได้ศึกษาพระปริยัติธรรมตามสมควร เช่น ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรก็ให้เรียนนันทธรรม-บาลีและปริยัติสามัญ ถ้าเป็นศิษย์วัดก็ให้เรียนธรรมศึกษาและศาสนพิธี รวมทั้งส่งเสริมความรู้ในด้านอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อให้มีวิชาความรู้การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะ ได้รับการศึกษาทั้งคติทางโลกและคติทางธรรมมาเป็นอย่างดี การศาสนศึกษา มี ๒ ประการ คือ

๑. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนากิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญจิตสมาธิ ๒ อย่างนี้จะเป็แนวทางสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ได้ ทุกฝ่ายควรที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้มาก^๔ เรื่องการเรียนการสอนศาสนาเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์อยู่แล้วสอนศาสนาสอนได้หลายวิธีที่ง่ายที่สุดก็คือทำให้ดูอยู่ให้เห็น “ดูตัวเองออกบอกตัวเองได้ใช้ตัวเองเป็นเห็นตัวเองชัดจัดตัวเองถูก” นี้แหละ

^๒ สัมภาษณ์ พระสมุห์พรเลิศ วิสุทธสีโล เจ้าอาวาสวัดปากแฉก เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูพัชรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูสถิตปัญญาทร เจ้าอาวาสวัดเทพสถิตย์ เจ้าคณะตำบลหนองน้ำแดง เขต ๒, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูวรกิตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน เจ้าคณะตำบลจันทก เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูโชติวัตรวิมล เจ้าอาวาสวัดคลองตาลอง เจ้าคณะตำบลขงพระ เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

คือการสอนที่ง่ายและดีที่สุด^๗ ควรที่ทุกฝ่ายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมช่วยกันต่อนี้ประเทศกำลังแย่งชิงกันแย่งเรียนธรรมะกันมากๆ เริ่มเรียนที่ตัวเราก่อนเป็นแบบอย่างไปก่อนปฏิบัติไปก่อนเป็นแบบอย่างไปก่อนส่งเสริมกันไป ตอนนี้ศีลธรรมไม่กลับมาโลกจะวินาศ ทุกคนเรียนศาสนาศึกษาธรรมะจะช่วยตัวเองได้ช่วยสังคมโลกได้ การศาสนศึกษาคือการเรียนเรื่องศาสนาเรื่องศีลธรรมเรื่องจิตใจ คือสอนให้คนรู้จักละชั่วทำความดี รู้จักประโยชน์ไม่ใช้ประโยชน์ รู้บาปบุญคุณโทษ เป็นการสอนในเรื่องดีแต่หากคนเรียนยากก็ต้องเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องทำต้องช่วยกัน และชาวบ้านก็ต้องช่วยกันส่งเสริมจึงจะไปรอด เยาวชนคนรุ่นใหม่ก็ต้องเห็นดีเห็นงามด้วยหันหน้าเข้าวัดหันหน้าเข้าหาศาสนา ผู้สอนเองก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความเสียสละ สามารถเป็นแบบอย่างได้^๘ เรื่องศาสนาเป็นเรื่องของความดีงามของจิตใจแค่พระสอนอย่างเดียวคงไม่พอสอนกันหมดทั้งพ่อแม่ ครูอาจารย์ พระสอนก็สอนได้แต่ในแบบเท่านั้นไม่สามารถตามสอนในชีวิตประจำวันได้ พ่อแม่ครูอาจารย์หรือทุกๆคนก็ต้องช่วยกันดูแลจึงจะดีจึงจะสำเร็จได้^๙

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในปัจจุบันเรื่องการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญเป็นภาระกิจหนึ่งของพระสังฆาธิการภิกษุสงฆ์จะต้องช่วยกันจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็ก และเยาวชนที่กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษาวัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษาเป็นสถานอบรมปมนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัยโดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์ให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนา และเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคม^{๑๐} การศึกษาสงเคราะห์เป็นสิ่งที่แสดงออกทางด้านเมตตาจิตการให้ความช่วยเหลือแบ่งเบาความทุกข์เดือดร้อนของผู้อื่นมีจิตกรุณาปรารถนาให้ผู้อื่นได้ผ่านพ้นจากปัญหาความทุกข์ยากเป็นหลักของพระพุทธศาสนาอยู่แล้วและเป็นงานที่พระสังฆาธิการพระสงฆ์ได้ให้ความสำคัญให้ทุนการศึกษาบ้าง สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนกับสถานศึกษาอยู่เป็นประจำ แต่ก็ยังไม่เพียงพอเพราะยังมีผู้รอคอยโอกาสรอคอยความช่วยเหลืออีกมากทั้งทุนการศึกษาเด็กเรียนดีแต่ด้อย

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสถิตปัญญานทร เจ้าอาวาสวัดเทพสถิตย์ เจ้าคณะตำบลหนองน้ำแดง เขต ๒, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูพัชรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^๙ สัมภาษณ์ พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธิสโร เจ้าอาวาสวัดปากแถม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูวรกิตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน เจ้าคณะตำบลจันทก เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูพัชรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

โอกาส ทุนอาหารหรือการต่อยอดการเรียนรู้ให้สูงขึ้นไปการช่วยเหลือก็ทำกันทุกวิธีแม้แต่การนำเด็กผู้ชายเข้ามาบวชเรียนแต่ก็แค่บางส่วนเท่านั้นนี่ยังไม่รวมเด็กผู้หญิงที่ต้องสงเคราะห์ช่วยเหลือ^{๑๒} หน้าที่ของพระไม่ว่าจะเป็นพระสังฆาธิการหรือพระลูกวัดสิ่งหนึ่งที่จะต้องทำก็คือความมีเมตตาช่วยเหลือห่มผู้คนที่ทั้งหลายตามกำลังของตนที่พอช่วยได้ยิ่งเรื่องการศึกษาของเยาวชนเป็นเรื่องสำคัญก็ต้องช่วยเท่าที่ทำได้มากบางน้อยบ้างตามกำลัง^{๑๓}

๔. ด้านการเผยแผ่ หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยโดยการเผยแผ่นั้นจะต้องไม่ผิดหลักธรรมวินัยไม่มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง การดำเนินการใดๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอก เช่นการสอนกรรมฐาน การสอนจริยธรรมแก่เด็กๆ และชาวบ้านทั่วไปนั่นเอง^{๑๔} พระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การปกครอง และสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่การเทศน์ การบรรยายการสนทนาธรรมมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียนนำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรมวัตถุประสงค์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ^{๑๕}

- ๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์
- ๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน
- ๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชน พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน
- ๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูสถิตบุญญาทร เจ้าอาวาสวัดเทพสถิตย์ เจ้าคณะตำบลหนองน้ำแดง เขต ๒, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธสีโล เจ้าอาวาสวัดปากแฉก เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโชติวัตรวิมล เจ้าอาวาสวัดคลองตาลอง เจ้าคณะตำบลชนงพระ เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูพัชรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย^{๑๖} การเผยแผ่ศาสนธรรมเป็นการประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา แก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต^{๑๗} เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม^{๑๘}

๕. ด้านการสาธารณูปการ การจัดการด้านสาธารณูปการวัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาด ปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลมีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด วัดควรมีประตูปิดเปิดตามวันเวลาเพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของวัด มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดี ให้ใช้สีเรียบๆ ไม่ฉูดฉาด การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัยมีระบบ^{๑๙} สร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นจากความลุ่มหลง ฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษาคณะเผยแผ่ศาสนธรรมและการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน^{๒๐} การสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัด ให้เป็นที่อำนวยประโยชน์แก่ประชาชน เป็นการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม^{๒๑}

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการ

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูสถิตบุญญาทร เจ้าอาวาสวัดเทพสถิตย์ เจ้าคณะตำบลหนองน้ำแดง เขต ๒, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูวรกิตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน เจ้าคณะตำบลจันทิก เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธสีโล เจ้าอาวาสวัดปากแถม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูพัชรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธสีโล เจ้าอาวาสวัดปากแถม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูวรกิตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน เจ้าคณะตำบลจันทิก เขต ๓ , ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

สงเคราะห์ ช่วยเหลือการสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๒๒} การสาธารณสุขสงเคราะห์ก็คือการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรการสร้างถนนเข้าหมู่บ้านการสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้การสร้างหอสมุดโรงเรียน เป็นต้น^{๒๓} พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวยปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา พระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลน และด้อยโอกาสเพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้^{๒๔} การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นการจัดการให้การสงเคราะห์ ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัดวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม

จากการที่ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ทั้ง ๕ ท่านทำให้ทราบถึงความสำคัญของภาระงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน นอกจากนั้นยังทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในแต่ละด้านซึ่งได้นำเสนอไว้ในส่วนของปัญหา และข้อเสนอแนะ สำหรับเพื่อเป็นจุดร่วมกันในการแก้ไข และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เพิ่มขึ้นยิ่งขึ้นไป

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูพัชรปัญญากร เจ้าอาวาสวัดพิมพาราม เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูวรกิตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน เจ้าคณะตำบลจันทน์ทิพย์ เขต ๓, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูโชติวัตรวิมล เจ้าอาวาสวัดคลองตาลอง เจ้าคณะตำบลชนงพระ เขต ๑, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเป็นการบริหารงานในเชิงระบบแบบ มีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างวัดและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจการงานคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน เช่นด้านการเผยแผ่ การสาธารณสงเคราะห์ หรือด้านการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์เป็นการบูรณาการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย ดังนั้นเพื่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ยิ่งๆขึ้นไป ควรส่งเสริม สรรหาและการสร้างสรรค์ให้บุคลากรมีคุณภาพมีความรู้ มีความประพฤติดี มีความสามารถ มีประสบการณ์มาปฏิบัติงานเพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควรมีการช่วยเหลือส่งเสริมจัดอบรมพระสังฆาธิการและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานในแต่ละด้านเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งเสริมสนับสนุนในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะความรู้ในทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่มีระบบแบบแผนมีการศึกษาคูณานหรือร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์โดยตรงงานพระศาสนาต่อสังคม ชุมชน แล้วยังส่งผลโดยอ้อมกล่าวคือทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย สังคม ค่านิยมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา ผลอันเกิดจากการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิผลสูงสุดสามารถแก้ไขปรับปรุงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนดังแผนภูมิที่ปรากฏ

ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นจะต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง และมีความเสียสละให้มากกว่านี้ ตั้งใจเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ คุณประโยชน์ โดยอาศัยองค์ความรู้ด้านต่างๆ มาประยุกต์ปรับใช้ให้สอดคล้องกับยุคสมัย สภาพแวดล้อมของวัดของตนๆ เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีงามแก่พระสังฆาธิการรุ่นต่อไป พระสังฆาธิการแห่งยุคนอกจากจะบริหารจัดการงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านได้เก่งและดีมีความตั้งใจในการที่จะลด ละ เลิกในส่วนไม่ดีไม่เหมาะสมตามข้อเสนอแนะนั้น โดยกระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม พระสังฆาธิการจะต้องสอนสังคม สอนโลก จำเป็นอย่างยิ่งอยู่เองที่ผู้สอนจะต้องมีคุณสมบัติพร้อม รู้โลกรู้ธรรมรู้จักประยุกต์ปรับใช้ให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความประพฤติปฏิบัติดีงาม ทางกาย วาจา ใจ มีจรรยาสัมมาปฏิบัติตลอดทั้งการเสียสละทุ่มเทกายใจเพื่อบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เต็มกำลังความรู้ความสามารถเพื่อดำรงไว้ซึ่งพระศาสนา โลกไม่ชั่วธรรมไม่ชุ่นและในที่สุดคือการบรรลุถึงความสำเร็จดังพุทธพจน์ที่ว่า จรณ ภิกขเว จริกัม พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปิมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แห่งชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์โลกดังนี้ ประสิทธิผลเกิดขึ้นจากชาวพุทธโดยชาวพุทธและเป็นประโยชน์แก่ชาวพุทธและชาวโลก เมื่อเป็นดังนี้แล้วจึงชื่อว่าถึงหรือเป็นประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างแท้จริง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑.) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (๒.) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓.) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการสร้างประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ดำเนินการวิจัยโดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Method Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ และพระสังฆาธิการ ในตำบลเขตปกครองของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยสุ่มตัวอย่างจากพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ ๕ ตำบล ทั้งหมดจำนวน ๒๒๒ รูป และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลความคิดเห็น เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง เพื่อทดสอบความแตกต่าง ระหว่างข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๖๘ รูป ร้อยละ ๓๐.๕ , มีพรรษา ๑-๕ พรรษา จำนวน ๙๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔, ไม่มีตำแหน่ง จำนวน ๑๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๕, มีวุฒิการศึกษาสามัญ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๔, มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕ และไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๑๙๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๓

๕.๑.๒ ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า มีรายละเอียด ดังนี้

๑) ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๗๘ และเพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ข้อ ๑.การควบคุมดูแลปกครองพระภิกษุสามเณรให้มีระเบียบและสงบเรียบร้อย

โดยใช้หลักพระธรรมวินัย, ข้อ ๔.มีการวินิจฉัยเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในวัด, ข้อ ๖.มีการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ - รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี มีความโปร่งใส, ข้อ ๗.มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน และ ข้อ ๗.มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน อยู่ในระดับปานกลางส่วนข้ออื่นๆ มีประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก

๒) ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการศาสนศึกษา** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๕๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๓.มีการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียน / บาลี / ธรรมศึกษา, ข้อ ๘.มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ และ ข้อ ๑๐.ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนธรรมะ / บาลี / ธรรมศึกษา อยู่ในระดับปานกลางส่วนข้ออื่นๆ มีประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก

๓) ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ ๓.๔๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๓.มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด อยู่ในระดับน้อย ในข้อ ๕.มีการประสานจัดการงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยธรรมให้กับสถานศึกษา และ ข้อ ๘.มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษาต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๔) ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการเผยแผ่** โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ ๓.๓๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๑.มีการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ, ข้อ ๕.มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในการเทศน์ การแสดงธรรมอย่างถูกต้อง และ ข้อ ๘.มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษาต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก, ข้อ ๘.มีการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อเป็นประโยชน์ให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาค้นคว้า และข้อ ๑๐.ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยการร่วมมือกับวัดและหน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง๕) ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง

๕) ประสิทธิผลการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการสาธารณูปการ** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๕๖ และเมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๑.การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่าคุ้มทุน มากประโยชน์ใช้สอย การบำรุงดูแลรักษาง่าย, ข้อ ๕.มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการประสานดูแลงานด้านสาธารณูปการ, ข้อ ๖.การจัดการระบบสาธารณูปการภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ อาคารสถานที่ ให้เรียบร้อยเหมาะสม และ ข้อ ๗.การบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดเป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๖) ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๗๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในข้อ ๔.การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น และ ข้อ ๗.การช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้ได้มีงานทำโดยการส่งเสริมด้านกิจกรรมการสร้างงานภายในวัด เช่น การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ตามสมมติฐาน สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑) ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค

พระภิกษุ-สามเณรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองคณะสงฆ์, พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถไม่ค่อยได้รับโอกาสที่จะแสดงความสามารถ, พระภิกษุ-สามเณรบางวัดมีจำนวนมากต้องเข้มงวดในการกวาดขัน และพระระดับพระสังฆาธิการยากต่อการพิจารณาตรวจสอบโทษที่ทำผิดพระธรรมวินัย

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้โอกาสพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำหน้าที่มีบทบาทด้านการบริหารปกครองควรปกครอง, ควรดูแลบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรโดยให้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้ง, และควรดูแลกวาดขันทางด้านระเบียบวินัยพระสงฆ์สามเณรให้มากกว่านี้ และควรมีบทลงโทษที่จริงจังมากกว่านี้โดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่ทำผิดวินัยร้ายแรง

๒) ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา อุปสรรค

พระภิกษุ-สามเณร ขาดทุนในการศึกษาในระดับสูง ๆ, พระภิกษุ-สามเณรควรจะได้รับโอกาสได้แสดงบทบาทมากขึ้น, ควรศึกษาปรับปรุงตำราใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องงบประมาณทุนในการศึกษาของพระสงฆ์ในเขตปกครอง, ควรให้โอกาสพระสงฆ์ผู้มีความรู้ในเขตปกครอง ได้มีบทบาทมากกว่านี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ, ควรปรับระบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องและทันสมัยมากกว่านี้,

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค

กองทุนสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรยังมีไม่เพียงพอ, เด็กเรียนดีและยากจนมักจะถูกขาดทุนในการศึกษา, และการติดต่อประสานความร่วมมือระหว่างวัดกับสถานศึกษากันยังมีน้อยและยังห่างเหินจากวัด.

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนในระดับที่สูง, ขึ้นควรมีการให้ทุนการศึกษาช่วยเหลือเด็กเรียนดีแต่ยากจน, ควรมีความร่วมมือกันระหว่างวัดกับสถานศึกษาให้มากกว่านี้

๔) ด้านการเผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค

การเรียนรู้พระธรรมวินัยในทางที่ถูกต้องจริงจังยังมีส่วนน้อย, ควรส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรได้มีความรู้มากขึ้นเพื่อที่จะได้นำไปเผยแผ่ต่อไป, รูปแบบการเผยแผ่ยังไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันนัก, ในปัจจุบันมักมีการนำไสยศาสตร์แทรกมากับหลักพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการเผยแผ่หลักธรรมที่ถูกต้อง ไม่สอนในทางที่ผิดพระธรรมวินัย, ควรมีการจัดหน่วยอบรมให้ความรู้ด้านการเผยแผ่ให้แก่พระภิกษุสามเณร, มีการปรับประยุกต์รูปแบบการเผยแผ่ให้เหมาะสมไม่นอกหลักธรรมวินัย, ควรส่งเสริมแนะนำในสิ่งที่เป็นหลักพุทธศาสนาแท้ๆ ไม่มีไสยศาสตร์มารยาเล่ห์กลต่าง ๆ

๕) ด้านสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค

การสร้างถาวรวัตถุในปัจจุบันมักไม่คำนึงถึงความจำเป็นมากน้อยในการสร้าง, การใช้สอยประโยชน์ในถาวรวัตถุที่สร้างยังใช้ไม่เต็มที่, ยังขาดการดูแลบำรุงรักษา รวมทั้งความสะอาด, มักปลูกสร้างโดยขาดการวางแผนที่ดี

ข้อเสนอแนะ

ควรคำนึงถึงความจำเป็นในการสร้างถาวรวัตถุหรือสิ่งอื่นๆ ภายในวัดให้มากกว่านี้, ควรคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยของสิ่งปลูกสร้างมากกว่านี้, ควรคำนึงถึงการดูแลและบำรุงรักษาสิ่งปลูกสร้างให้มากกว่านี้, ควรมีการจัดทำแผนผังสิ่งปลูกสร้างให้เรียบร้อย

๖) ด้านสาธารณะสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค

ขาดการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกันในชุมชน, ขาดการจัดสรรงบประมาณในด้านเหล่านี้, ขาดศูนย์ฝึกที่ดี โดยใช้วัดเป็นและไม่ใช้วัดเป็นศูนย์กลาง,

ข้อเสนอแนะ

ควรมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้มากกว่านี้, รู้จักที่จะเป็นผู้ให้, ควรมีแผนงบประมาณประจำปีด้านสาธารณะสงเคราะห์สร้างคนสร้างวัดรักษาศาสนา, ควรจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณีท้องถิ่น โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ ระดับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ด้านการปกครอง จากการศึกษาพบว่า “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวินิจฉัยเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในวัดซึ่งมีบทบาทอยู่ในระดับมาก เพราะว่าพระภิกษุสงฆ์สามเณรในวัดที่พระสังฆาธิการปกครองดูแลอยู่นั้นมักเกิดเหตุความขัดแย้งขึ้นบ่อยครั้ง จึงทำให้พระสังฆาธิการมีบทบาทเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก ฉะนั้นพระสังฆาธิการควรจะใช้การปกครองให้มีระเบียบและความสงบเรียบร้อยโดยใช้หลักพระธรรมวินัย อันสืบเนื่องมาเป็นประเพณีอันมีมาแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ ทรงจัดตั้งวางระเบียบต่าง ๆ ก็เพื่อให้พระสงฆ์และประชาชนได้ประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอนให้มีความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำทุกอย่างด้วยความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ พระองค์ได้แสดงบทบาทของความรู้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้มีความเป็นระเบียบแบบแผนเป็นที่เคารพศรัทธา เป็นเนติแห่งความดีงามและประโยชน์ที่พึงประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงการปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธควรกระจายอำนาจให้มากขึ้น แม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเรียนแบบระบบราชการที่ซึกซ้ำไม่ทันการณ์และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้ง

พยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซับซ้อนไม่ทันการณ์ โดยปรับปรุงพระสังฆาธิการให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์^๑

ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาพบว่า “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสงฆ์สามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลี เรื่อง การส่งเสริมให้มีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ เรื่องการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญให้มีขวัญและกำลังใจ และ เรื่องการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีที่ดีงาม ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนเรื่องการส่งเสริมให้ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมเป็นผู้ปกครองดูแลวัดตามโอกาส เรื่องการดูแลให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีอย่างทั่วถึง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าพระสังฆาธิการได้มีความเอาใจใส่ในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมาก เพราะว่าการศึกษาเป็นสำคัญที่จะพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ในเรื่องนักธรรมและบาลีที่เป็นระบบ เพื่อที่จะได้นำความรู้ไปอบรมสั่งสอนประชาชน และรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ พระสังฆาธิการจึงมีภาระหน้าที่ในด้านศาสนศึกษาอย่างมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษา การมอบทุนศึกษา การจัดสอนธรรมศึกษา และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เพื่อเป็นเสริมสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนแก่พระภิกษุสามเณรให้มีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี และหลักธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนาสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับ ชาญณรงค์ หินเกิด ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อยเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ด้วยดีเสมอมารวมทั้งให้สาธารณสงเคราะห์ตามฐานานุกรม^๒

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ในเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม การส่งเสริมครูผู้ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่วนเรื่องการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับครูผู้มีความสามารถกับสถานการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และเรื่องการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์อยู่ระดับน้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าพระสังฆาธิการ ได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนทั้งก่อนวัยเรียน และในวัยเรียน ให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร ซึ่งสอดคล้องกับ วรพงษ์ แสนเมือง ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ใช้บทบาทของความเป็นผู้นำช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านปัญหา

^๑ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๘๖.

^๒ ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒).

ชีวิต และบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทด้านจริยธรรมให้แก่ประชาชนเป็นคนดีของสังคม^๓

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากในเรื่องการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่องการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เรื่องการแนะนำอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชนได้ถูกต้อง และเรื่องการเชิญชวนให้มาร่วมทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ามีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ รวมถึงการเข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาที่ พระธรรมวรานายก (โอภาส นิรุตติเมธี) กล่าวไว้ว่า งานเผยแผ่ของพระภิกษุสงฆ์ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าในการส่งพระภิกษุสงฆ์เป็นพระธรรมทูตชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนา พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจเป็นที่พึ่งทางจิตใจของหมู่ชน เมื่อผู้นำมีความสามารถนำได้ดีก็เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ และเป้าหมายสูงสุดคือกิจทุกอย่างเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคม^๔

ด้านการสาธารณูปการ จากการศึกษาพบว่า “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องการก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัดซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และเรื่องการจัดทำแผนผังสิ่งปลูกสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดทั้งในปัจจุบันและอนาคตไว้เรียบร้อยซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งพระสังฆาธิการไม่ค่อยให้ความสำคัญจึงทำให้การจัดทำแผนการพัฒนาวัดบางครั้งไม่เป็นไปตามแผนการพัฒนาที่วางไว้เกิดความล่าช้าหรืองบประมาณเกินดุลที่ตั้งไว้

ฉะนั้นพระสังฆาธิการจึงควรจัดตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถช่วยให้คำปรึกษางานด้านสาธารณูปการเพื่อจะทำให้วัดพัฒนาไปตามแบบแผนและถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพราะว่างานด้านสาธารณูปการเป็นงานแสดงฝีมือ เป็นงานเด่น เป็นงานประดับบารมีของเจ้าอาวาสในแต่ละวัดจึงต้องใช้บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารพัฒนาวัดให้มีความสะอาด สว่าง และสงบ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาปัญญา สุขสงค์ ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม เฉพาะกรณี พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พะยอม กลยาโณ) พบว่า ท่านได้จัดให้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เช่น อาคารอเนกประสงค์ โรงฝึกอาชีพ ถนน และสาธารณประโยชน์อื่น ๆ อย่างสืบเนื่อง จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของสังคมท้องถิ่นโดยสร้างพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ และทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมโดยจัดบริเวณวัด

^๓ วรพงษ์ แสนเมือง, “การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในเขตการศึกษา ๑๑,” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๖).

^๔ พระธรรมวรานายก (โอภาส นิรุตติเมธี), *ธรรมปริทัศน์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

ให้มีต้นไม้ร่มรื่น ปลูกสวนสมุนไพร รมรงค์การเลิกสูบบุหรี่ และให้วัดกับบ้านปราศจากขยะและมลพิษต่าง ๆ^๕

ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จากการศึกษา “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” พบว่าเรื่องการสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการจัดแบ่งพื้นที่ภายในบริเวณวัดสำหรับใช้เป็นที่พักพิงสาธารณสุขประโยชน์ส่วนรวมอยู่ในระดับมากและเรื่องการช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้ได้มีงานทำโดยการส่งเสริมด้านกิจกรรมการสร้างงานภายในวัด เช่น การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง และเรื่องให้การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย ประสบอัคคีภัย ประสบวาตภัย อยู่ในระดับปานกลางพระสังฆาธิการต้องชี้บทบาทของความเป็นพระสังฆาธิการในการช่วยเหลือสังคมทั้งความคิดและกำลังทรัพย์ในด้านต่างๆการจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนซึ่งมีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุด มีความสอดคล้องกับ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่าถ้าผู้บริหารบวรเรื่องมนุษยสัมพันธ์ก็ไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ ประการ ได้แก่ ทาน คือการให้ เจ้าอาวาสที่ดีต้องมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่ผู้ร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชา ปิยวาจา คือ การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เจ้าอาวาสที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยด้วยคำพูดอ่อนหวาน อตถจริยา คือ การวางตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสงเคราะห์ประชาชน เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาเจ็บป่วย หรือเข้าร่วมในงานพิธีต่าง ๆ ของชุมชนหรืองานสังคมอื่นๆ สมานัตตา คือ การวางตัวสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย กล้ารับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตน^๖

ดังนั้นจะเห็นได้ว่างานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุสามเณรตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีวัด ๑๙๘ วัด เมื่อมีวัดและพระภิกษุสงฆ์สามเณรจำนวนมาก จึงแบ่งเขตการปกครองเป็น ๒๖ ตำบล เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองดูแลและเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีดังนั้นพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการปกครองจึงมีประสิทธิผลมากกว่างานในด้านอื่น ๆ

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑. พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกันมีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

^๕ พระมหาปัญญา สุขสงค์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณีพระพิศาลธรรมพาที(พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, มหาวิทยาลัยเกริก ,๒๕๕๑).

^๖ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), หัวใจนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์,๒๕๔๘).หน้า๓๒

พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกันมีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน เพราะว่าพระสังฆาธิการถึงจะมีอายุที่ต่างกัน แต่ด้วยความเป็นผู้บริหารและมีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจดำเนินงาน จึงทำให้ประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุศรา เข้มทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งไว้ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานธนาคารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหาร ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงานและประเภทธนาคาร ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้บริหาร ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน^๗

๒. พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกันมีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน เพราะพรรษาของพระสังฆาธิการซึ่งหมายถึงการสั่งสมประสบการณ์จากการได้พบได้เห็นในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการบริหารมา ซึ่งอาจจะรวมไปถึงการได้รับการศึกษาหรือเป็นประสบการณ์ตรงก่อนการเข้ารับตำแหน่งในระดับผู้บริหาร จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาและแนวทางการทำงาน จึงเป็นผลให้ พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาอุทัย พลเทโว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาต่างกันตามทัศนะของพระภิกษุ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับ ๐.๐๕^๘

๓. พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาแตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

ตำแหน่งพระสังฆาธิการที่ต่างกัน มีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน เพราะว่า พระสังฆาธิการมีตำแหน่งหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์แตกต่างกัน เช่น เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ขอบเขตของอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกันไปด้วย ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถที่คล้ายคลึงกันแต่ด้วยความที่มีขอบเขตอำนาจในการสั่งการจึงทำให้มีการนำมาใช้นั้นแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ซึ่ง

^๗ บุศรา เข้มทอง, “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒).

^๘ พระมหาอุทัย พลเทโว, “ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส” ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา , ๒๕๔๙).

สอดคล้องกับงานวิจัยของปราโมทย์ ภูมิพันธ์^๙ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสังฆาธิการในจังหวัดขอนแก่น มีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภออยู่ในระดับมาก โดยพระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอและพระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

๔. พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสายสามัญต่างกันมีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสายสามัญต่างกันมีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน เพราะพระสังฆาธิการทุกรูป ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการต้องมีคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ เช่น ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง ๒) มีความรู้ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย ๔) เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์ เป็นต้น โดยเฉพาะข้อ ๒ ที่ระบุว่าต้องมีความรู้ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง หมายความว่า แม้จะวุฒิการศึกษาสายสามัญไม่เหมือนกัน แต่โดยภาพรวมในเรื่องของคุณสมบัติต้องมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง จึงไม่แตกต่างกันในเรื่องของความรู้ความสามารถ ทำให้มีประสิทธิผลบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ปรีชา วิเศษศิริ^{๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่าครูในโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ไม่แตกต่างกัน

๕. พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกันมีประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน เพราะวุฒิการศึกษาทางธรรมนั้นแม้จะแตกต่างกันบ้างแต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานต่างๆมากนักอาจจะเป็นเพราะว่าพระสังฆาธิการต่างก็ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จากพระสงฆ์ผู้ปกครอง ซึ่งจะจัดประชุมตามมติมหาเถรสมาคมเป็นประจำอยู่แล้ว และจากหน่วยงานของรัฐบาลที่ได้จัดอบรมในโอกาสต่าง ๆ เพื่อถวายเป็นความรู้แก่พระสังฆาธิการ ทำให้ระดับการศึกษาแผนกธรรมไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการ และเมื่อพิจารณาถึงแต่ละระดับของการศึกษาแผนกธรรมแล้ว พบว่า พระสังฆาธิการและพระสงฆ์กลุ่ม

^๙ ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะของพระสังฆาธิการ จังหวัดขอนแก่น” *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓).

^{๑๐} ปรีชา วิเศษศิริ, “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๗).

ตัวอย่าง ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีระดับการศึกษาทางธรรมตั้งแต่ นักธรรมชั้นตรี จำนวน ๕๑ รูป นักธรรมชั้นโทจำนวน ๒๙ รูป นักธรรมชั้นเอกจำนวน ๗๗ รูป และไม่มีวุฒินักธรรมจำนวน ๖๔ รูป ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่า พระสังฆาธิการแม้จะมีระดับความรู้ นักธรรมต่างกันบ้าง แต่มีภูมิธรรมไม่ต่างกันมากนัก จึงทำให้มีประสิทธิภาพการบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาประสิทธิ์ สระทอง^{๑๑} ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่แตกต่างกัน

๖. พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกันมีประสิทธิภาพในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานอภิปรายผลได้ว่า

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน เพราะความรู้ในส่วนของการศึกษาทางเปรียญธรรมในปัจจุบัน ได้ถูกจัดเป็นสมณศักดิ์ประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณรผู้สนใจใฝ่ศึกษา แต่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของความรู้ทางเปรียญธรรมมากนัก แต่มุ่งในเรื่อง ของความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์รวมทั้งความเหมาะสมซึ่ง อยู่ในข้อกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการหากจะดูจากจำนวนของพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิเปรียญธรรมรวมกันทุกประโยคจำนวน ๒๘ รูป ส่วนพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ ซึ่งไม่มีวุฒิเปรียญธรรมมีจำนวน ๑๙๔ รูป ซึ่งนับว่ามีเป็นสัดส่วน เปอร์เซนต์ ของประชากรกลุ่ม ตัวอย่างทั้งหมด จึงกล่าวได้ว่า พระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่ไม่มี วุฒิเปรียญธรรมดังนั้นจึงทำให้มีประสิทธิภาพในการบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระธนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์)^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมพบว่า เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมไม่พบความแตกต่าง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. มหาเถรสมาคมควรให้การพิจารณาสนับสนุนพระสังฆาธิการที่มีความสามารถในการ บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ประจักษ์ให้ได้รับตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ อบรมพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการให้สูงขึ้น

^{๑๑} พระมหาประสิทธิ์ สระทอง, “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ ในอำเภอปรังค์กู” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (จิตวิทยาชุมชน) (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘).

^{๑๒} พระธนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๓. รัฐควรให้ความสำคัญและถือเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาประเทศ โดยพัฒนาที่จิตใจของประชาชน โดยผ่านทางคุณภาพ คุณประโยชน์ของพระสังฆาธิการกล่าวคือให้ความสำคัญกับพระสังฆาธิการเสมือนหนึ่งเป็นบุคลากรของรัฐเอง

๔. มหาเถรสมาคมควรให้การพิจารณาระเบียบการแต่งตั้งพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับสังคมยุคประชาธิปไตยโดยใช้ระบบพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นมาจากการเลือกตั้ง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปปฏิบัติ

๑ ในด้านการปกครองควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการนั้นควรจะเป็นผู้ที่ได้รับการปลูกฝังและควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นที่ยอมรับและเจริญศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

๒ ในด้านการศึกษาควรจัดครูที่มีความรู้ความสามารถมาสอนและประการสำคัญพระสังฆาธิการต้องหาพระภิกษุเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในเขตปกครองของท่านและส่งเสริมให้เรียนนักธรรมและบาลีอย่างเป็นระบบรวมส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้ประชาชนและนักเรียนให้ทั่วถึง มีการยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรม บาลีได้ และบุคคลทั่วไปที่สอบธรรมศึกษาได้

๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมให้มีการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์สม่ำเสมอเพื่อความต่อเนื่องของการมอบทุนโดยกำหนดให้พระสังฆาธิการทุกรูปต้องตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์

๔ จากผลการวิจัยด้านการเผยแผ่ศาสนา พบว่าการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประจำ แต่ก็ยังเป็นการเผยแผ่เชิงรับเพราะจัดภายในวัด แต่การเผยแผ่เชิงรุก จึงควรจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกไปสถานที่ต่างๆ เพื่ออบรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทุกหมู่บ้านที่ไม่มีวัดตั้งอยู่

๕ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญและจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นพร้อมทั้งสรรหาบุคลากรเข้ามาทำการเรียนการสอนและมีการจัดหาทุนมาสนับสนุนพระภิกษุสามเณรและเยาวชนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและสอบได้

๖ ในด้านสาธารณูปการ ควรมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบแบบแผนอย่างเช่น การนำความรู้ทางการจัดการด้านสาธารณูปการจากหน่วยงานอื่นเข้ามาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดเป็นมาตรฐานและเป็นระบบระเบียบมากกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งไม่เป็นระบบสุดแต่ต้องการจะสร้างจะทำและขาดคุณภาพ คุณประโยชน์ มีสิ่งปลูกสร้างมากเกินความจำเป็นเป็นปัญหาในการบริหารจัดการดูแล

๗. ในด้านสาธารณสงเคราะห์ควรให้ความสนใจกับการช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนเช่น การเกื้อกูลแก่ชุมชน แก่สังคม และประเทศชาติเป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านการก่อสร้างช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสและเยาวชนเป็นต้นเมื่อช่วยเหลือดังนี้จึงเชื่อว่าได้ประกอบกิจการด้านสาธารณสงเคราะห์

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิเคราะห์เพื่อสร้างสมการความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ กับผลการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการตามสหการถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

๒ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากกลุ่มพระสังฆาธิการในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นเขตตำบลหรืออำเภออื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นให้กว้างมากยิ่งขึ้นจะได้เป็นการส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ หันมาตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์มากขึ้น

๓ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ในวัดให้เป็นประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบๆ บริเวณวัดเพื่อจะได้ศึกษาความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมต่าง ๆ จะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๔ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบวัดหลวงกับวัดราษฎร์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจะทำให้ทราบว่าวัดหลวงกับวัดราษฎร์ว่ามีการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมแตกต่างกันหรือไม่และควรนำข้อเสนอแนะมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มประสิทธิผล

๕ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการกับผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ เช่น กรรมการมหาเถรสมาคมแม่กองบาลีสนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง แม่กองพระธรรมทูตและพระอุปัชฌาย์ เป็นต้นเพื่อเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการปรับปรุงโครงสร้าง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์**, กรุงเทพมหานคร :
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘.

_____ **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**.

_____ **การพัฒนาวัด ๔๓**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

จันทร์ธานี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**,
กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป. ๒๕๓๖.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์, **การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**, การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของ
พระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.

ทองหล่อ เดชไทย, **แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข**, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิ
ราช, ๒๕๓๕.

ธงชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

นำทรัพย์ จันทร์หอม, **การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน**, การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบท
ของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.

นิตย์ สัมมาพันธ์, **การบริหารเชิงพุทธ**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

ประเวศ วะสี, **บทบาทวัดและพระสงฆ์ในอนาคต**, กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๒๕.

ปราณสุวีร์ อ้าวอรัมรัมย์, **การพัฒนาวัด, สำนักงานพระศาสนาแห่งชาติ** : กองพุทธศาสนนิเทศ,
๒๕๕๒.

พระครูโสภณพิทยาภรณ์, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร, **การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย**, ๒๕๒๖.

พระเทพเวที (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐโณ), **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิถีการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

_____ พุทธวิธีบริหาร, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), **การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปณโณ), **คู่มือพระสังฆาธิการเล่มที่ ๑**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **กรณีธรรมกาย**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๒)

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตฺติเมธี), **ธรรมปริทัศน์ ๕๒**, นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๒.

_____ **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพุทธรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), **ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธรญาณ**

พระพุทธรญาณ, ธรรมญาณนิพนธ์ ๑๐๐ ปี พระพุทธรญาณ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระไพศาล วิสาโล, **พระพุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระมหาจรรยา สุทธิธนาโณ, **ธรรมทรรศน์ปฏิวัติการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประชาธรรม, ๒๕๔๔.

พระมหาธรรณ ชีรปณโณ, **พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท**, การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕.

พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พาณี ไชยธีรานววัฒนศิริ และคนอื่นๆ, “ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล”, **รายงานการวิจัย**, ม.ป.ท, ๒๕๕๒.

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน, **คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, ฝ่ายวิชาการกรมการศาสนา : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ, **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น** : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, กรุงเทพมหานคร : โฟร์เพซ, ๒๕๔๕.

วีระ อापันสุข, **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : เอร่าวัฒนาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

สมเด็จพระมหาธีรราชสังฆคณาจารย์, **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.

สมาน รังสิโยภุชฎ์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์ โดยสวัสดิการสำนักงาน ก.พ. ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, ม.ป.ป., (อัสตานา).

สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดอำนาจเจริญ, **การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนาโครงการประชุมพระสังฆาธิการ เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

_____ **กฎหมายเถรสมาคม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอปากช่อง, **คู่มือโครงการตรวจการคณะสงฆ์เยี่ยมเยียนวัดและประชาชน**, คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา ๒๕๕๕.

สุธี สุทธิสมบุรณ์และ สมาน รังสิโยภุชฎ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ ก.พ. ๒๕๓๖

สุพัฒน์ มนัสไพบุลย์, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, บริษัท เอ.พี กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย

กรมการศาสนา, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในกรุงเทพมหานคร”, **รายงานการวิจัย**, กองแผนงาน : กรมการศาสนา ๒๕๔๐.

กิ่งพร ทองใบ, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะองค์การกับประสิทธิผลขององค์การภาครัฐในการบริหารราชการไทย”, **ดัชนีนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.

คุณ โทจันทร์ และเทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: งานวิจัยอิสระกรณีศึกษาวัดมหาพุทธาราม อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ”, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

ฉันทนา กล่อมจิต, “รูปแบบการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดในพระพุทธศาสนา, กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผือ จังหวัดอุดรธานี”, **รายงานการวิจัยค้นคว้าอิสระ**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

เฉลิม อุตกฤษฎ์, “การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะสังคมสงเคราะห์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

เฉียบ ไทยยิ่ง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนกรณีศึกษาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, **รายงานการวิจัย**, กรุงเทพมหานคร กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

เทพศักดิ์ บุญรัตพันธ์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการให้บริการแก่ประชาชนไปปฏิบัติกรณีศึกษาสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร”, **ดัชนีนิพนธ์การพัฒนากิจการบริหารดุษฎีบัณฑิต**, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

นฤมล บุญรอด, “ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงานด้านวิชาการกรมศิลปากร”, **หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

ปกรณั ตันสกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ, ๒๕๔๖.

ประสาธ สุขเกษม, “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน ศีลภาวนาค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๒๕๔๒.

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคมศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนต์วิโร (บารุงราษฎร์), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ซองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สิ้นทวีกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.

พระมหากมล โปร่งใจ (ขนติธโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พระมหาจตุพร ญาณวีโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอานนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาเชาวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาคุณ จินดาพันธ์, “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต** : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

พระมหาทองดี อภิภูจน (ตรีตระการ), “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำ ในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญ และเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาพรประสงค์ พุทธานันท์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, พระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุขศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล)”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาวิมลัญญา ทวยไธสงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณีกลุ่มสังฆะสมทรัพย์จังหวัดตราด”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาสังเวียร ปญญารโ (ศรีมันตะ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, พระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาอานนท์ อานนโท, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานियธรรม ๗”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระวันชัย ธนวิโส, (กัณหากาญจนะ) “การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, พระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระอวยชัย อินศรีเมือง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

มนัส ภาคภูมิ และคณะ, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, **รายงานการวิจัยค้นคว้าอิสระ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

มาณี ไชยธีรานวัฒน์ศิริ “และคณะ, “ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย”, **การวิจัยอิสระ** คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล๒๕๔๑.

รัฐพล เย็นใจมา, “การบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาล”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

สมพิศ สวัสดิ์, “พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๓๓”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓.

สมพิศ สวัสดิ์, “พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๓๓”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓.

อำไพ อินทรประเสริฐ, “การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๓) เอกสารประกอบไม่ได้ตีพิมพ์

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา

(๔) ภาษาอังกฤษ

Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick, Papers on the Science of Administration, Newyork : Institute of Public Administration, 1937.

Fayol Henri, **Industrial and General Administration**, (New York : Mc-Grew Hill, 1930), P. 17-18.

Ouchi William, **Organization and Management** , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), P .283.

(๕) ออนไลน์

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.Management.co.th>, ๒๕๕๕ .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๙

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.สำราญ อิมจิตต์

ด้วย พระชุตติรัฐ ฉายา ชุตเปโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๕๓๖๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๑๐๑๑๓๒๒๒๒
๑๖ ก.ย. ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๕๙

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระราชบัญญัติ ฎาษา ฎิตเปโม รัชตประจ่าตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๖๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๖๒๐ ๖๓๖ ๖๓๖ ๖๓๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๙

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม

ด้วย พระราชบัญญัติ ฎาษา ฐิตเปไม รห้สประจําตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๕๓๖๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๙

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระราชบัญญัติ ฎาษา ฐิตเปโม รห้สประจําตัวนิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๖๔ นิตปริญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๕๕

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ เดช ชูจันทร์

ด้วย พระราชบัญญัติ ฎาษา ฎิตเปโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๖๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ใช้ของ 11กั 21, 25, 26
15.8.55

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๒ ส.ค. ๕๕

ภาคผนวก ข.

ผลการหาค่าสอดคล้องของแบบสอบถามหรือ (IOC)

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านการปกครอง									
๑	การควบคุมดูแลปกครองพระภิกษุสามเณรให้มีระบบระเบียบและสงบเรียบร้อยโดยใช้หลักพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	มีการอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรด้านข้อวัตรปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะของพระภิกษุสามเณร	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	มีการวินิจฉัยเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในวัด	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕	มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นพนัน หรือดื่มสุรายาเสพติด ภายในวัด	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	มีการบริหารกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ - รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี มีความโปร่งใส	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๗	มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	การบริหารงานใช้หลักการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเสมอ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	๙.มีการแบ่งงาน / มอบหมายงานให้พระภิกษุสามเณรหรือพุทธศาสนิกชนช่วยดูแลงานด้านต่างๆเพื่อแบ่งเบาภาระ	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	๑๐.ใช้หลักธรรม / หลักวิชาการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เสมอ	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒. ด้านการศาสนศึกษา									
๑	มีการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	มีการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเรียนธรรมะ / บาลี	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	มีการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียน / บาลี / ธรรมศึกษา	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	มีการให้หรือการจัดหาทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนธรรมะ / บาลี	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕	มีส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธศาสนิกชนและนักเรียนโดยทั่วไป	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	มีการให้หรือการจัดหาทุนสนับสนุนการศึกษาให้แก่ผู้เรียนธรรมศึกษา	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๗	มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้สอนพระปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ให้มีขวัญกำลังใจ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนธรรมศึกษา ประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนธรรมะ / บาลี / ธรรมศึกษา	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์									
๑	มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การจัดการและส่งเสริมครูผู้ช่วยสอนวิชาพุทธศาสนา	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	มีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕	มีการประสานจัดการงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยธรรมให้กับสถานศึกษา	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	การตั้งทุน เพิ่มทุน และมอบทุนสงเคราะห์การศึกษา	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๗	การจัดซื้ออุปกรณ์สื่อการเรียนการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กับสถานการศึกษา	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษาต่างๆ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	มีการทำงานประสานร่วมกันระหว่างวัด,บ้าน,โรงเรียน	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	.ใช้หลักการมีส่วนในการจัดการศึกษากับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา									
๑	มีการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การจัดหาหนังสือ สำหรับการไหว้พระสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม รักษาศีลไว้เพียงพอ	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัดและมีอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในหลักการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕	มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในการเทศน์การแสดงธรรมอย่างถูกต้อง	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางสื่อวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๗	มีการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์ด้านการเผยแผ่ที่เพียงพอและทันสมัย	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	มีการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อเป็นประโยชน์ให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาค้นคว้า	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	มีการจัดตั้งทีมงานพระนักเผยแผ่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยการร่วมมือกับวัดและหน่วยงานอื่น ๆ ในการเผยแผ่	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕. ด้านการสาธารณูปการ									
๑	การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่า คุ่มทุน มากประโยชน์ใช้สอย การบำรุงดูแลรักษาง่าย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การควบคุมดูแลการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่า คุ่มทุน การบำรุงดูแลรักษาง่าย	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	การควบคุมดูแลการก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก่อนเสมอ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมของวัด	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕	มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการประสานดูแลงานด้านสาธารณูปการ	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	การจัดการระบบสาธารณูปการภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ อาคารสถานที่ ให้เรียบร้อยเหมาะสม	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๗	การบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัด เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	การก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และบัญชีศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดอย่างครบถ้วน	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	๑๐.มีการจัดทำแผนผังสิ่งปลูกสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ ภายในวัดทั้งในปัจจุบันและ	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้

อนาคตไว้เรียบร้อย								
-------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์									
๑	การจัดตั้งหน่วยอบรมส่งเสริมสนับสนุนในการให้ความรู้ประชาชนภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การจัดตั้งและสนับสนุนสถานสงเคราะห์คนชราคนพิการและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	การให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕	การช่วยเหลือสนับสนุนทุนในการดำเนินการก่อสร้างถนน สะพาน หรือประปาหมู่บ้าน เป็นต้น	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	การมีส่วนร่วมกับชุมชนทางด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ	๑	๐	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๗	การช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้ได้มีงานทำโดยการส่งเสริมดำเนินกิจกรรมการสร้างงานภายในวัด เช่น การตั้งศูนย์ฝึกออาชีพ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	การจัดแบ่งพื้นที่ภายในบริเวณวัดสำหรับใช้เป็นที่พักพิงสาธารณประโยชน์ส่วนรวม	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	การมีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชนในด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์	๑	๐	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	การสนับสนุนยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำคุณประโยชน์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.

ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา (Alpha coefficient)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	221	99.5
	Excluded ^a	1	.5
	Total	222	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.956	66

Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1.1	171.0498	1473.057	.393	.	.964
A1.2	171.1357	1462.800	.475	.	.964
A1.3	171.1765	1468.746	.438	.	.964
A1.4	171.3891	1465.066	.448	.	.964
A1.5	171.1584	1462.316	.407	.	.964
A1.6	171.3439	1455.999	.490	.	.964
A1.7	171.4842	1456.960	.509	.	.964
A1.8	171.5656	1455.947	.516	.	.964
A1.9	171.4299	1457.019	.566	.	.964
A1.10	171.4389	1459.484	.496	.	.964

B2.1	171.3801	1462.073	.497	.	.964
B2.2	171.4751	1455.414	.633	.	.964
B2.3	171.6425	1455.758	.570	.	.964
B2.4	171.7511	1453.897	.598	.	.964
B2.5	171.6787	1449.410	.638	.	.964
B2.6	171.6968	1453.849	.607	.	.964
B2.7	171.7014	1453.010	.611	.	.964
B2.8	171.5701	1446.073	.406	.	.965
B2.9	171.6968	1447.839	.640	.	.963
B2.10	171.6923	1455.496	.558	.	.964
C3.1	171.7692	1463.842	.446	.	.964
C3.2	171.8190	1455.203	.554	.	.964
C3.3	172.0407	1449.839	.593	.	.964
C3.4	171.9955	1451.786	.510	.	.964
C3.5	171.9367	1445.932	.641	.	.963
C3.6	171.9186	1435.248	.258	.	.968
C3.7	171.9457	1441.070	.701	.	.963
C3.8	171.9367	1445.151	.633	.	.963
C3.9	171.8281	1442.807	.651	.	.963
C3.10	171.8235	1439.582	.682	.	.963
D4.1	171.2534	1461.672	.523	.	.964
D4.2	171.3167	1460.054	.522	.	.964
D4.3	171.4977	1449.751	.648	.	.963
D4.4	171.4977	1449.533	.689	.	.963
D4.5	171.5566	1450.830	.618	.	.964
D4.6	171.8688	1447.424	.628	.	.964
D4.7	171.8914	1442.388	.721	.	.963

D4.8	171.8507	1447.809	.645	.	.963
D4.9	171.8054	1455.021	.573	.	.964
D4.10	171.8145	1450.897	.601	.	.964
E5.1	171.4027	1468.342	.452	.	.964
E5.2	171.4299	1462.364	.537	.	.964
E5.3	171.4977	1458.206	.576	.	.964
E5.4	171.5294	1458.278	.561	.	.964
E5.5	171.6516	1463.119	.283	.	.965
E5.6	171.6742	1451.602	.619	.	.964
E5.7	171.6606	1453.016	.604	.	.964
E5.8	171.6018	1452.586	.607	.	.964
E5.9	171.7014	1451.229	.605	.	.964
E5.10	171.6742	1450.893	.628	.	.964
F6.1	171.5339	1451.305	.660	.	.963
F6.2	171.7873	1444.850	.661	.	.963
F6.3	171.7919	1442.320	.708	.	.963
F6.4	171.7602	1440.692	.695	.	.963
F6.5	171.8552	1444.861	.668	.	.963
F6.6	171.7330	1447.597	.675	.	.963
F6.7	171.8009	1447.042	.648	.	.963
F6.8	171.7240	1444.664	.709	.	.963
F6.9	171.6833	1442.917	.699	.	.963
F6.10	171.8009	1447.042	.648	.	.963

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๕๔๔

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारวม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๑๓

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าคณะอำเภอปากช่อง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย พระฐิติรัฐ ฉายา ฐิตเปโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๖๙ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นสข

ฐิติรัฐ
๑๓๐ ปากช่อง
ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕ ก.ค. ๕๕
ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๑๓ ภายใน ๒๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๔๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าคณะตำบลจันทิก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสุติรัฐ ฉายา สุตเบโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๕๓๖๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.สุพล สุขะพรหม
พระอุปัชฌาย์
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ที่อาคารวัดวัดพระเชตุพน

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

สุพล สุขะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๔๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าคณะตำบลปากช่อง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอริยวิธาน ฉายา จิตเปโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๕๓๖๔ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขออนุญาต
ขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเชื่อเพื่อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม
ปากช่อง ๑๖๓ ม ๑๕

เจ้าคณะจังหวัดปากช่อง ๑๖๓ ม.

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

สุพล สุขะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๔๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าคณะตำบลหนองสาหร่าย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสุติรัฐ ฉายา จิตเปโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๖๔ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(Handwritten signature and text)
พระครูศรีวิเทศมณี (พระครูศรีวิเทศมณี)
๑๕ กันยายน ๒๕๕๕

(Handwritten signature)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพหล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ประสิทธิผลการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

THE SANGHA AFFAIR ADMINISTRATION EFFECTIVENESS
OF THE SANGHA ADMINISTRATORS IN PAKCHONG
DISTRICT, NAKORNRAJCHASIMA PROVINCE.

*****

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อันจะเป็นประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค และเป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัดสืบต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากพระสังฆาธิการ พระภิกษุ พุทธศาสนิกชนในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณและขออโนโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระฐิติรัฐ ฐิตเปโม (รินสาร)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขา การจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

- ต่ำกว่า ๒๐ ปี   ๒๐ - ๓๐ ปี   ๓๑ - ๔๐ ปี   ๔๑ - ๕๐ ปี
 ๕๑ - ๖๐ ปี   ๖๑ ปีขึ้นไป

๒. จำนวนพรรษา

- ไม่มีพรรษา   ๑ - ๕ พรรษา   ๖ - ๑๐ พรรษา
 ๑๑ - ๑๕ พรรษา   ๑๖ - ๒๐ พรรษา   ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. ตำแหน่งทางการปกครอง

- ไม่มีตำแหน่ง   ผู้ช่วยเจ้าอาวาส   เจ้าอาวาส
 รองเจ้าคณะตำบล   เจ้าคณะตำบล

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

- ต่ำกว่ามัธยมศึกษา   มัธยมศึกษา   อนุปริญญา
 ปริญญาตรี   ปริญญาโท

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ไม่มีวุฒิทางธรรม   นักธรรมชั้นตรี   นักธรรมชั้นโท
 นักธรรมชั้นเอก

๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

- ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม   ประโยค ๑- ๒ -๓   ประโยค ๔ - ๕ - ๖
 ประโยค ๗ - ๘ - ๙

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ว่าท่านปฏิบัติหน้าที่ในระดับใดที่ตรงกับสภาพตามความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึงมีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึงมีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึงมีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึงมีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึงมีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. ด้านการปกครอง					
๑	การควบคุมดูแลปกครองพระภิกษุสามเณรให้มีระบบระเบียบและสงบเรียบร้อยโดยใช้หลักพระธรรมวินัย					
๒	มีการอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรด้านข้อวัตรปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย					
๓	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะของพระภิกษุสามเณร					
๔	มีการวินิจฉัยเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในวัด					
๕	มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นพนัน หรือดื่มสุรายาเสพติด ภายในวัด					
๖	มีการบริหารกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ - รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี มีความโปร่งใส					
๗	มีการเรียกประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือเสนอแนะ ทุกๆ ๑ เดือน					
๘	การบริหารงานใช้หลักการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเสมอ					

๙	๙.มีการแบ่งงาน / มอบหมายงานให้พระภิกษุสามเณรหรือพุทธศาสนิกชนช่วยดูแลงานด้านต่างๆเพื่อแบ่งเบาภาระ					
๑๐	๑๐.ใช้หลักธรรม / หลักวิชาการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เสมอ					

ข้อที่	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๒. ด้านการศาสนศึกษา					
๑	มีการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน					
๒	มีการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเรียนธรรมะ / บาลี					
๓	มีการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียน / บาลี / ธรรมศึกษา					
๔	มีการให้หรือการจัดหาทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนธรรมะ / บาลี					
๕	มีส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธศาสนิกชนและนักเรียนโดยทั่วไป					
๖	มีการให้หรือการจัดหาทุนสนับสนุนการศึกษาให้แก่ผู้เรียนธรรมศึกษา					
๗	มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้สอนพระปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ให้มีขวัญกำลังใจ					
๘	มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนปริยัติธรรมและบาลีประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ					
๙	มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้เรียนธรรมศึกษาประโยคต่างๆ ที่สอบได้ให้มีขวัญกำลังใจ					
๑๐	ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนธรรมะ / บาลี / ธรรมศึกษา					

ข้อที่	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๑	มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ					
๒	การจัดการและส่งเสริมครูผู้ช่วยสอนวิชาพุทธศาสนา					
๓	มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๔	มีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์					
๕	มีการประสานจัดการงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยธรรมให้กับสถานศึกษา					
๖	การตั้งทุน เพิ่มทุน และมอบทุนสงเคราะห์การศึกษา					
๗	การจัดซื้ออุปกรณ์สื่อการเรียนการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กับสถานการศึกษา					
๘	มีการแลกเปลี่ยนเวลาครูผู้สอนที่มีความสามารถกับสถานการศึกษาต่างๆ					
๙	มีการทำงานประสานร่วมกันระหว่างวัด,บ้าน,โรงเรียน					
๑๐	.ใช้หลักการมีส่วนในการจัดการศึกษากับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง					

ข้อที่	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๑	มีการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นประจำ					
๒	การจัดหาหนังสือ สำหรับการไหว้พระสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม รักษาศีลไว้เพียงพอ					
๓	มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัดและมี อาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม					
๔	มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ใน หลักการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง					
๕	มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ใน การเทศน์การแสดงธรรมอย่างถูกต้อง					
๖	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางสื่อ วิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์					
๗	มีการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์ด้านการเผยแผ่ที่ เพียงพอและทันสมัย					
๘	มีการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อเป็นประโยชน์ ให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนได้ศึกษา ค้นคว้า					
๙	มีการจัดตั้งทีมงานพระนักเผยแผ่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ ในการเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ					
๑๐	ใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยการร่วมมือกับวัดและ หน่วยงานอื่น ๆ ในการเผยแผ่					

ข้อที่	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๕. ด้านการสาธารณูปการ					
๑	การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด และที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่าคุ้มทุน มากประโยชน์ใช้สอย การบำรุงดูแลรักษาง่าย					
๒	การควบคุมดูแลการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายใน วัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยอาศัยหลัก ความคุ้มค่าคุ้ม ทุน การบำรุงดูแลรักษาง่าย					
๓	การควบคุมดูแลการก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ ถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ โดยมีการ ประชุมปรึกษาหารือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก่อน เสมอ					
๔	มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับ สิ่งแวดล้อมทางสังคมของวัด					
๕.๕	มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการประสานดูแล งานด้านสาธารณูปการ					
๖	การจัดการระบบสาธารณูปการภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ อาคารสถานที่ ให้ เรียบร้อยเหมาะสม					
๗	การบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดเป็นไป ตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด					
๘	การการก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด					
๙	มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และบัญชีสา สนสมบัติอื่นๆ ของวัดอย่างครบถ้วน					
๑๐	๑๐.มีการจัดทำแผนผังสิ่งปลูกสร้างอาคารสถานที่ ต่างๆ ภายในวัดทั้งในปัจจุบันและอนาคตไว้ เรียบร้อย					

ข้อที่	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
๑	การจัดตั้งหน่วยอบรมส่งเสริมสนับสนุนในการให้ความรู้ประชาชนภายในวัด					
๒	การจัดตั้งและสนับสนุนสถานสงเคราะห์คนชรา คนพิการและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง					
๓	การให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์					
๔	การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น					
๕	การช่วยเหลือสนับสนุนทุนในการดำเนินการก่อสร้างถนน สะพาน หรือประปาหมู่บ้าน เป็นต้น					
๖	การมีส่วนร่วมกับชุมชนทางด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ					
๗	การช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้ได้มีงานทำโดยการส่งเสริมด้านกิจกรรมการสร้างงานภายในวัด เช่น การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ					
๘	การจัดแบ่งพื้นที่ภายในบริเวณวัดสำหรับใช้เป็นที่บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ส่วนรวม					
๙	การมีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชนในดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์					
๑๐	การสนับสนุนยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำคุณประโยชน์ด้านสาธารณสงเคราะห์					

ตอนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.ด้านการปกครอง

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๒.ด้านการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๔. ด้านการเผยแผ่

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๕.ด้านการสาธารณสุขการ

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๖.ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

THE SANGHA AFFAIR ADMINISTRATION EFFECTIVENESS
OF THE SANGHA ADMINISTRATORS IN PAKCHONG DISTRICT,
NAKORNRAJCHASIMA PROVINCE

*****

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลวิจัยภาพรวมผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระสังฆาธิการ พระภิกษุ พุทธศาสนิกชนในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในการให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณและขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระฐิติรัฐ ฐิตเปโม (รินสาร)

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขา การจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ .....นามสกุล.....ฉายา.....
 อายุ..... ปี พรรษา..... วุฒิสามัญ..... วุฒินักธรรม ป.ธ.- น.ธ.....
 ตำแหน่ง.....วัด.....
 ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕๕๕

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอปากช่อง
 จังหวัดนครราชสีมา

๑. ท่านคิดว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษา มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหาร
 กิจการคณะสงฆ์ **ด้านการปกครอง** ของพระสังฆาธิการ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาอย่างไร
 บ้าง?

.....
 .....
 .....
 .....

๒. ท่านคิดว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษา มีผลต่อประสิทธิผลในการ
 บริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการศาสนศึกษา** ของพระสังฆาธิการ อำเภอปากช่อง จังหวัด
 นครราชสีมาอย่างไรบ้าง ?

.....
 .....
 .....
 .....

๓. ท่านคิดว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษา มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** ของพระสังฆาธิการ อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา อย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษา มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการเผยแผ่** ของพระสังฆาธิการ อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา อย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษา มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการสาธารณูปการ** ของพระสังฆาธิการ อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

๖. ท่านคิดว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษา มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** ของพระสังฆาธิการ อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา อย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ

๗. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการปกครอง** ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

.....
.....
.....

๘. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการศาสนศึกษา** ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

.....
.....
.....

๙. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

.....
.....
.....

๑๐. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการเผยแผ่** ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

.....
.....
.....

๑๑. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการศึกษาสาธารณสุข** ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

.....
.....
.....

๑๒. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

.....
.....
.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....
วัน ..... / เดือน ..... / พ.ศ.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระจิตติวัตรฐ์ จิตต์เปโม (รินสาร)
วัน / เดือน / ปี	: วันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗
สถานที่เกิด	: ๑๒๙ หมู่ ๓ ตำบลคันไ้ อำเภอดุสิต จังหวัดพิษณุโลก
การศึกษาเบื้องต้น	: จบชั้นประถมปีที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙ โรงเรียนบ้านห้วยเจียง ตำบลคันไ้ อำเภอดุสิต จังหวัดพิษณุโลก ๒๕๑๖
อุปสมบท	: วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒ ณ พัทธสีมาวัดท่างาม ตำบลท่างาม อำเภอดุสิต จังหวัดพิษณุโลก
วุฒิการศึกษา	: สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนจังหวัด นครราชสีมา : สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา
ตำแหน่งหน้าที่	: เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองสาหร่าย เขต ๒ : ครูสอนปริยัติธรรม : พระกรรมวาจาจารย์
ที่อยู่ปัจจุบัน	: เลขที่ ๕๐ วัดจันทิ์ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๑๓๐